

NAGY VERONIKA

Keresztül...

Mert a keresztről szóló beszéd bolondság ugyan azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözlünk, Istennek ereje. (1Kor 1,18)

Egyszer egy csapatnyi ember elhatározta, elzarándokol a Szentföldre. Azt is tervbe vették, hogy mindegyikük keresztet a vállán indul útnak. Néhány nap múlva egyesek zúgolódni kezdtek: a keresztek megnehezítik utunkat. Hagyjuk itt őket, majd visszafelé újra felvesszük a vállunkra.

– Nem lehet – mondták a többiek –, becsapnánk az embereket. Aki sétaútnak tartja a zarándoklatot, maradjon itthon!

Az első napok után öten-hatan mindjárt lemaradtak. Később, ahogy hegyes-völgyes vidékre értek, útjuk egyre nehezebbé vált, s mind többen tették le a keresztet, és visszafordultak. Végül már csak tizenketten maradtak a zarándokok.

– Nem baj – mondta a vezetőjük –, ennyien voltak az apostolok is. – Ám a tizenkettő között is voltak olyanok, akik könnyíteni akartak terhükön, ezért lefűrészelték belőle egy-egy darabot. Egyszer aztán egy nagy szakadékhöz értek. Olyan hosszú volt a földrepedés, hogy nem lehetett kikerülni. Álldógtak egy darabig a szakadék szélén, s akkor egyiküknek eszébe jutott:

– Fekessük keresztbe a szakadékon keresztfánkat, s átjutunk az akadályon!

Akik épségben, csonkítás nélkül hozták odáig keresztjüköt, azok valóban át tudták hidalni vele a szakadékot. A többiek keresztje behullott a mélységbe. Szerencsére hárman még eredeti nagyságban cipelték keresztjüköt. Ezekből erős kis hidat vertek a szakadék felett. Elsőnek a három hűséges keresztvivő ment át a hídon. A többiek pironkodva, szégyenkezve ácsorogtak a tátongó mélység előtt. Úgy érezték, nincs joguk rálépni a kereszt-hídra. De a három biztatta őket:

– Gyertek ti is, ha már idáig eljöttetek! Nemsokára célba érünk. Lépjetek a kereszthídra, hiszen értetek is hordoztuk a keresztfát.

Ők is átmertek a túlsó partra, s ezután ők vitték tovább a kereszteteket.

Ez a történet „keresztül” van, a kereszt nyelvén mutatja be szolgálatunk lényegét. Mi is csapatnyian vagyunk, evangélikus lelkészek. Különböző elképzelésekkel, tervekkel indultunk útnak, ami a szolgálatot, annak terheit, a keresztviseelés okát és értelmét illeti. Milyen sokan néztek utánunk csodálattal, áldást kívánva, amikor elindultunk! Mára vi-

szont tényleg nehéz, amit vinni kell. Az a hit és bizonyosság segíthet nekünk, amelyet egy klasszikus *miért?* kezdetű kérdésre válaszolva egy kisgyermek a rá jellemző, utánozhatatlan magyarsággal így fogalmazott meg: „Azért, mert Isten előre számító!” Az Örök Matematikus előre kiszámolta életkeresztünk nagyságát is. Lehet próbálkozni annak rövidítésével, de a „megspórolt” rész valamikor, valahol hiányozni fog. Az sem mellékes, hogy magunk hogyan boldogulunk. Rájövünk-e arra, hogy az előjelek megváltoztak, a rosszból jó, a teherből megmentő megoldás lett? De ami talán még ennél is nagyobb kérdés: hogyan viselkedünk társainkkal? Ami miatt sajnós inkább meszeszerű, mint valóságghú ez a történet, az a befejezésben hangzik el. Ha mi lennénk az egyik a három közül, tudnánk-e ezt mondani akárcsak egy társunknak is: Gyere nyugodtan, érted is hordoztam a keresztet, szenvedtem ugyan az idáig vezető úton, de az érted is volt. Vagy hagynánk, hadd zuhanjon élete megoldásra váró helyzetében a tátongó mélységbe? Számít nekünk, hogy ki meddig ért el, és milyen áldozatok árán?

A történetben kettős kérdés vibrál: Mit bírunk ki, illetve el a saját kereszt-terhünk alatt? Mit bírunk ki, illetve el másokért? Pál apostol is tud erről a „kettős keresztről”. Először a mások terhéről ír, majd a saját terhünkről. *Egymás terhéért hordozzátok* (Gal 6,2) – itt a teher szó eredetije: το βάρος = súly, teher, gond, ami megosztható, megfeleltető. *Mindenki a maga terhet hordozza* (Gal 6,5) – itt a teher szó eredetije: το φορτίον = teher, rakomány, a kötelesség terhe, a bűn terhe, amely megoszthatatlan, átadhatatlan.

Nem egyszerű nyelv a kereszt nyelve. Ez vitathatatlan, mint ahogyan az is, hogy minden kapcsolat igazi próbája, hogy bár nem értünk egyet, nem eresztjük el egymás kezét. Igaz, hogy vannak megoszthatatlan terhek, amelyeket átvállalni nem tudunk, de azért egymás mellett állhatunk, szenvedésünkből nyert erőnkéből pallót fektethetünk a másik lába alá, amelyen aztán majd tényleg neki kell átmennie.

Isten egykor elszámoltat minket önmagunkért is, de társainkért is. Addig pedig, *Exupéry* szavaival élve, a szeretet jeleként mindannyian egy irányba fordulva, a keresztre feszítettre tekinthetünk és gondolhatunk.

PÁNGYÁNSZKY ÁGNES

A homiletika története az Amerikai Egyesült Államokban a 20. században I.

AZ IGEHIRDETÉS MINT „HALDOKLÓ MŰVÉSZET”?

1990-ben a neves kutatóintézet, az amerikai *Search Institute* felmérést végzett a legnagyobb észak-amerikai felekezetek tagjainak hitbéli érettségéről.¹ A teszt eredményei szerint az Egyesült Államok legnagyobb felekezeteinek gyülekezeti tagjai keresztény hitüket nem tudatosan és nem átgondoltan élik meg. Sajnos az egyházaik sem tudnak igazán hatékonyan segíteni ezen a problémán.

A legtöbb ember képtelen átlépni a hitfejlődésnek azt a szakaszát, amelyet *Fowler* ismert elmélete nyomán szintetikus-konvencionális hitnek nevezünk.² Ez a korai felnőttkor az a szakasza, amelyben a felnőtté váló fiatal életének történetét, az értékeket és a hitét egységben kezdi el látni, ugyanakkor még mindig az a legmeghatározóbb számára, hogy a barátok, az ismerősök mit hisznek és mit gondolnak. Az önálló kritika hiánya is jellemzi még ezt a szakaszt. Az érett hitnek pedig oda kellene eljutnia, hogy integrálni tudja a személyesen megélt a hitet a külvilág véleményével, és önállóan tudjon következtetéseket levonni személyes hit- és élettapasztalataiból. Erre a felmérés szerint a felnőtt egyháztagok legnagyobb része nem képes.

A kutatók arra is rámutattak, hogy elsősorban az igehirdetés szolgálatának kellene elősegítenie a felnőttek között is a hit fejlődését és alakulását, hiszen a legtöbb ember egy-egy igehirdetést hallgatva kapcsolódik a keresztény hithez és az egyházhoz.

Vajon képes-e az igehirdetés betölteni ezt a feladatát? A népszerű *Time* magazin 1979. december végén ezt a címet adta az igehirdetésről szóló cikkének: *Amerikai igehirdetés – haldokló művészet?*³ A cikk szerint a legnagyobb probléma az istentiszteleten elhangzó igehirdetéssel az, hogy azt az embernek valahogyan túl kell élnie. A cikk szerint az emberek egyre ritkábban hallhatnak olyan igehirdetést, amely egyszerre szenvedélyes és jól megszerkesztett.

E tanulmány célja, hogy betekintést nyújtson az észak-amerikai keresztény egyházak 20. századi homiletikai útkezesésébe. A homiletikai irányok és képviselőik bemutatásakor az adott kor jellegzetességeit és a korszakok legnagyobb igehirdetőit ismerhetjük meg.⁴ A tanulmány szeretne érdeklődést kelteni akár az új irányzatok, akár a legfontosabb igehirdetők alaposabb megismeréséhez. Azok a problémák, amelyek az igehirdetés válságáról szólnak, számunkra sem ismeretlenek. Az észak-amerikai homiletikai irányok és az új törekvések a homiletika tudományának izgalmas és tanulmányozásra méltó mozzanatai. Ugyanakkor tanulságos szem előtt tartani a vizsgált korszakban az európai – benne a magyar – homiletika változásait.

KORSZAKOK ÉS HOMILETIKAI ÚTKERESÉSEK

Szekularizáció és vallásos öntudat: 1900–1928

A klasszikus retorika 19. századi egyeduralma után a soha nem látott társadalmi változások komplex és mélyreható irányváltást eredményeztek a homiletikában is. A 19. század végére a szekularizáció beszívargott a vallásos kultúrába. A tudományos és kritikai szellemiség térhódítása felkeltette az érdeklődést a bibliai archeológia, a különböző fejlődésméletek és a pszichológia iránt. A Yale egyetemen 1907-ben egy híres homiletikai előadás-sorozat (*Beecher lectures*) keretében a következő „kordiagnózis” hangzott el: „Korunk és az egyház nagy része hisz a civilizációban és érdeklődik az evangélium iránt, ahelyett, hogy hinne az evangéliumban és érdeklődne a civilizáció iránt.”⁵

Az igehirdetők számára az lett a legnagyobb kérdés, hogyan küzdjenek meg az élet minden aspektusát átható materializmus és a technikai fejlődés kérdésével. 1908-ban 1788 ember közül csupán egynek volt autója, de ke-

¹ http://www.search-institute.org/congregations/ece_summary_report.pdf

² Fowler, James: *Becoming Adult, Becoming Christian. Adult Development and Christian Faith*. Jossey-Bass, San Francisco, 2000. 45–49. o.

³ <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,912616-1,00.html>

⁴ E tanulmány tematikus és korszakok szerinti felosztása a következő könyvet követi: Willimon, William H. – Lischer, Richard (ed.): *Concise Encyclopedia of Preaching*. Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 1995. (A továbbiakban CEP)

⁵ P. T. Forsyth. In CEP 246. o.

vessel egy évtized múltán már nyolcból egy ember rendelkezett autóval. Az emberek nagy része nem elégedett meg azokkal az igehirdetőkkel, akik szimplán bibliai doktrínákat ismételtettek. Igazi szavakra vágytak, amelyek segítettek eligazodni a technikai kultúra térhódítása által meghatározott világban.

Az egyre érezhetőbben profanizálódó kultúrában az igehirdetés új inspirációkat keresett. A bibliai témák mellett megélnékült az érdeklődés a művészetek, főleg a költészet iránt. A pszichológia felé is sokan fordultak – *John Dewey*, *Freud* és *Jung* tézisei egyre nagyobb teret nyertek a homiletikában is. Sokan gondolták úgy, hogy a pszichológia a teológiával egyenrangúvá vált az igehirdetés igazságának megfelelő kifejtésében. A homiletikai kézikönyvek lecserélődtek – a retorikai tanulmányok helyét a pszichológiai tanulmányok vették át. Az új utakat kereső igehirdetés megpróbált utat találni a szekularizálódó világ felé.

Harry Emerson Fosdick – hit és értelem kreatív összhangja
H. E. Fosdick (1878–1969) a vallásos liberalizmus idejének legismertebb amerikai igehirdetője volt. Baptista közegekben nőtt fel, és igehirdetői szolgálatának legjellemzőbb vonása volt, hogy igyekezett a hit és az értelem kreatív összhangját megtalálni. Az evolúcióról szóló teológiai viták során kristályosodott ki számára, hogy a fundamentalista nézetekkel szemben kell felvállalnia hitbéli meggyőződését és harcolni érte.⁶

Leghíresebb igehirdetésében – *Győznek a fundamentalisták?*⁷ – így vall teológiai meggyőződéséről: „Az emberiség hatalmas mennyiségű új tudás birtokába jutott... Most azonban tiszteletreméltó keresztény emberek tömegei vannak abban a helyzetben, hogy képtelenek ezt az új tudást agyuk egyik részében, a keresztény hitet pedig egy másikban tartani. Megbizonyosodtak afelől, hogy minden igazság az egy Istentől jön, és ez az ő kinyilatkoztatása. Ezért nem tiszteletlenségből, szeszélyből vagy destruktív buzgóságból, hanem az intellektuális és spirituális egység kedvéért – hogy ne csupán szívükkel, lelkükkel és erejükkel, hanem egész elméjükkel is szerethessék az Urat, az ő Istenüket – megpróbálták ezt az új tudást a keresztény hit fényében, és a keresztény hitet az új tudás fényében látni.”

Fosdick hitt abban, hogy az ember tud egyszerre intellektuálisan őszinte életet élni és hitéhez is ragaszkodni. Az intellektuális őszinteség és a hit gyakorlati megélése legtöbb művének alapvető témája. A 20. század embere úgy lehet keresztény, ha értelmét megtartva adja át szívét az Istennek.

Fosdick a kommunikációs eszközök felhasználásának is úttörője volt. 19 éven keresztül minden vasárnap délután hallhatták félórás rádiós jegyzeteit a hallgatók Ame-

rika-szerte. Jó néhány, akkoriban népszerű folyóiratban is rendszeresen publikált.

A legenda szerint igehirdetésének minden percére egy óra készülés jutott – valószínűleg ez a legenda igaz. Számára a lelkipásztorolás szorosan hozzátartozott az igehirdetéshez – „bele kellett látnia” a megszólítottak reményeibe és félelmeibe ahhoz, hogy tudjon szólni hozzájuk. A huszadik század első felének egyik legnagyobb igehirdetője számára az igehirdetés a nehéz időkben élő emberek kérdéseire és félelmeire próbál választ adni – nyitott szemmel és szívvel, anélkül, hogy bárkinek is ki kellene zárnia az értelmét az Istennel való találkozásból.

1928-ban a *Harper's Magazine* a következő címmel közölt egy cikket Fosdicktól: „Mi a baj az igehirdetéssel?”⁸ Fosdick ebben a cikkében a következőt írja: „Minden igehirdetés fő célja a problémák megoldása [...] összekavart elmék, terhelt lelkiismeretek, összekuszálódott életek valós, fontos problémáinak megoldása. Az az igehirdetés, amelyik valódi problémákkal foglalkozik, és rájuk tud világítani, segít az embereknek ezeken túljutni, egyáltalán nem lehet érdektelen.”⁹

Új szövetségben a Szentírással: 1928–1960

A pszichológia és a társadalomtudományok egyeduralma a homiletikában az 1920-as évek végére lassan véget ért. A humanizmusnál mélyebb és megbízhatóbb szóra vágyakozva a homiletika világa megérett a bibliai gyökerek újrafelfedezésére. A Szentírás tekintélyének (*scriptural authority*) új korszaka köszöntött be a biblikus teológiai mozgalom (*biblical theological movement*) formájában.

Az amerikai igehirdetés új forradalmát *Karl Barth* hozta el. Barth egy teológiai tanulmánya (*The Word of God and the World of Man*) olyan reakciót indított el a 19. századi liberalizmus ellen, amely a homiletikát a Szentírással való új szövetségre sarkallta. Barth krízisteológiájában az igehirdetés kiemelt szerephez jutott.¹⁰ Az igehirdetés proklamáció, Isten szava az emberi szavakon keresztül, úgy, ahogyan a király szól követe szava által. Az igehirdető Krisztus megtestesülésének, feltámadásának és mennybe-menetelének valóságára mutat rá, és a *mysterium Christi* esemény részesévé válik.¹¹ Az Egyesült Államokban a barthiánus teológiát követő mozgalmat neoortodoxizmusnak nevezték el.

C. H. Dodd 1936-os tanulmánya az apostoli igehirdetésről és annak fejlődéséről (*The Apostolic Preaching and Its Developments*) mérföldkőnek számított az új, bibliai

⁶ David M. May: Harry Emerson Fosdick. A man for the current season. *Perspectives in Religious Studies*, 1994/1. 45–57. o.

⁷ H. E. Fosdick: Shall the Fundamentalists Win? *Christian Work*, 102 (1922). 716–722. o.

⁸ What is the Matter with Preaching? *Harper's Magazine*, July 1928.

⁹ CEP 223. o.

¹⁰ CEP 26. o.

¹¹ Darren C. Marks: 'Over learned Preacher – You are Mad!' Nietzsche, Barth on the Advantage and Disadvantage of History for Preaching. *Homiletic*, 2005/1. 12. o.

alapon álló homiletika szempontjából. A homiletika az ősegyház igehirdetése felé fordult. *Dodd* kifejtette, hogy a prédikációnak nem az erkölcsi tanítás a célja, hanem a kérügma, az evangélium hirdetése. Krisztus hirdetése a Krisztus-eseményt behelyezi a hívők életébe. *Dodd* könyve az amerikai nemzet legnagyobb igehirdetőire is hatással volt.

Henry Grady Davis – tartalom és forma egysége

H. G. Davis (1890–1975) a Chicago Lutheran Theological Seminary gyakorlati tanszékének professzora volt 1937-től 1967-ig. Az 1950-es évek biblikus teológiai mozgalmához csatlakozott: elfogadta a mozgalom teológiai eredményeit, és újításokat inkább a homiletika tudománya terén hozott.

A *Design for Preaching* (Az igehirdetés szerkesztése) című könyve tette őt híressé és ismertté – ez a homiletikai könyv az elmúlt harminc év egyik legismertebb igehirdetési tankönyvévé vált az Egyesült Államokban. Davis felfogásában az igehirdetés tartalma és formája nem két egymástól elválasztható tulajdonság. Az igehirdetésben megjelenő gondolat megfelelő forma nélkül nem jut el a hallgatóhoz. *Davis* célja, hogy gondolat és forma egységét összhangba hozza az igehirdetésben.¹² Három lényeges okot hoz fel annak illusztrálására, miért fontos az igehirdetőnek az igehirdetés formájával is törődni.

1. Elsősorban az igehirdetés célja miatt, miszerint abban segít az igehirdetés, hogy az evangélium üzenetére válasz szülessen a hallgatóban. A válasz megszületéséhez nagyon fontos az elhangzó ígét a megfelelő formában közvetítő szó.

2. A második ok az Isten ígétét hallgató emberek sokszínű természete. Az igehirdetés formája azonnal hat a tudatalattiban. Megfelelő formában közvetítve az igazság eljuthat mindazokhoz, akiknek égető szükségük van rá.

3. Isten ígétének lényege miatt is szükséges még az igehirdetésben megjelenő megfelelő forma. *Davis* rámutat emberi természetünk bűnös és elesett mivoltára, amelynek halálos következményeit Istennek kellett magára vennie. Az ember mindig önmagát teszi a középpontba, mindig a saját helyzetét és állapotát magyarázza. Isten ígéje nem önmagunkat, hanem Istent helyezi létezésünk középpontjába. „Isten felismerése megváltoztatja egész addigi állapotunkat; »trónfosztást« idéz elő, és a középpontba, ahová eddig önmagunkat helyeztük, most Mászt helyez.”¹³

Davis a jól megszerkesztett igehirdetést egyetlen lényeges gondolat kifejtésére koncentrálja. Terminológiájában erre az *idea* szót használja: az idea több, mint pusztán egy gondolat. Az idea energiával, életerővel rendelkezik. Ahhoz, hogy egy igehirdetésről kiderüljön, hogy valóban rendelkezik-e ilyen központi gondolattal, *Davis* a következőt, nagyon egyszerű kérdést teszi fel:¹⁴

1. Miről beszél az igehirdető?
2. Mit mond el arról, amiről beszél?
3. Mit ért ezen?
4. Igaz ez? Hiszem ezt?
5. Változtat ez most valamin?

Ha egy igehirdetés jól szerkesztett, ezekre a kérdésekre megfelelő válaszokat lehet adni. *Davis* könyve elemzi az igehirdetés felépítési és formai kérdéseit, és akár kezdő igehirdetőknek, akár gyakorlottaknak hatékony segítséget nyújt az igehirdetések átláthatóbb, érthetőbb felépítésében. Az általa felvetett homiletikai kérdések és irányok mind a mai napig meghatározói a homiletika tudományának: az elbeszélő, narratív igehirdetés, a metaforák és a költői nyelv szerepe, induktív prédikáció, az ige és az igehirdetés műfajának összehangolása. Ezek a kérdések kerülnek elő abban a híres gondolatmenetben is, amelyet *Davis* maga írt az igehirdetés szerkesztéséről.¹⁵

Az igehirdetés legyen olyan, mint egy fa.

Legyen élő szervezet:

Egy határozott gondolattal, mint a fa törzse

Természetes ágakkal, amelyek a fény felé nőnek.

Legyenek mély gyökerei:

Annyi a föld alatt, mint amennyi a föld felett

Gyökerek, amelyek olyan szélesen ágaznak el lenn,

mint fenn az ágak

Gyökerek, mélyen a talajban

Az élet küzdelmeinek talajában

Az örök Ige altalajában.

Ne mutasson semmi mást, csak saját kibontakozó részeit;

Ágakat, melyek belső életerejükből ágaznak el

Mondatokat, melyek, mint a levelek, a saját águkhoz

tartoznak

Igazán a fa fajtájához

Nem idegen fákról szakítva

Illusztrációkat, melyek mint virágok nyílnak ki ezekből az ágakból

Nem színes papírsárkányokat

Előkapva valaki más gondolatainak szeléből

Beleakadván ezekben az ágakba.

Hozzon virágot és gyümölcsöt egyszerre, mint a narancs;

Váljék belőle élelem

Azonnali táplálék

Gyönyörködtesse

A jelen szépségéért és illatáért

A remény öröméért

Annak a távoli napnak a győzelméért

Hogy mindez valóra válhasson, meleg éghajlaton növekedjen:

A halál által dúsított talajban

A mindent látó és dédelgető nap szeretetében

Az álmatlanság éjszaka bizalmában

Az eső irgalmasságában.

¹² *Davis*, Henry Grady: *Design for Preaching*. Fortress Press, 1958. 4. o.

¹³ Uo. 7. o.

¹⁴ Uo. 24. o.

¹⁵ Uo. 15–16. o.

A homiletika önmagára talál – 1960-tól napjainkig

A biblikus teológiai mozgalom hatása után a hidegháborút követő éveket az amerikai homiletikában az érzékelés iránt való érdeklődés kötötte le – az érzékelés és a homiletika kapcsolata új, még dinamikusabb teológiai irányzatokat szült. Az 1960-as és 70-es évek a társadalmi forrongások időszaka volt: emberjogi mozgalmak, a Kennedy-gyilkosságok, *Martin Luther King* meggyilkolása, a vietnami háború, városi zavargások, a feminizmus megjelenése, politikai botrányok, hogy csak a legfontosabbakat említsük.

Az 1960-as évek kulturális változásait a televízió megjelenése határozta meg leginkább – újfajta kozmopolitizmus alakult ki, amelyben új célok, új szükségletek jelentek meg és kerültek előtérbe. Ilyen volt a nők és a különböző nemzetiségűek jogainak érvényesítéséért elkezdődő harc – a hatalmi erőviszonyok mentén szót kaptak az elnyomottak, az embertelen bánásmódban részesülők is. Úgy tűnt, az egyházaknak a társadalomban addig elfoglalt szent pozíciója lassan már a múlté...

Az igazi forradalom, amelyet a 60-as és a 70-es évek új irányzatai hoztak, a 70-es és 80-as évekre érett be. Homiletikával foglalkozó professzorok és tanárok találkozáin az állandó témák közé újra felkerült a retorika, a képzelet, a társadalmi analízis. 1965-ben néhány kiemelkedő professzor megalakította a Homiletikai Akadémiát. A legtöbb egyetemen különálló tanszéket kapott a homiletika tudománya. 1976-ban önálló szakfolyóirat is elindult *Homiletic* néven.

Az afro-amerikai igehirdetés – az életteli prédikáció

1977-ben Henry Mitchell *Az igehirdetés újjáéledése (The Recovery of Preaching)* című könyvében az afro-amerikai igehirdetést mutatta fel modellként az életteli prédikációhoz.¹⁶ Az igehirdetés és az istentisztelet az afro-amerikai egyház lelke. Fontosabb, mint az ének és a zene, és fontosságban az imádság, az úrvacsora vagy bármilyen más liturgiai gyakorlat előtt áll.¹⁷

Az afro-amerikai igehirdetés (*black preaching*) egyik jellegzetessége az intonáció, a szinte énekszerű verseléshez hasonlító igehirdetési mód. A másik pedig a spontaneitás – az a képesség, amely rezonálni tud a közösség istentiszteleti eseményében a Szentlélek érzékelhető működésére. A spontaneitás egészen mély érzelmeket hozhat elő, amelyeket szégyenérzés nélkül élhet meg mindenki a közössé-

gen belül. Az igehirdetés dinamikája azt is lehetővé teszi, hogy a gyülekezet is megszólaljon, ezáltal dialogikus igehirdetés jöjjön létre. A hallgatók csendje a következőket jelentheti: a prédikáció unalmas és nélküli az inspirációt, vagy valami megakadályozza a Szentlélek működését.

Az afro-amerikai igehirdetés harmadik jellegzetessége szerkezeti felépítésében van: képeken alapul (*imaginatív*), elbeszélő stílusú és a tapasztalásra épül. Ezzel szemben az euro-amerikai igehirdetés általában kognitív, a tudatra épül, esszé típusúak az igehirdetések, informálni kívánnak, és logika vagy észérvek alapján próbálnak meggyőzni.¹⁸

Az afro-amerikai igehirdetés nagyszerűségéhez az is hozzátartozik, hogy befogadó, teljes emberként való részvételre vágyó közösségben hangzik el. A gyülekezeti kontextus mindenképpen alapfeltétele az igehirdetés eseményé válásának.

Martin Luther King Jr. – a társadalmat átalakító igehirdetés

Martin Luther King Jr. (1929–1968) az afro-amerikai gyülekezetek igehirdetési stílusát képviselte. Már egyetemi éveiben bekapcsolódott a feketék polgárjogi mozgalmába. 28 éves korára a feketék legismertebb szószólója lett az Egyesült Államokban, 35 éves korában béke-Nobel-díjjal tüntették ki. Igihirdetői szolgálata bőven túlnyúlt azokon a gyülekezeti kereteken, ahonnan kiindult, és igehirdetése segítette az amerikai élet társadalmi, politikai struktúrájának átalakulását.¹⁹

Bár igehirdetése háttérbe szorulnak történelmi ismertsége mellett, ő szíve mélyén mégis lelkésznek, baptista igehirdetőnek vallotta magát.²⁰ Személyes igehirdetési stílusa több forrásból táplálkozott: az akadémikus tudást a homiletikai ékesszólással kapcsolta össze. Igihirdetése a próféták szolgálatát idézte, és a prófétai szavakon keresztül bármilyen körülmények között lelképásztora tudott lenni az elnyomatásban élő embereknek. Igihirdetéseiben korábban memorizált kész részeket használt fel, és bármilyen prédikációba be tudta őket illeszteni. Ezek néha csak kifejezések voltak, máskor történetek, idézetek. A biblikus és spirituális formulák mindig az igehirdetések csúcspontján hangoztak el. Igihirdetése gazdag volt metaforákban és a költői nyelv fordulataiban, kitűnő retorikai eszközöket használt. Igihirdetésének részletei valamilyen módon mind megjelentek polgárjogi beszédeiben is. Így talált utat az igehirdetés a szabadságért vívott mozgalomba.

¹⁶ CEP 249. o.

¹⁷ Harris, James Henry: *Preaching Liberation. The Afro-American Sermon and the Quest for Social Change. The Journal of Religious Thought*, 46 (1989–1990). 72. o.

¹⁸ CEP 3. o.

¹⁹ CEP 288. o.

²⁰ Richard Lischer: *Martin Luther King Jr.'s Preaching as a Resource for Preachers. Journal for Preachers*, 2000/3. 18. o.

GYÓRI PÉTER BENJÁMIN

Lelkeszi szolidaritás

Segédlet a 2007. évi LMK-fórumtéma feldolgozásához

Vajon mi minden jut eszünkbe e szó hallatán: *szolidaritás*? Éhező gyermekek Afrikában? A gdanski hajógyár sztrájkoló munkásai? Szakszervezet? Politikusi beszédek? Az adónk 1%-a? Általában valami tőlünk távoli. S ha jelzőjéül hivatásunk „szent” nevét állítjuk, vajon nem kompromittálódunk-e valami olyannal, amihez nem akarjuk, hogy közünk legyen? Valójában mi is az a szolidaritás?

Ha a szolidaritás kerül szóba, általában azt értik alatta, hogy a gazdagok segítsenek a szegényeken és az egészségesek a betegeken. A szolidaritás ennél annyival több, hogy benne van az a gondolat is: az erősek a gyengékkel való összekapcsoltság miatt *tartoznak* azzal, hogy a gyengéket segítsék. Meghatározás szerint a szolidaritás egyének és csoportok összetartozás-tudata és tudatos kötelezettségvállalás egymásért, a csoportért. Kettő, illetve három lényeges eleme van tehát: egyrészt az, hogy az összetartozás állapota valóban fennáll. Másrészt szükséges, hogy ez a viszony tudatossá váljék. Harmadrészt pedig ebből a kötelezettségekből fakad.

Az elv, amelyet a szó takar – társadalomfilozófiai szempontból vizsgálva –, mint erkölcsi kötelezettség természetesen minden társadalomban mindenkor jelen volt. Sőt, tegyük hozzá, a közösségi gondoskodást eredetileg a válás – beleértve a kereszténységet is –, illetve a vallás által meghatározott hagyományrendszer írta elő. E helyen nem végezhünk történeti áttekintést. Annál is kevésbé, hiszen számunkra most pusztán az elv, illetve annak a lelkeszi szolgálattal kapcsolatos vonásai fontosak. Annyit mindenesetre megjegyezhetünk, hogy sok más, elemi egységekben (család, falu és gyülekezeti közösség) természetesen működő életfolyamathoz hasonlóan a szolidaritás is intézményesedett (állam, kórház stb.) az iparosodással és az urbanizációval, s most, amikor már sokkal összetettebb kihívásoknak kell megfelelni, az egyházi gondolkodás – legalábbis Magyarországon – még mindig adós az adekvát válaszmagatartással. Nehezen találja meg a módját, hogy hogyan legyen szolidáris.

Hogy a lelkeszi szolidaritást teológiai, esetleg azon belül gyakorlati teológiai vagy szociológiai (társadalomfilozófiai) fogalomként értsük-e? Nos, erre a kérdésre a meg-

adott fórumtéma-sorozat másik két témája (családgondozás, betegek, haldoklók lelkigondozása) adja meg a választ azzal, hogy megteremti a kontextust: lelkigondozás. Ezért itt a társadalomfilozófiai vonásokat mellőzve csak a teológiai, pásztori vonást, szorosabban a lelkeszi közösség területét emeljük ki.

Amikor sajátosan a lelkeszi szolidaritás a tárgyunk, rögtön tisztáznunk kell, hogy a lelkészek mint közösség egymás közötti, vagy a lelkészek mint az egyház reprezentánsai és az egyházon kívüli világ, vagy esetleg a lelkész mint lekipásztor és a pásztorolt közötti szolidaritásra gondolunk-e. Minthogy a felvetés címzettjei és feldolgozói az LMK-k, talán a legizgalmasabb és leggyümölcsözőbb volna a lelkész-lelkész, illetve esetleg a lelkész-világ kapcsolatrendszerét nagyító alá venni. A lelkész és lelkigondozott reláció szintén izgalmas kérdés. Valamelyest érinteni is kell, hiszen „a lelkész is ember”, tehát a lelki mozgatórugók ugyanúgy működnek mindnyájunkban. Azonban pasztorációs irodalmat bőven találhatunk, sokan foglalkoznak „az emberek lelkével” általánosságban. De vajon ki törődik a lelkész lelkével? Itt van helye a lelkeszi szolidaritásnak.

Kristályosítsunk ki egy egyszerűsített és a sajátos megközelítésünk szempontjából is használható meghatározást, mielőtt továbblépünk. A szolidaritás a közösséghez tartozás tudata, a mellette való elkötelezettség és a cselekvés bátorsága. A szolidaritás a tudatosan (is), konkrét döntésekben, szavakban és tettekben (is) felvállalt közösség azokkal, akikért felelősséggel tartozunk. A lelkeszi szolidaritásnak ebben az értelemben teológiai alapja, poimenikai megtestesülése és szociológiai hatása van, illetve kell, hogy legyen.

A LELKÉSZ MINT TEOLÓGUS SZOLIDARITÁSA – TEOLÓGIAI (EXEGETIKAI) KÉRDÉS

A lelkeszi szolidaritás teológiai, exegetikailag nem kérdés. Csak Kainnak kérdés, hogy „őrizője vagyok-e a testvéremnek?”. Nem kérdés, hogy Isten – különösen Jézus-

ban – a bajban, rászorultságban élő felebarát szolgálatára hív. A fogalom nem bibliai, de a jézusi küldetés, életforma alapvető vonása az elveszett *megkeresése*, a *közösségvállalás* a szenvedővel, egymás terhének a hordozása – messze azon felül, ami jogilag vagy a humanitás eszméje alapján elvárható volna. Ez nemcsak sajátosan a lelkészre, hanem minden *homo Christianus*ra igaz.

Két ponton kell különösen figyelni. Egyrészt a rossz értelmezésből adódó „ingyen kegyelem passzivitása” kísért bennünket, evangélikusokat, s ezt hatékonyan beleneveljük gyülekezeteinkbe és megéljük lelkési körben. Vagyis nem történik meg a kötelezettség felvállalása, és így természetesen nincsenek cselekedetek, amelyekben a felelőség gyümölcsözne. Kísértene bennünket másfelől hazai egyháztörténeti félmúltunk árnyai: a mai napig – sem rendszerezett teológiai, sem közösségi-lelkiismereti síkon – nem feldolgozott diakóniai teológiai áthallások, amelyek miatt nehéz cselekvő szolgálatról szólni.

A LEKÉSZ MINT PÁSZTOR SZOLIDARITÁSA

– POIMENIKA

A lelkész nemcsak teológus, hanem pásztor is. Szolgálatából a szempontból több, mint lelkigondozás: poimenika. „A poimenika a pásztori szolgálat teljessége”, felöleli a direkt (például lelkipásztori beszélgetés, látogatások) és az indirekt (például egyház- és gyülekezetvezetési stílus, prédikáció, hitoktatás, LMK-hozzászólás és kávészünet) lelkigondozói tevékenységet egyaránt.¹ Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert a szolidaritás – a rászoruló felebarátért való felelősség és az irányában vállalt, tevőlegesen megmutatott kötelesség – éppen ebben a pásztori magatartásban érzékelhető leginkább. Fentebb lényegében azt mondtuk, hogy a szolidaritás nem lehetőség, hanem elhívásunk része. Itt arra kell rátérnünk, hogy ez a pásztorlás gyakorlatában hogyan ölt konkrét formát (ezt neveztük a szolidaritás „poimenikai megtestesülésének”). Azt mondhatjuk, hogy nem külön lelkigondozási módszerben, hanem a lelkipásztori habitusban jelenik meg. Amit a lelkész tesz, mond, és ahogyan teszi – mindezzel kifejezésre juttatja felelősségét, elkötelezettségét a rábízottak irányában.

Nem mellékes a lelkipásztori szolgálat alapja és indítéka. Egészen érdekes, ahogyan *Németh Dávid* könyvének² bevezetőjében Pál apostolra utal, amint a filippibeli gyülekezetnek ír. Pál köszönetet mond a gyülekezetnek a róla való gondoskodásért, amellyel a fogságban levő apostollal közösséget vállaltak. „Igazi lelkigondozásként éli át Pál a filippiek gondoskodását és közösségvállalását”³ – olvas-

hatjuk. Pál örömét fejezi ki, hogy a gyülekezet „végre már elég erős” ahhoz, hogy gondoskodjék róla. Azzal együtt, hogy „neki emberi segítség nélkül is van segítsége Istentől a nélkülözések idején”, viszont az „isteni gondviselés fölüli bizonyossága nem teszi feleslegessé, hogy emberek segítségét, szeretetmegnyilvánulásait várja és köszönettel elfogadja”, mert „az emberi jószág tapasztalása közben Isten gondoskodó szeretetéről győződik meg és tesz hitvallást”.⁴ A szolidaritásnak tehát erős – *solidus* – alapról kell kiindulnia. A poiménak világosan látnia kell, hogy szolgálatát csak akkor végezheti, ha ez a lelki teherbírás a sajátja. Szolgálatának indítéka az emberi közösségvállalás és gondoskodás szükségessége, célja pedig az, hogy megérkezzen Isten gondviselő szeretetének megvallásához.

Lényegében hasonló az üzenete *Gyökössy Endre* megfogalmazásának. Ő arra figyelmeztet, hogy a lelkipásztor-nak józanul föl kell tárnia önmaga előtt is, hogy mi vezérli a gondterhelt lelkek felé. „Tudnia kell, *miért vállalta ezt a szolgálatot*. Elhivatásból, vagy rejtett érvényesülési vágyból. Belső kényszerítésből, vagy tudattalan kényszerességből. Esetleg valamiféle neurotikus samaritánuszindróma, tünetcsoport hatására, amely olykor a segítőszadizmus határát is súrolja.”⁵

Ha a lelkipásztor tisztába került saját gyakorlatának alapjaival, mit jelent a jézusi példát követő – Gyökössy Endre kifejezésével élve – „paraklétikus” lelkigondozás? Mondhatjuk így is: szolidáris. Nem térhetünk ki minden részletre. A poimenikában közismertté váltak a világi lelkigondozásban gyökerező kifejezések. Ilyen például a „nondirektív” viszonyulás a partnerhez. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a pásztorlásnak nincsen világos célja, vagy nem vezet sehova. A megnyilvánulásaiban azonban lényegesen több a hallgatás. Az odafigyelő, értő, közösséget vállaló hallgatás. Azután a „visszatükrözés”, amely „nem valami »mondja csak, mindenben egyetérték«-et jelent, hanem valami efféle: »Hallom a hallgatásában is a jajgatást.« [...] Ha hasonlattal élnék, talán azt mondanám, a mi tükrünk a gégeész szakorvos *homloktükre* is. Ti. míg őt visszatükrözzük, a magunk homloktükrének résén őt és problémája centrumát is figyeljük.”⁶ Mindennek – és a lelkipásztori szolgálatnak összességében – a felebaráttal való közösségvállalás a közege. A lelkipásztor nem áll fölötté beszélgetőtársának, nem atyáskodik, dirigál, mégis szeretettel vezet a megoldás felé. Talán első-sorban a beszélgetőtárs saját maga – és Isten – előtti őszinte feltárulkozásának, megértésének segítségével.

Isidor Baumgartner ezt a hozzáállást jelöli a *diakónia* kifejezéssel. Ami miatt témánk aspektusából érdemes rá odafigyelni, az az, hogy az embertárssal való kapcsolatot, a közösség vállalását és az érte való kockázatvállalást

¹ L. Szabó Lajos: A gyülekezetben végzett lelkigondozói munka alapvető kérdései. In uő (szerk.): *A lelkigondozás órája*. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest, 2000. 13. o.

² Németh Dávid: *Isten munkája és az ember lehetőségei a lelkigondozásban*. Kálvin János Kiadó, Budapest, 1993. 5. o.

³ Uo.

⁴ Uo.

⁵ Gyökössy Endre: *Bevezetés a paraklétikus lelkigondozásba*. Ráday Kolégium, Budapest, 1983. 9. o.

⁶ Uo. 15. o.

hangsúlyozza. Ahogyan „Isten nem képes ölbe tenni a kezét, ha az emberek szenvednek”, és „diakóniai alapérzését fiában, Jézus Krisztusban mutatta meg”,⁷ úgy Jézusnak kell megjelenie tetteinkben, lelkigondozásunkban. „Jézus gyógyító tevékenységének alapja és lényege a kapcsolatfelvétel”⁸ – vagyis a közösség tudatos, tettekben (is) megnyilvánuló vállalása.

Kérdés lehet, hogy vajon meddig, milyen mértékig terjedhet a lelkipásztor közösségvállalása. A lélek gondozója közösséget vállal beszélgetőtársával, krisztusi lelkülettel megteremti a teljes elfogadás légkörét, mégis mindvégig tudatában van annak, hogy az élet, amelyet kísér, nem az ő élete. Ahogyan Jézus az emmausi úton végigkísérte a szomorúságtól beszűkült világú tanítványokat, de amikor lelkipásztorként „fölslegessé tette magát”,⁹ akkor eltűnt a szemük elől. A szolidaritásra való impulzus forrása viszont nem a humánus eszmékben, hanem az emberrel szolidáris Isten képében, Jézus Krisztusban van. Éppen ezért nem lehet bátortalan vagy tétova a kapcsolat felvételét, a segítő belépést illetően.

SZOLIDÁRIS LEKÉSZEK

Az előző egységet tekintsük az itt következők bevezetésének. A pasztorális-hivatásbéli helyzetben túl külön érdemes figyelmet szentelni a tágabb dimenzióknak. Annak a kérdésnek, hogy a lelkészi kar mennyire szolidáris egyrészt a lelkészi csoporton belül, másrészt pedig a környező világot illetően – megint csak a szolidaritás itt megfogalmazott definíciója és a poimenika fentebb kiragadott szempontjai szerint.

Az egzisztenciális válságba jutó lelkészi életek magas arányánál csak az ijesztőbb, hogy mennyire erőtlenség a kollegiális kör ezeknek a válsághelyzeteknek a megelőzésében vagy pusztán a veszélyeztetettség felismerésében. Tragédiák történnek úgy, hogy hírük derült égből villámcsapásként éri a közösséget. Vagy éppen akár éveken keresztül „tapintatos” kívülállókként asszisztálunk a már előre sejthető összeomlás előidézéséhez (a házassági válás, a válás, az alkoholizmus, a depresszió talán a legfeltűnőbb). Félelmetes, hogy mennyire hiányzik a szeretet bátorsága és/vagy a „szakmai” felkészültség arra, hogy felismerjük a bajokat és belépünk, gyógyító kapcsolatba lépünk az érintettekkel. A pásztorok pásztor nélkül vannak – s ennek felelősségét ne hárítsuk a felettesünkre, még ha részben jogos is a fölvetés! Nem is beszélve a feloldozatlanságról vagy az „aszolidáris” (közösséget nem vállaló, a „bűnöst” tehetetlen hallgatással vagy szeretetlen megítéléssel elszigetelő) reakciókról, amelyek a meg-

⁷ Isidor Baumgartner: Diakónia – avagy ha Jézus megjelenik tetteinkben. In: *Embértárs*, 2006/1. 4. o.

⁸ Uo. 5. o.

⁹ L. Gyököcssy 1983, 19. o.

oldástól, egymástól és Krisztustól mindannyiunkat csak távolítanak.

Az elfogadás a másik oldalról is szükséges: elfogadjuk-e a fölkínált, keressük-e a közösségben rejlő támaszt? A pásztor hagyja-e magát pásztorolni?

Két lehetőség áll fenn.

1. Megválasztottuk a poimenikai fejtegetésben fölített kérdéseket, és ezzel a kompetenciával végezzük a pásztori szolgálatot. Ez esetben kérdés, hogy egymás irányában miért nem gyakoroljuk a krisztusi szolidaritást. Ha a „szakmaiságnak” birtokában vagyunk, miért vallunk kudarcot épp ott, ahol a legnagyobb fogadókészséget lehet feltételezni? Különösen is, ha tekintetbe vesszük, hogy hányszor hangzik el igehirdetéseinkben biztatás arra nézve, hogy ki-ki a saját családjában, munkatársai körében legyen Isten szeretetének eszközévé. Akkor magunkra nézve ez miért nem kötelező? Vagy miért véljük, hogy egy lelkésznek másmilyen a lelke, mint egy „közönséges halandónak”?

2. Ha a feltett kérdések bennünk is tisztázatlanok, akkor miért gondoljuk, hogy a gyülekezeti tagok pásztorlásához megfelelően felkészültek vagyunk? Nekik elég ennyi is?

LELKÉSZI (EGYHÁZI) SZOLIDARITÁS – A VILÁGGAL

Az eddig fölvetett szempontokhoz képest egészen más irányba visz, ha a szolidaritást a lelkész (vagy az egyház) és a világ viszonylatában nézzük. Itt egyrészt az egyháznak a diakóniával kapcsolatos álláspontját kellene ismét tisztázni. Másrészt az egymás és a világ iránti szolidaritás jegyében a múltból hozott terheket kellene letenni. Harmadrészt fölmerülnek az egyház szervezeti berendezkedésével kapcsolatos kérdések is. Például a társadalommal való szolidaritásnak mondható-e a lelkészek adómentessége? Még ha fölitélezzük is, hogy a lelkész még így is áldozatot vállal. Vajon hogyan lehet hitelesen megmutatni Istennek a világ iránti szolidaritását az egyházi struktúra rendezésével? Ez már a teológiai alap után a szociológiai gyümölcs.

Ez a néhány gondolat talán rejt magában elegendő impulzust arra, hogy gondolatok ébredjenek. A további vizsgálódáshoz egy nagyon rövid irodalomjegyzéket csatolok.

Áldott vitát!

AJÁNLOTT IRODALOM

„Minden forintnak ára van” (riport). *Mozgó világ*, 2000/9.
Balog Zoltán: Keresztény szolidaritás és lelki-szellemi változások Magyarországon. *Polgári Szemle*, 2006/5.
Embértárs. Ökumenikus lelkigondozói és mentálhigiénés folyóirat. Párbeszédben az emberért. 2006/1.

Endreffy Zoltán: Az 1 százalék és a szolidaritás. *Élet és Irodalom*, 2005/9.
Gyökössy Endre: *Bevezetés a paraklétikus lelkigondozásba*. Ráday Kollégium, Budapest, 1983. /A Budapesti Református Theológiai Akadémia Tanulmányi Füzetei./
Gyökössy Endre: *Életápolás*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1991.
Harrach Péter: Szolidaritás. *Új ember*, 2007/1.

Hézszer Gábor: *A pásztori pszichológia gyakorlati kézikönyve*. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995.
Németh Dávid: *Isten munkája és az ember lehetőségei a lelkigondozásban*. Kálvin Kiadó, Budapest, 1993.
Szabó Lajos (szerk.): *A lelkigondozás órája. Alapvetés és irányvétel a lelkészi szolgálat mindennapjaihoz*. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest, 2000.
www.thepeaceplan.com

RIBÁR JÁNOS

Betegség, haldoklás, halál, gyász

Témavázlat egy lelkigondozói fórumhoz

Róm 12,5-ben ezt olvassuk: *Örüljétek az örülőkkel, sírjátok a sírókkal*.

A 2007-es esztendőben kétszer is lehetőséget kapunk arra, hogy lelkészi szolgálatunk összefüggésében közösen elgondolkodjunk lelkigondozói (poimenikai) szempontokból kiindulva a címben megjelölt és nem könnyen feldolgozható, ám belső összefüggések szerint rendezhető témákról. Mi, lelkészek a Szentlélek által kapott élő hit Krisztushoz kötő élménye felől közelítjük meg a reánk bízott gyülekezeti tagokat, akikért órállói felelősséggel tartozunk *coram Deo*.

A téma összefüggésében újra kell gondolni és szükséges tudatosítani a lelkipásztori (kórházi, betegágy melletti) látogatás kötelességét, és ebben az összefüggésben tudatosan át kell gondolni a betegek, haldoklók, gyászolók látogatásának, megsegítésének foratókönyvét.

A megadott témaláncolattal szembesülhetünk egyrészt az egyházmegyei LMK-összejövetelek valamelyik alkalmával, amikor – eltérve az eddig klasszikusnak számító módszertől (egy dolgozat bemutatása, utána megbeszélés) – elsősorban a közösség számára nagyobb aktivitást igénylő fórum módszert ajánlja az OLMK vezetősége és stábjá. Ebben az esetben arról van szó, hogy a *Lelkipásztorban* közölt, de nem kötelező bevezető anyagra támaszkodva az LMK-vezetők levezethetnek egy fórumbeszélgetést ebben a témában azzal a szándékkal, hogy közös beszélgetés alakuljon ki a lelkészek között a betegségről, a haldoklásról, a halálról, a gyásról. A közös beszélgetés célja egyrészt információk szerzése, másrészt a lelkészi lélek készségesebbé tétele arra, hogy adekvátabb szolgálatot végezhesünk – lelkipásztorként – azok között a gyülekezeti tagok között, akik életük egy pontján belekerültek ebbe az inkohérens láncolatba, és magukra hagyatottságukban ki vannak szolgáltatva a bénító és elnémító szenvedés keserveinek.

Ezenfelül a megadott témaláncolattal összefüggésben az egyik őszi lelkészakadémia lehetőséget kínál kisebb kö-

zösségben a többnapos lelki és szakmai beszélgetésre, a téma lehetséges feldolgozására.

A fórum lehetőséget teremt az eutanázia és az eutélia kérdéskörének a megvitatására is, és a hospice-mozgalom egyházi lehetőségeiről is érdemes lenne beszélgetni: arról, miképpen lehetne gyülekezeti szinten speciális és ekkleziogén hospice-t megvalósítani. Egy bizonyos gyülekezeti közösség – diakóniai csoport néven – felvállalta az idősek, betegek látogatását, megkeresését, és elérkezett az a pillanat is a nagy közösségen belüli kisközösség életében, hogy nemcsak a betegágy mellé érkezett meg a tagok valamelyike (vagy kettesben) látogatóba, hanem ott maradtak a haldokló mellett is, legalábbis egy időre. A hajdani katolikus apácák teljes szolgálatának felvállalása csak diakonisszai szinten válna lehetségessé, de egyelőre örömmel kell fogadnunk azt is, ami spontán módon alakult ki ebben a bizonyos kisközösségben.

A lelkész számára többszörösen megadatik a téma feldolgozásának lehetősége a diákéletől kezdve, amikor tanulmányai során megismerkedik a szakmai információkkal (amelyeket később is bővíti az újabb és újabb szakirodalom segítségével), és a teológiai-igei megközelítés segítségével, azaz személyes hitünk élménye felől. Ezen a ponton is nagyon komolyan kell venni a *vocatiót*: az elhívás a teljes pásztorolásra szól! A diákélet után a hatodéves időszak egyik fontos élménye lehet potenciális lelkészként az esetekkel való konkrét találkozás, és gyakorló lelkészként a gyülekezeti szolgálatban tudatos elhatározottsággal kell felvállalni a küldetést. (Tekintsünk el a lelkészi szolgálat specializálódási lehetőségeitől, hiszen kevesen vannak azok a „szerencsések”, akik lelkészként megkerülhetik ezeket a témákat, elvégre még egy iskolalelkész is szembesül diákjai mellett és között a betegség, a halál, a gyász kérdésével.)

A lelkigondozás speciális területét ebben az összefüggésben így oszthatjuk fel:

- lelkész a beteg mellett;
- lelkész a haldokló mellett;
- lelkész a gyászoló mellett;
- lelkész a súlyos beteg, a haldokló, a gyászoló családtagja mellett.

Szentlélektől vezérelt felkészültségünket segíti elő a téma filozófiai, lélektani, teológiai feldolgozása.

Mindegyik esetben igazi segítséget kapunk szolgálataink támogatásához a lelki folyamatok megfigyelésének és részletes leírásának tanulmányozásával. S akkor tudjuk ráhangolni magunkat a helyzetre, amikor a súlyos helyzetben levő személy lelki folyamatainak didaktikus vázlatát ismerjük és képesek vagyunk átélni. Ugyanis bármelyik helyzetben találjuk magunkat szolgálatvégzőként, nagyon fontos az együttérzésünk. A betegnek, a haldoklónak, a gyászolónak együttérzésre van szüksége. Szamba vehető az empátiakutatás is, de szükségtelen ennyire bonyolítani lelkipásztori feladatunkat; az a fontos, hogy képesek vagyunk-e a páciens, a másik ember lelki hullámhosszára ráállni, s képesek vagyunk-e megadni számára a megértettség, az együttérzés élményét.

Mindegyik helyzetben lelki folyamatok mennek végbe (haladnak egy bizonyos cél felé), és nekünk ezt a folyamatot kellene segíteni aktív, de tapintatos jelenlétünkkel. Ezért lehetünk hálásak a lélekgyógyászat pragmatikus szakembereinek, akik különféle keresztényellenes vagy ideológiai gyökerű teória helyett előítélettől mentesen figyelték meg és írták le a lelki folyamatokat. Azt is szükséges hangsúlyozni, hogy ezek a leírások nem abszolút tartalmú magyarázatok, mint például a gravitáció esetében (a súllyal bíró tárgy fentről mindig leesik), hanem olyan megfigyelések, amelyek nagymértékben valószínűsítik a lelki folyamat menetrendjét. Az emberlét annyira tág és szabad, hogy a megfigyelt folyamatoktól eltérő eseménysorozatok is bekövetkezhetnek, de a szakemberek által leírt lelki folyamatok törvényszerűségei mégis nagyon jelentős orientációs pontot biztosítanak a számunkra.

JAVASOLT IRODALOM A FÓRUMBESZÉLGETÉSRE

Lelkész a beteg mellett

Jelentős segítséget kapunk a nemrégiben elhunyt *Elisabeth Kübler-Rosstól*, aki *A halál és a hozzá vezető út* (Gondolat, Budapest, 1988) című munkájában leírja a súlyos betegek lelkében végbemenő folyamat fázisait: tagadás, lázadás, alku, depresszió, elfogadás. Kritika: elsősorban csak rákbetegekkel felvett interjúkról van szó. Ennek ellenére segít bennünket a beteg lelkivilágára ráhangolódni.

Szívesen említjük *Polcz Alaine* minden írását, hiszen őriási tudással és tapasztalattal rendelkező, megbízható kutató írja le az eseteit: „A súlyos, gyógyíthatatlan betegség és az életveszély” (*A halál iskolája*. Magvető, 1989. 218. o.).

Lelkész a haldokló mellett

A katolikus *Kerényi Lajos Megyek... és meggyógyítom* című, lelkigyakorlatot elősegítő könyvének mottója: „A testi orvosok kitűnő munkája kevés az emberi lét megválaszolásához és értelmessé tételéhez. Íme, itt vagyunk mi, lelki orvosok!” Kérdés hozzánk: ott vagyunk?

A haldokló mellett – Krisztusba vetett élő hitünk integrációja által – jelentős segítséget ad nekünk a reanimációs kutatás anyaga. Ennek a tudományterületnek sem az a lényege, hogy bebizonyítsa a halálon túli élet valóságát, ám kétségtelen, hogy állításai, összegyűjtött esetei nagyon komolyan elgondolkoztathatnak. Ám minden érvre található ellenérv, ezért a lényegét abban véljük felfedezni, ami az egész jelenséget meghatározza és számunkra fontossá, érdekessé teszi. Ez pedig annyi, hogy az egyre zsugorodó, csökkenő, beszűkülő fiziológiai folyamatokkal párhuzamosan nagyon jelentékeny pszichés kitágulás megy vége. Ebbe enged jelentős bepillantást például *Ács Géza, Pilling János és Zatik István Meghaltam – és élek* című, könnyen átolvasható kis könyve (Medicina, Budapest, 1992).

Fontos és tartalmas olvasmány *J. Ch. Hampe Hiszen meghalni egészen más* című, németből magyarra fordított munkája (Református Zsinati Iroda, Budapest, 1993).

A halálközeli élményekbe segít bepillantani *R. A. Moody Élet az élet után* című művével (több kiadása van). Ez a bepillantás csak és elsősorban azért szükséges, hogy szellemi távlatok realitássá váló képzetével tudjunk a haldokló ágya mellett jelen lenni. S akkor lassan azt is elérjük, hogy lesz bátorságunk a beteg kezét is megfogni, hogy úgy imádkozzunk vele együtt.

Haldokló betegek és hozzátartozóik pszichés, szociális és spirituális támogatása alcímmel jelent meg *Cseri Péter Segítségnyújtás a végeken* című tanulmánykötete a Magyar Hospice-Palliatív Egyesület kiadásában 2002-ben (a British Know-How Alap és az OTP Ingatlan Rt. támogatásával). Ez a tanulmánykötet önmagában elégséges felkészülést biztosít a sokoldalú szolgálatra, s a lelkészek számára a spirituális dimenziót is biztosítja.

Lelkész a gyászoló mellett

Alapot teremtő, bevezető olvasmányként javallott *Polcz Alaine Gyászban lenni* című munkája (Pont Kiadó, Budapest, 2000), valamint a „Gyászolók lelkigondozása” című írás e sorok szerzőjétől (a gyász fázisainak leírása *Y. Spiegel* segítségével) az *Egymás közt egymásért* című kötetben (szerk. Jelenits István – Tomcsányi Teodóra. HÍD, 1990. 194–230. o.). A gyász fázisai: sokkfázis, kontrollfázis, regressziós fázis, adaptáció – olyan folyamattá állnak össze, amelynek a végére a gyászfeldolgozás értelmesen befejeződik. Érdemes elolvasni még *Roland Antholzer Gyász és vigasz* című, kedves kis könyvét; ez a mély hit-

ből fakadó mű keresztény szemszögből dolgozza fel a lélektani ismereteket (Ethosz Kft., 2001). *Verena Kast A gyász* (Twins Kiadó, 1995) című munkája szintén ajánlott, és ugyancsak tőle jelent meg a *Kötés és oldás*, amely a gyászvesztesség összefüggésében a válás kérdését is fel dolgozza.

Lelkész a súlyos beteg, a haldokló, a gyászoló és családtagja mellett

Ez a pont az aspektusok egységét szándékozik hangsúlyozni, vagyis lekipásztori szolgálatunk során körültekintően kell figyelembe vennünk az érintettek lelki állapotát, helyzetét. Cseri Péter könyvét mindegyik pontnál használni, alkalmazni lehet. Lelkészek, teológusok számára érdekes kihívás Bitó László *Boldogabb élet – jó halál (eutelia – eutanázia)* című könyve (Athenaeum 2000 Kiadó, 2005), tiszteletre méltó az újat mondani akarás szándéka, s az ősi igazságok a stilsztika új köntösében törnek felszínre.

ZÁRSÓ

A javasolt irodalom listája önkényes, és csak magyar nyelvű kiadásokat vesz figyelembe, ezért köszönettel vesszünk bármilyen kiegészítést. A speciális területeken túl általános, illetve egyetemes szellemi horizontot figyelembe vevő irodalomként még a következőket említem, amennyiben valakinek kedve kerekedik filozófiai területeken is széttekinteni: Csejtei Dezső: *Filozófiai metszetek a halálról. A halál metamorfózisai a 19–20. századi élet- és egzisztenciálfilozófiákban* (Pallas Stúdió – Attraktor, Budapest, 2002). A kitűnő és tudós szerző akarata ellenére közel félezer oldalon keresztül bizonyosságot tesz az emberi értelem magas szintű, magányos vergődéséről a halál valóságával szemben. Lelkipásztori mondanivalónk örök minőségét erősíti meg két évszázad kiutkereséseinek filozófiai reménytelensége.

Mindenkinek áldott készülést, felkészülést kívánunk az LMK-ra és a lelkészakadémiára. Egy ősi gondolkodási sablon így adatik:

1. Jó élni, és rossz meghalni.
2. Rossz élni, és jó meghalni.
3. Rossz élni, és rossz meghalni.
4. Jó élni, és lehet hitben, békében meghalni.

Vajon Pál apostol melyik kategóriát vállalta volna? És mi melyiket valljuk?

PÁNGYÁNSZKY ÁGNES – KRÁMER GYÖRGY

Családlátogatástól családgondozásig

Vitaindító tanulmány

A CSALÁDOKBAN VÉGZETT EGYHÁZI SZOLGÁLAT ÚJ KIHÍVÁSAI

Egyházi gyakorlatunkban magától értődő feladat a gyülekezethez tartozó családok látogatása. E tanulmány szeretné a lelkészeket olyan kihívásokkal szembesíteni, amelyek új szempontokat adhatnak a családokban végzett szolgálat újraértelmezéséhez és definíciójához. A családlátogatás gyakorlata beilleszkedik a családgondozás koncepciójába. Gyakran hangzik el a lelkészek felé megfogalmazódó igényként a látogatás, a családlátogatás szükségessége. Meg kell azonban fogalmaznunk azt is, hogy mitől válik a lelkész látogatása a családban lelkigondozói alkalmammá, szükség esetén pedig családgondozói folyamattá.

Mindehhez szükség van arra, hogy megvizsgáljuk a modern családfogalmat, betekintsünk a családok kontextusába, és meghatározzuk a családgondozás lehetséges terüle-

teit. Ez a tanulmány szeretne irányokat kijelölni a család-gondozás koncepciójának átgondolásához.

A CSALÁD MEGHATÁROZÁSÁNAK MAI ÉRTELMEZÉSE ÉS ANNAK KERESZTÉNY VONATKOZÁSAI

Mai magyar társadalmunk házassági és válási statisztikai szomorúan árulkodnak arról, hogy micsoda krízisben van a család mint a társadalom legalapvetőbb közössége. Egy mai családdefiníció egészen új fogalmakat és látásmódot tükröz. A családot ma már számtalan formában el tudjuk képzelni. A klasszikus családmodellt felváltották az új társadalmi mozgásokat követő modellek, és ezek a gyülekezetünkhöz tartozó családokra is ugyanúgy jellemzőek.

A „két szülő és gyerekek” típusú tradicionális családmoddellen túl ma már beszélnünk kell egyszülős családokról, örökbefogadó, nevelőszülős családokról, gyermek nélküli családokról, sőt mai népszerű elnevezéssel *patchwork* családokról is (ahol az elvált szülők új párjukkal és annak gyermekeivel alkotnak családot).

A családra az egyházak is úgy tekintenek, mint szeretetből alapított és szeretetben élő személyek közösségére: a házasságra lépett férfi és nő, a szülők és gyermekek, valamint a rokonok közösségére. A család elsődleges feladata, hogy megvalósítsa az igazi szeretetközösséget. Ez a szeretetközösség Krisztusnak az egyház iránt tanúsított szeretetét tekinti mintának (Ef 5,21–33). Így a család az Istentől kapott hivatásunk legjelentősebb kontextusa. A család adja a legalapvetőbb tapasztalatot a keresztény értékekről: a szeretetről, a türelemről, az igazságosságról és a megbocsátásról, a megbánásról és a megbékélésről.

A CSALÁDOKBAN VÉGZETT SZOLGÁLAT KONTEXTUSA

A család mindig is különleges szerepet töltött be az egyház szolgálatában, a családgondozás pedig valamilyen formában mindig is alapvető szolgálata volt az egyháznak. A családgondozás az egyházi szolgálat minden területén jelen van, és hatása van a családok alapítására, fejlődésére és krízishelyzeteikre.

A családgondozás célterülete az egész gyülekezet. Mindenkinek van családja, annak is, aki életének egy bizonyos szakaszában egyedül él. Családjához tartoznak szülei, rokonai, akik sok-sok szállal kapcsolódhatnak a gyülekezethez. A családgondozás egyik legnagyobb kihívása, hogy a gyülekezet tagjai hogyan tudják egymást hitben elfogadni és hogyan tudnak egymással hitközösséget alkotni, amelyben minden ember családtagnak érezheti magát (Mt 12,46–50; Jn 19,26–27; Zsolt 68,6–7a).

A családgondozás szolgálata így nem egyszerűen gyülekezeti szolgálatunk egy szegmense. Sokkal inkább egyfajta látásmód, mindent átfogó perspektíva, amely a különböző szolgálati ágakon átívelve tartja szem előtt a családokat.

A CSALÁDGONDOZÁS LEHETSÉGES TERÜLETEI

A családi lelkigondozás elsősorban krízishelyzetbe került családokkal találkozik. Ebben a helyzetben előzetes feltétellel, hogy befogadó attitűddel áll a hagyományos családmodelleket felváltó új családformákhoz, és minden lehetséges eszközzel segíti azokat, akik marginalizáltak, illetve különösen sérülékeny helyzetbe kerültek.

Nagyon fontos lenne a *válással* járó helyzetbe került házastársak és családjaik lelkigondozása. Az elítélő és kirekesztő magatartás helyett a lelkipásztor és a keresztény

közösség segítheti a bajba jutott feleket. Az egyház egyik legnagyobb ajándéka, hogy reményt és az új élet, az új kezdet lehetőségét hirdetheti a megbélyegzés és kirekesztés helyett.

A sebezhető családok másik típusa az *egyszülős család*. A családra nehezedő gazdasági terhek, a szülő munkavállalásának szükségszerűsége lecsökkenti az együtt eltöltött idő lehetőségét. A lelkipásztorlás és a gyülekezet részéről nagy szükség lenne a diakónia és a koinónia konkrét, kézzelfogható megtapasztalására.

A társadalomban egyre elterjedtebbek az úgynevezett *patchwork családok*, ahol egy vagy mindkét szülő elvált, és gyermekeket hoznak az új kapcsolatba, vagy pedig látogatás kapcsán az előző házastársnál elhelyezett gyerekek lesznek az új családtagok. Ezekben a családokban nem két embernek kell új házastársi közösséget alkotnia, hanem a válások miatt egyébként is sérült gyermekeknek kell új családot találniuk egy másik családdal együtt. A család lelkipásztorlása során igen összetett lelkigondozói feladatokkal kell a segítőnek is megbirkóznia.

Az *egyedülálló* (népszerű elnevezéssel szinglik), egyfős háztartásban élők kreatív bevonása a gyülekezeti életbe és ezzel egy nagy családba hatékonyan csökkenthetné a „szingliség” jelenségének megbélyegzését.

Fontos látni, hogy a családgondozás nem egyszerűen a lelkész feladata. A gyülekezet mint befogadó közösség különösen nagy lehetőséget kaphat ebben a feladatban. A gyülekezeti élet lehetőséget nyújt arra, hogy a különböző típusú családok otthonra leljenek benne. A családról alkotott új képet a gyülekezeteknek *teológiai, liturgiai, oktatási és gyülekezetvezetési* szempontok alapján is újra kell gondolniuk. A hozzáállást alapvetően a különbözőségek elfogadása és a befogadás határozhatja meg. A családokat érintő *kazuális alkalmak* és az egész gyülekezet istentiszteleti élete is lehetőséget nyújt a mérföldkőnek és krízisnek számító helyzetek közösségi feldolgozásában. A kazuális alkalmak gyülekezeti környezetbe ágyazása, a kazuális szolgálatban a gyülekezeti tagok tevékeny jelenléte sok pozitív folyamat kiindulópontjává válhat.

SPIRITUALITÁS A CSALÁDBAN

Ritkán van szó a családok életének spirituális vonatkozásairól. A családi élet alapvetően meg tudja határozni a családtagok hitben való fejlődését gyermek- és felnőttkorban egyaránt. A családban szerzett tapasztalatok és krízishelyzetek formálják, próbára teszik és el is mélyíthetik a hitet.

A Bibliában konkrét történetek számolnak be a családok hitéről. Ha a ház ura vagy asszonya keresztény lett, egész háza népe megkeresztelkedett (ApCsel 16,14–15; 25–34). Ha ma valaki hitre jut, az legtöbbször személyes döntés az életében. Házastársak, gyermekek nagyon ritkán csatlakoznak egy ilyen döntéshez, hiszen a mai társadalom magánügynek tekinti a hitet. Az ősegyház gyakor-

latával ellentétben a keresztelés sem otthon, a házban történik, hanem a templomban, ahová a család egyre ritkábban jön el együtt. A társadalmi és kulturális változások eredményeképpen a családokban közösen megélt hit már nem központi kérdés. Óriási kihívás tehát, hogy a család közössége hogyan tehető újra a spiritualitás megélésének központjává.

KITEKINTÉS – CSALÁDTERÁPIÁS MODELLEK

Az 1950-es években születtek azok a családterápiás modellek, amelyek meghatározóivá váltak a családgondozásnak társadalmi szinten, és egyre érezhetőbben az egyházak pasztorációs gyakorlatában is. Ezek a modellek a normális családműködés helyett diszfunkcionális szimptomákat jelző családok segítésének kidolgozására születtek. A különböző családterápiás irányzatok közös alaphelyzete az, hogy az ember személyiségének kibontakozása és viselkedése társadalmi kontextusban jelenik meg, amelynek elsődleges szociális színtere a család. A családterápia célja, hogy a család interakciós rendszerét befolyásolni tudja. A családterápiás modellek közül álljon itt két nagyon ismert modell, mintegy „kedvcsinálóként” a családterápiás modellrendszerek behatódott tanulmányozásához.

A Bowen-féle családterápiás elmélet is az 1950-es években született meg *Murray Bowen* pszichiáterprofesszor munkásságának eredményeképpen. Bowen szerint a család érzelmi egység, amelyben rendszerbe foglalhatóak a családi interakciók. Nem csupán azt írja le, hogyan működnek kapcsolataink, hanem arra nézve is iránymutatást ad, hogyan történhet a személyiségünkben és a kapcsolatainkban való fejlődés, növekedés. Elméletének legfontosabb alapfogalma az érzelmi háromszög, amely egy három személyből álló érzelmi rendszer, és egyben minden nagyobb szociális rendszer molekulája, alapvető építőköve. A háromszöget nyugalmi állapotban egy egymással harmonikus kapcsolatban lévő kettős és egy kívülálló alkotja. A kettős igyekszik fenntartani az együtteséget, feszültségek esetén azonban a kettős valamelyik tagja szorongása hatására másutt, legelőször a háromszög harmadik tagjánál keres érzelmi kötődést. A Bowen-féle teória egyik érdekes párhuzama, hogy a lelkész a pasztorációs szolgálatban legtöbbször az egyik csúcsa egy ilyen háromszögnek.

A családterápia másik jelentős úttörője *Virginia Satir*. Ő a tapasztalati-humanisztikus irányzat megalapítója és képviselője. Modelljének kulcsfogalma az önértékkérés, amely a személyiség folyamatos fejlődésétől és kibontakozásától függ. Az érzelmi élet egészséges működéséhez szükséges kommunikáció megtanulásának hiányát diszfunkciónak nevezi. Ennek oka a korai szülőkapcsolatokból és a hibás kommunikációs mintákból származó negatív énkép, az alacsony önértékelés és a fokozott szorongás. Négy különböző magatartási és kommunikációs for-

mát figyelt meg a családokban, amelyek segítségével az ember igyekszik védeni személyiségét az elértéktelenedéstől: engesztelő, aláztos, szolgáló forma; támadó, vádló forma; intellektuális, racionalizáló forma; elterelő, kitérő, irreleváns forma. Ezek a formák elsősorban stresszhelyzetekben jelennek meg.

A FÓRUMBESZÉLGETÉSHEZ

A lelkészi munkaközösségekben való közös gondolkodást és a gyülekezetekben folyó családgondozást segíthetik a következő kérdések, amelyek a családok mindennapi és hitben való életére kérdeznak rá. A kérdések felvetésének célja, hogy jobban lássuk a családok helyzetét, felépítését, erősségeit, nehézségeit közvetlen környezetünkben és szélesebb társadalmi körben is.

- Milyen típusú családok találhatóak gyülekezetünkben?
- Miben erősek és miben gyengék ezek a családok?
- Milyen kihívásokkal néznek szembe a családok és a családtagok?
- A családok mit tartanak a legnagyobb olyan segítségnek, amit a gyülekezet és az egyház adhat nekik?
- A családok szerint miben segíthetne nekik a gyülekezet, az egyház, hogy keresztény hitüket jobban meg tudják élni a családi közösségben is?
- Milyen lehetőségei vannak annak, hogy a kazuálék gyakorlatában a gyülekezet mint „nagy család” vegye körül a családokat?

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

- Dr. Bagdy Emőke: *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1977.
- Családterápiás olvasókönyv*. 1. Mérei Ferenc Mentálhigiénés Szolgálat, Budapest.
- Familiaris Consortio*. II. János Pál pápa apostoli buzdítása az egész katolikus egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez a keresztény család feladatairól a mai világban. Szent István Társulat, Budapest, 1982.
- Fischer Eszter: *Modern mostohák. A páromnak gyereke van*. Saxum Kiadó Bt., 2005.
- Garland, Diana R.: Family Ministry. Defining Perspectives. *Family Ministry*, 2002/2.
- Hézszer Gábor: *A pásztori pszichológia gyakorlati kézikönyve*. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995.
- Richardson, Ronald W.: Bowen Family Systems Theory and Congregational Life. *Review and Expositor*, 102. 2005.
- Rowatt, G. Wade: The Family Context of Pastoral Counseling. *Review and Expositor*, 94. 1997.
- Satir, Virginia: *A család együttélésének művészete*. Coincidentia Kft, Budapest, 1999.
- Dr. Tóth Károly (szerk.): *A család: ökumenikus feladat*. Ökumenikus Tanulmányi Központ, 10. füzet.
- <http://www.wien.gv.at/english/magelf/daphne/pdf/patchworkfamilies.pdf> (a patchwork családokról)

Kereszténység, istenkeresés, istenhit Nagy Gáspár költészetében

(1949. május 4–2007. január 3.)

Ezt a témát dr. Barcza Béla, a hatvan–gyöngyösi gyülekezet lelkipásztora javasolta nekem kidolgozásra, amikor a gyülekezet 2003-as révfülöpi csendesnapja programjának az összeállításán dolgozott. Nagyon örültem a feladatnak, s nagy kedvvel hozzá is láttam a készüléshez. Nagy Gáspárt már valamennyire ismerem, mert meghívásunkra el látogatott iskolánkba, s az irodalmi délutánt én vezettem le. De ez az együttműködés volt az, ami barátokká tett bennünket. Sokat beszélgettem vele ekkor. Kiderült, hogy ez a közeg az, amelyben ő igazán megnyílik, s amelyben nagyon mélyen megértjük egymást.

Maga a költő sohasem szerette, hogy politikai okokból elhíresült versei alapján jegyzik. A köztudatban azonban mégiscsak ezekkel vált nevezetessé. A Nagy Imre tisztességes eltemetését követelő *Öröknyár, elmúltam 9 éves* (1983) legendássá vált sorai:

„...egyszer majd el kell temetNI
és nekünk nem szabad feledNI
a gyilkosokat néven nevezNI!”

Vagy 1956 harmincadik évfordulójára írt, nagy erejű tiltakozó verse, *A Fiú naplójából* (1986):

„...és a csillagos estben ott susog immár harminc
évgyűrűjével drága júdásfa: ezüstnyár rezeg
susog a homály követeinek útján s kitünteti őket
lehulló ezüst-tallérokkal érdemeik szerint illőn...”

Vagy a *Félelmen túli...* (1986), hiszen a kurzus elvárta, természetesen vette, hogy féljünk, s ha valaki kimondta, hogy nem fél, már a fennálló rendszert gyalázta, s elég okot adott bezúzáshoz, elkobzáshoz, és a rendőrségi jelentések kedvence lett.

„Hogy fényesednek az éjszakák!
amint élesednek a kések,
de a félelmes penge-arszenált
kicsorbíthatja az ÉNEK.

Aki a félelmen túli tartomány
dalokra elszánt kölyke,
jól tudja miért e földi ágy
s miért a csillagok – fölötte.”

Ády Endre óta Nagy Gáspár a legbiblikusabb magyar költő. Az a tény, hogy művészi mondanivalójának jelentős részét bibliai képekkel és a bibliai zsinórmértékkel azonosulva fejti ki, kereszténységének egyik bizonyítéka.

Ószövetségi motívumokat különösen fiatalkori költészetében találunk. *Koronatűz* (1975) című kötete két Mózes-verset is tartalmaz. A *Ne fonjatok nekem vesszőkosarat!* az egyik:

„Egyszer kinövök abból is –
ne fonjatok nekem vesszőkosarat!”

Ha megszülettek anyák
– nád közé ne rejtsetek –
a lapuló állatok dühe úgylis rámadak.”

Mint aki eleve visszautasítja a védelmet a támadás ellen, amely támadásra nem szolgált rá. És elege van a hirdeten-dő, képviselendő igazságok rejtegetéséből, az elhallgatásból.

„Fölrobban szájam, a Jónást bekapó, bújtató Ceté,
Eleven halottaknak ütődve fölrobban!”
(*Eljöhet értem*, 1975)

Ezek az ószövetségi képek a magyar irodalmi hagyományokkal is érintkeznek, hiszen *Petőfi* (lásd *A XIX. század költői*) és *Madách* (*Mózes*) is használja ezeket a motívumokat. Jónást pedig, úgy tűnik, egyszer s mindenkorra lefoglalta magának *Babits*. Természetesen Nagy Gáspár a bibliai történetek más értelmezési lehetőségeire épít, mint elődei.

A korai versekkel eltűnnek az ószövetségi utalások, és újszövetségi motívumokkal telítődik az életmű, amely személyes hitvallásokba torkollik. A küldetéses születés a már idézett *Ne fonjatok nekem vesszőkosarat!*-ban is felszlik, de még erőteljesebb *Amíg a bölcsek ideérnek* című versében:

„Király se, koldus se,
magam se, más se lehetek!
Csillag áll fölöttem,
féltestem hóban,
jövendölések szerint
egy-két dologra megszületek.”

Legerőteljesebb a Júdás- és Golgota-motívum az életműben. Mind a kettő egyszerre szakrális és politikai töltésű. 1956-tól a rendszerváltásig két út közötti választásra egyszerűsödött le azoknak az élete, akiknek éppen e nép Mózeseinek vagy Jónásainak kellett volna lenniük: a júdási útra vagy a keresztút vállalására. A Júdás-probléma jó illusztrációja a korábban idézett, *A Fiú naplójából* című vers. Én legszívesebben mégis a *Hit-tant* idézem (1982):

„Kérdezem én: ha a fogságba vetett gondokat az Isten se veszi észre, akkor az égi körök hintáló mérlegein majd mennyit nyomnak a földi pörök s mennyit a hallgatás aranyrögei az árulás színezüstjével tetézve?”

Ő „nem fogta be pörös száját”, és ha kellett, nem a tudásnak, mint *József Attila*, hanem a hitnek tett panaszt, „s sziszegve se szolgált aljas, nyomorító hatalmakat”. Visszont a *Stációjárás*t híven véghezvitte a 15. állomástól a 33. állomásig. (A *Stációjárás* a Golgota-motívum legjelentősebb költeménye.) Idetartozik a *Vízszintes némaságban* is (1993): „...mert minden fájdalom viselhető... a Golgotára fölment fölfeszítettel”.

Nem esett szó még a háromkirály-versekről. Ezek az ő istenkeresésének a jelképei az életműben.

„...hóttalan a hegyek inge –
el kell érnünk Betlehembe!”
(*Hóttalan a hegyek inge*)

Néhány sor a *Háromkirályok* című költeményéből:

„...Nagy Heródes
mint kígyó les [...]

De nem félnek
célhoz érnek

Megy a három
teveháton

Megy hazáig
Perzsiáig

Útjukon csil-
lag világít.”

Ennek a versvonulatnak a vezérfonalát a *Tevék szomorú tájban* című verse adja meg:

„...szegény sivatagjáró napkeleti ürgék
titkos királyok akár rakétával is
de ne teveháton.....”

Ezek a királyok mehetek volna fényes karavánnal is, szolgálk seregével – de saját maguk akarták látni először a gyermek Jézust, minél előbb, és magukat megalázva, minden fölösleges külsőséget elvetve.

Nagy Gáspár nem kegyességi költő. De politikai tisztasága és az ezzel járó kockázat vállalása a sikeres keresésnek köszönhetően megtalált vallásos hitében gyökerezik. Mégis lehet, hogy mindezeknél a művészi és politikai hőstetteknél jelentősebbek nyíltan hitvalló költeményei: a *Te Deum*, a *Kérdés*, a *Szavak*, az *Esztergomi apokrif*. Ezekről kevesebb szó esik, az életműben valahogy elsikkadnak. Ám mindnyájan jól ismerjük a *Jegyzvén szalmaszállal* című versét:

„...a remény sohasem meghaló,
ha minden utolsó szalmaszál
ABBÓL A JÁSZOLBÓL VALÓ!”

IMÁDSÁGÍRÓ ÉS RAJZPÁLYÁZAT GYEREKEKNEK

A Magyarországi Evangélikus Egyház Gyermekbizottsága rajzpályázatot ír ki „Állatok a Bibliában” témakörben. Emellett meghirdet egy imádságíró pályázatot is.

A gyerekek öt korosztály szerint pályázhatnak: óvodások, 1–2. osztályosok, 3–4. osztályosok, 5–6. osztályosok és 7–8. osztályosok.

A rajzok A/4-es méretben készüljenek. Elkészítésükhöz használható színes ceruza, filctoll, zsírkréta vagy festék.

A rajzok hátoldalán szerepeljen a készítő neve, életkora, a mű címe, illetve a lakcím, a gyülekezet és az iskola neve.

Az imádságok tetszőleges témakörben és terjedelemben készülhetnek.

Fontos, hogy az olvashatóan megírt ima mellett ott legyen a szerző neve, életkora, lakcíme, gyülekezetének neve.

A beérkezés határideje: 2007. április 20. (péntek)

A cím, ahova várjuk a munkákat: Magyarországi Evangélikus Egyház Gyermekosztálya, 1450 Budapest, Pf 21.

A díjátadás időpontja: 2007. június 16. (szombat)

A pályázó gyermekek legfeljebb 3 rajzot és 3 imádságot küldhetnek be.

Minden pályázónak jutalom jár, és az egyes korosztályokban az első három helyezett ajándékban részesül. Terveink között szerepel egy iskolai naptár készítése a beérkezett munkákból.

További információt Máty Erzsébet gyermekreferensnél lehet kapni a 20/824-5296-os számon.

Szeretettel várjuk a rajzokat és imádságokat!

Böröcz Sándor (1913–2006)

Szomorú szívvel fogadtuk 2006 karácsonyán a hírt, hogy Böröcz Sándor, aki 1913. március 16-án született Borgátán, életének 94. évében elhunyt. 2007. január 13-án végakarata szerint a vadosfai evangélikus templomból kísérték utolsó földi útjára. Az igét lelkész leánya hirdette 2Tim 1,12 alapján: *Tudom, kinek hittem...* Személyében lelkészi karunkból megint olyan testvérünk távozott, aki sorsfordító, nagy történelmi korszakoknak és viharoknak volt tanúja, amelyekben azért tudott helytállni erején felül, mert tudta, kinek hisz. Nem véletlenül választotta tehát temetésére Pál leveléből ezt az igét. Nem volt véletlen az sem, hogy lányának lelkésszé szentelésekor Jel 2,10 alapján mondott áldást: *...hogy próbát álljatok ki..., légy hű mindhalálig...*

Természetesen elmondhatjuk, hogy mi is sorsfordító korszakban, történelmi viharok közepette élünk, amely változatlanul megköveteli tőlünk a hit szilárd meggyőződését: tudjuk, kinek hiszünk. Minden nemzedéknek szól Pál bátorítása a hit nemes harcának megharcolására (1Tim 6,12). Minden nemzedéknek újra és újra meg kell harcolnia a maga Krisztus-követésének nemes harcát. Hangsúly esik az előző nemzedékek hitbéli tapasztalatára. Ebben az összefüggésben is igaz, hogy egymás hite által növekedünk (Róm 1,11.17). Hitben élni azért jelent folyamatosságot, folyamatos történetet és növekedést, mert Isten az üdvtörténetet beteljesedése felé irányítja. Vannak, lehetnek törések a nemzedékről nemzedékre zajló folyamatban. Ilyenkor támad reformáció, megújulás, személyes értelemben újjászületés. A középpontban mindig az Ige áll, és megment minket nemzedékről nemzedékre attól, hogy az üdvtörténetet összekeverjük Isten gondviselő munkájával, amely a világtörténelemben megy végbe. Isten azonban ezt a világtörténelmet is az ő célja felé irányítja, még akkor is, ha tekintélyes történelemtudósok tagadják, hogy a történelemnek lenne valami értelme és célja. Az üdvtörténetnek és a világtörténelemnek ez a kettőssége a bűnbeesés miatt áll fenn.

A második világháború előtt is és utána is összekeverték az üdvtörténetet a világtörténelmi folyamattal (*theologia naturalis*), mert az igei alap, a Krisztus-központúság megrendült az egyházban és az emberek szívében. Böröcz Sándor helytállása és bizonyásgtétele segítségünkre lehet ebben a kérdésben, amelyet rehabilitálása után, 1993-ban megjelent, *Kiáltás a mélyből* című önéletrajzi írásából ismerhetünk meg.

Leányának már említett lelkésszentelési történetéhez az is hozzátartozik, hogy az édesapát nem engedték az oltárhoz lelkészi minőségben, hanem „civilként” mondhatta el az igét. Megaláztatását abban a hitben tudta elhordozni, hogy

ő valóban civil: Isten országának polgára Jézus Krisztus által (Jn 5,24). *Dr. Böröcz Enikő* a ravatalnál elmondott igehirdetésében megemlékezik a kereszthordozásokról: „Életük egy meghatározott részében hatalmas keresztet kellett hordozniuk... A többségét... az akkori történelem és egyháztörténelem egyszerre helyezte rájuk... Abban, ami akkor velük történt, nem volt semmi szokatlan... Több millió ember sorsában osztoztak a kommunista diktatúra istentelenségéből fakadó embertelenségének a megtapasztalásakor. Ugyanígy... azt kellett tapasztalniuk, hogy egy küldetéséről megfeledkezett egyházi vezetés (és annak kiszolgálói)... az ő dolgaikat illetően csődöt mondott... Ez tette lehetővé, hogy felismerjék, hogy a legnagyobb hatalom, az élő Isten éppen ebben a magukra hagyatottságukban, éppen ebben a mélyre zuhanásukban nagyon is sokat tud velük kezdeni... A világ pillanatnyi kegye, az akkori egyházi többség elmaradt segítségével helyett feltárult előttük Isten Jézus Krisztusban adott kegyelmének a kapuja. Ez megtanította őket arra, hogy az isteni kegyelem mindehhez elég!... Alkalmassá váltak arra is, hogy ne csak a saját és gyermekeik, unokájuk és dédunokáik, hanem mások – náluk nyomorultabb – emberek életében is segítő módon vegyenek részt.”

Mostani közegyházi és egyházpolitikai tisztázódásainkhoz érdemes elolvasni Böröcz Sándor könyvének ajánlásából: „Ha azt akarjuk, hogy egykor ne kelljen önmagunk lelkiismerete előtt, a tükörben szembeköpni önmagunkat, akkor ne cselekedjünk lelkiismeretünk ellen. Ha pedig mégis megcselekedtük, akkor legyen bennünk annyi gerincesség, hogy megkövetjük a nyilvánosságot. Legyen bennünk Péter nagycsütörtök esti belső bűnbánata...”

A „GULAG-szigetcsoport” egyik pontján, a vorkutai VII. táborban sínylődött, egy szénbányában végzett rabszolgamunkát. A szénportól mindenki fekete, elvadult alakká vált, akiből a legrosszabbat hozták ki. Minden nap le kellett szállniuk a „mélybe”, a nyomorúság, a reménytelenség, az elhagyatottság és az elvetettség mélységeibe. Ezeknek a mélyben robotoló embereknek csak a szemük csillogott: talán van még remény. Vissza a napfényre, vissza a világosságra, vissza az életbe. Böröcz Sándor meg akarta mutatni, hogy nemcsak „talán”, de biztosan van kiút, visszaút, de a világ világosságához kell eljutniuk, kell eljutnunk. Háziorvosának, *dr. Gyórfy Előd*nek, a vadosfai gyülekezet felügyelőjének mondta újévi üzenetül: „Mindig, minden körülmények között hűséggel maradni Istenhez, mert én megpróbáltam – de megérte!”

Böröcz Sándor életéről *Sághy Gyula* készített megrázó dokumentumfilmet *Kiáltás a mélyből* címmel.

Rózse István

Interjú Giczi Ferencnével*

A Magyarországi Evangélikus Egyházban kevés nem lelkes munkatárs van, aki olyan hosszú ideig szolgált volna az egyházban, mint Giczi Ferencné Magdi néni. Hatvanegy esztendeig dolgozott, ebből negyvenegy évig mint aktív dolgozó és húsz évig mint nyugdíjas. Vele beszélgetve arra kérem, mondja el emlékeit: valljon önmagáról, ifjúkoráról és arról, hogyan került az evangélikus egyház szolgálatába.

– Giczi Ferencné született Kópíás Magdolna evangélikus vallású keresztény vagyok, ebben a hitben nevelkedtem. 1922. augusztus 19-én születtem. Hittantanárom *Salfer Károly* volt, konfirmáló lelkészem *Nandrassy Elek*. Édesanyám evangélikus, édesapám római katolikus volt. Budapesten, a Fasori evangélikus templomban *Kemény Lajos* eskette őket. Édesapám reverzálist adott, ezért nem gyónhatott és nem áldozhatott az akkori római katolikus rend szerint. Szüleim nagyon intelligens, okos emberek voltak. Édesapám részt vett mind a két világháborúban. Mindig mondta, hogy amilyen vallású tábori lelkészük volt a fronton, úgy történt az istentisztelet, a mise, a gyónás, az áldozás és az úrvacsora. Mintha már akkor ökumenikus szellemet képviseltek volna. A XIV. kerületi Hermina úti elemi iskolába jártam, majd a kispesti állami polgári leányiskolába, utána pedig a pestlőrinci kereskedelmi iskolába. 1943. október 14-én kötöttem házasságot *Giczi Ferenc* evangélikus vallású műszaki postatiszttel. Eskető lelkészünk *Kuthy Dezső* volt. *Zsuzsanna* nevű leányunk 1949. április 4-én született.

– Mikor és hogyan került az evangélikus egyház szolgálatába?

– 1940. augusztus 1-jén kerültem az evangélikus egyetemes egyház irodájába, amikor báró *Radvánszky Albert* volt az egyetemes felügyelő és *Kuthy Dezső* az egyetemes főtitkár. A *Pesti Hírlap*ban jelíges hirdetés jelent meg, amelyben protestáns hivatali munkaerőt kerestek. Nem volt megjelölve, hogy hova. Kilencven jelentkező meghallgatása után én nyertem el az állást. *Kuthy Dezső* szerint azért, mert az én jelentkezésemben egyetlen helyesírás hiba sem volt. Persze személyes meghallgatás is volt. Azután egy hétig tanulnom kellett, mi lesz a dolgom, kik a püspökök, felügyelők stb. Havi fizetésem 80 pengő volt, és ebédet is kaptam, mert *Kuthy Dezső* volt a Luther Otthon igazgatója, és annak adminisztrációját mi végeztük. Ketten dolgoztunk *Mirtlne Borsa Margitkával*, aki az egyháztól ment nyugdíjba, és 1993-ban, 91 éves korában halt meg.

– Az évtizedek folyamán milyen változásokon ment át a munkaköre, illetve a beosztása?

– Az első változás 1952-ben történt, amikor megalakult az Északi Egyházkerület, és az Üllői útra került a püspöki hivatal. *Dr. Vető Lajos* püspök maga mellé vett titkárnőnek. Ötvenegy évig ugyanabban a szobában dolgoztam. 1993-ban a püspöki hivatal a Szilágyi Erzsébet fasor 24. szám alá költözött. Addig „egyetemes Magdinak” hívtak, ezután „északi Magdi” lettem.

– Kik voltak a közvetlen főnökei?

– Az első főnököm *Kuthy Dezső* egyetemes főtitkár, lelkész volt. Ő az egyházban a békesség követe volt, igyekezett a *Kapi Béla* és *Raffay Sándor* közti feszültséget áthidalni, amit a kívülállók nem észleltek. *Kuthy Dezső* 1943-ban a Dunáninni Egyházkerület püspöke lett, akkor *Balassagyarmatra* költözött. Utána *Vargha Sándor*, a Rózsák terei protestáns árvaház igazgatója, budapesti kórházlelkész lett a főtitkár 1949-ig. Őt az Ordass-per kapcsán lecsukták. 1949–52-ig *dr. Groó Gyula* győri vallástanár lett a főtitkár és *dr. Reök Iván* sebész főorvos az egyetemes felügyelő. Amikor 1952-ben megalakult az Északi Egyházkerület, *dr. Vető Lajos* lett a püspök. Ő 1956. október 31-én lemondott. Őt követte 1957. októberéig *Túróczy Zoltán* püspök, az egyházkerületi felügyelő *dr. Margócsy Emil* lett. *Vető* püspök ekkor visszajött, és újra a főnököm lett 1967-ben történt nyugdíjazásáig. Őt követte *dr. Ottyk Ernő* teológiai tanár 1982 júniusáig, amikor nyugdíjazták, és az Ökumenikus Tanács főtitkárává választották. 1982. szeptember 20-tól *dr. Nagy Gyula* teológiai tanár követte őt a püspöki tisztségben 1990. január 1-jén történt nyugdíjba vonulásáig. Majd *Szebik Imre* budavári esperes lett a püspök, aki mellett 2001. december 31-ig dolgoztam.

Dr. Kapi Béla egyetemes püspöki tisztségében sokszor egy hétig is a budapesti Luther Otthonban lévő vendégszobájában tartózkodott feleségével, *Katus* néniével együtt. Szigorú emberek voltak. Sokat diktált nekem. Nagyon sokszor kellett Budapesten lennie, vonattal utazott ide-oda. Mind egyik püspöknek volt az Üllői úti Luther Otthonban vendégszobája. *Túróczy Zoltán* kétszer is főnököm volt, 1948-ban, amikor át kellett vennie *Ordass Lajostól* az egyetemes püspökséget, majd 1956 októberétől 1957 decemberéig. *Kuthy Dezső* 1949-ben nyugdíjas püspökként újra egyetemes főtitkár, így ismét a főnököm lett. *Szabó József* volt dunáninni püspök *Túróczy* távozása után és *Vető* betegsége idején volt a főnököm mint püspökhelyettes.

– Magdi néni sok embernek volt a munkatársa, nyilvánvalóan mindegyikük más volt. Milyen különbségeket látott az egyes püspökök munkastílusa között?

– Mindenkinek más stílusa volt. *Kuthy Dezső* csak gyorsírásban diktált, mindenre azonnal válaszoltunk. Dél-

* Az interjú Budapesten készült, 2006. június 14-én. Giczi Ferencné 2006. december 18-án elhunyt. Az interjút rá emlékezve közöljük.

előtt 9-től délután 6-ig tartott a munkaidő egy óra ebéd-szünettel. Délután két óra után nem vettük fel a telefon és félfogadást sem tartottunk, mert akkor dolgoznunk kellett. Vargha Sándor alatt nagyon nehéz háborús idők jártak, sok menekült lelkésszel foglalkoztunk, szerveztük a segélyezéseket, amelyek rendelkezésünkre álltak. Vető Lajos gépbe szeretett diktálni, remek gyorsíró volt, nagyon magas szinten gyakorolta a gyorsírást. A régi jegyzőkönyveket áttette gyorsírásba. Ő már előkészítette magának a diktálandó anyagot. Persze volt úgy, hogy azonnal a gépbe diktált, de ez nagyon ritkán történt. Reggeltől estig a hivatalban tartózkodott.

Ottlyk Ernő reggel mindig a hivatalban volt, kora délután távozott, előtte megebédelt. Ő nem szeretett telefonálni, ha mégis kellett, csak nagyon röviden tette. Ő is rögtön a gépbe diktált. Nagy Gyula egész nap a hivatalban tartózkodott, szeretett gyorsírásba és gépbe is diktálni. Szebik Imre gyorsírásba szeretett diktálni, egész nap a hivatalban volt, ha nem volt más elfoglaltsága. Munkaidőben mindegyik püspök szívesen fogadta a lelkészeket és másokat is, akik személyes beszélgetésekre jöttek. Nagyon szívesen jártak a püspökök a gyülekezetekbe szolgálni, szerettek az emberekkel találkozni.

– *Melyik főnöke volt Magdi nénire legnagyobb hatással?*

– Minden püspök főnökömnek más-más karizmája volt. Mindegyiktől sokat tanultam. Szebik Imre püspöksége idején volt a legtöbb presbiteri ülés és közgyűlés.

– *Magdi néni hosszú szolgálata folyamán hozzávetőlegesen hány lelkészt és lelkészcsaládot ismert meg személyesen?*

– Körülbelül ezer lelkészt ismertem meg, lelkészcsaládot is legalább százat. Nemcsak a hivatalból, hanem Balatonszárszóról is, ahol 2002-ig minden nyáron nyaraltunk. Itt nagyon sok lelkészcsaláddal megismerkedtem és összebarátkoztunk, nemcsak a mi egyházkerületünkbe tartozókkal. Nemcsak lelkészeket, de igen magas beosztású világi embereket is megismertem. Az egyházi bizottságokban nagyon sok világi ember szolgált, a levéltárak biztosan tartalmazzák nevüket.

– *Az a több mint hat évtized, amit Magdi néni az egyházi szolgálatban eltöltött, két nemzedéknyi idő. Ez alatt nyilván változott a lelkészek felfogása is. Lát-e különbséget az elmúlt évtizedekben egymást követő lelkészek magatartása és hivatástudata között?*

– Nagyon sok különbséget látok. 1940–45 között merevbbek voltak, tartózkodóak és tisztelettudóak voltak a többség iránt. Persze hivatástudattal, de többen elmondták, hogy a gazdasági válság éveiben, amikor sok állás nélküli diplomás volt, a lelkészi hivatás biztosnak látszott. Nagyon sokan végeztek az első világháború után. Sokuknak nem volt állása, úgynevezett száraz káplán volt.

Akkor alakult meg sok önálló gyülekezet, mert azonnal kaptak állami kongruát. Nagyon sokan mentek külföldi ösztöndíjakra. 1945 után a magatartás és a hivatástudat rendben volt, de oldottabbak lettek. 1984–90 után már a

fiatalok magatartása – tisztelet a kivételnek – hagyott kívánnivalót, sőt szerintem a hivatástudat is. A későbbiekben evangélikus hitünk komoly háttere nélkül is jelentkeztek a Teológiára, ismert az eredmény. Sokszor nem éreztem a vezetők iránti tiszteletet. Én mindig egy kicsit a katonasághoz hasonlítom a lelkészi kart, hiszen egyenruhát hordanak, a Luther-kabátot, ami szerintem szigorú szabályokkal jár.

– *Magdi néninek elég sokirányú munkaköre volt, mégis mit végzett a feladatai közül a legszívesebben?*

– Szerettem az üléseket, a külföldi vendégeket, sok nagy, neves embert ismertem meg. Persze itthoni egyházi és világi embereket is. Legjobban a lelkészeket szerettem, illetve azokat, akik beszélgetni jöttek, mert a mi szobánkban több idő volt részletesen elmondani a problémáikat. A hallottakkal soha nem éltünk vissza, ahol csak tudtunk, segíteni akartunk. Arra is figyeltünk, hogy egyetlen hozánk érkező írás se maradjon megválaszolatlanul. Kuthy Dezső úgy tanított, hogy a levélírás nagyobb fáradsággal jár, mint a köszönés, és ugye nem illik nem visszaköszönni. Mindent örömmel végeztem, ha kellett, a mosogatástól és kávéfőzéstől kezdve. Szerettem, örömmel írtam le főnökeim tudományos munkáit, prédikációit, cikkeit stb. Sokat tanultam belőlük.

– *Az egyházban végzett munkájában mire emlékszik vissza legszívesebben?*

– A legszívesebben a sok kedves alkalomra, együttlétre, mátraszentistváni kirándulásokra, balatonszárszói nyaralásokra, a gyülekezetek ünnepi alkalmaira, ahova meghívtak. Külön nagy örömet jelentett, amikor a nemeskéri műemlék templom elkészült abban a nehéz időben, sok munkánk volt ezzel kapcsolatban. Szeretettel gondolok mindegyik főnökömrre, munkatársaimra és mindenkire, akivel a hatvanegy év alatt megismerkedtem.

– *Vannak-e olyan emlékei, amelyeket legszívesebben elfelejtene?*

– Szívesen elfelejteném a második világháborút, a menekülteket, az éhezést, a bizonytalanságot. Az Üllői út 24. egyik pincéjében éltük át az ostromot férjemmel, aki mint katona éppen hazajött szabadságra. Szörnyű volt, amit átéltünk. A mi irodánk ablakából az oroszok lőttek, az Üllői út 21. szám alól a németek. Tőlünk vitték ki a pincéből a férfiakat az úttestről a halottakat elszállítani, nehogy őket lőjék le. Az Üllői út úgy nézett ki, hogy azt mondtam, itt villamos az életben nem fog járni. Azért voltunk ott, mert a svédektől védelemet kapott az épület és a lakók is. Amikor vége lett a harcoknak, hazamentünk, még sokáig gyalog jártunk dolgozni. Az épület Szentkirályi utcai frontja belövést kapott, az Üllői úti részen egyetlen ablak sem maradt épen. De persze fiatalok voltunk, bíztunk a jövőben, a további években. 1948-ban feszültséggel teli volt a nyár, sőt az egész év, egyházunk megkötötte az egyezményt. Ordass Lajos püspök urat és Vargha Sándort letartóztatták, bírósági ítélet után bebörtönözték. Radvánszky egyetemes felügyelőt szabadon engedték, mert szívinfark-

tust kapott, és nem akarták, hogy a bíróságon haljon meg. A Fébé diakonissza anyaházban házi őrizetbe helyezték. Az Ordass-ügyben az irodában járt a rendőrség, elvitték a gyorsírási füzetemet, minden szekrényt és a levelezést is meg kellett mutatnom. Érdekes, hogy nem emlegették a Lutheránus Világszövetség főtitkárát, aki megírta, hogy küldenek az egyháznak dollársegélyt. Tehát ez nem volt titok, amivel aztán Ordasst vádolták, hogy titokban hozta be a dollárt. Megmutattam az összes külföldi levelet. Jó szívvel emlékezem arra, hogy a nehéz időkben mindenki hűségesen végezte munkáját és jó barátságban voltunk. Az sem volt szívderítő időszak, amikor 1952-ben a zsinaton Reök Iván egyetemes felügyelő igen furcsa beszédet mondott, aminek következményeként neki is és Groó Gyula egyetemes főtitkárnak is azonnal mennie kellett. Hirtelem egyedül maradtam az egyetemes irodában, csend vett körül. Ahogyan lehetett, jött és intézkedett az új egyetemes főtitkár, *Grünvalszky Károly*. Ekkor jöttek a tárgyalások, amelyek következményeként a négy egyházkerületből kettő lett.

– *Hogyan tekint vissza az egyházban végzett hosszú szolgálatára?*

– Szolgálatomra Isten iránti hálával tekintek. Nagyra

értékelem, hogy végeredményben a külvilágtól védett környezetben azokat az egyházi ünnepeket is megtarthattuk, amelyek nem voltak munkaszüneti napok. Nem volt sem *Szabad Nép*-félóra, sem káderoktatás. Úgy éreztem, hogy irántam is nagy jóindulattal viseltetett mindenki. Sok és sokféle embert, ügyet ismerhettem meg. Emberek voltak, akik körülöttem dolgoztak, nagy E-vel.

Szívvel-lélekkel dolgoztam, és még most is figyelemmel kísérem egyházunk életét. Nagyon sokszor álmodom arról, hogy még dolgozom az Üllői út 24-ben és a Szilágyi Erzsébet fasori püspöki hivatalban. Hiszem, ahogyan egyházunk megmaradt a nehéz évtizedekben, Isten segítségével tovább folytathatja szolgálatát ebben a szintén nem könnyű időben.

– *Köszönjük szépen ezt a visszatekintést. Úgy tapasztaltuk mi is, hogy Magdi néninek az egyházban végzett munkája nemcsak kenyérkereset volt, hanem elsősorban szolgálat, amelyet szívvel-lélekkel végzett. Bizonyára sok mindent el tudott volna még mondani tanulságul a mai nemzedéknek és az idősebbeknek is. Kívánjuk, hogy Isten kegyelme hordozza továbbra is, tartsa meg ebben a földi életben az örök élet számára.*

Sárkány Tibor

PÁLYÁZAT

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem *pályázat*ot hirdet a *gyakorlati (hatodéves) képzéssel* kapcsolatos mentori szolgálatra, illetve gyakorló gyülekezeti státuszra a 2007–2008-as tanévre. Olyan lelkészek jelentkezését várjuk, akik sokoldalú gyülekezeti munkát végeznek, és készek egy hatodéves hallgató (lelkészjelölt) munkájának irányítására és lelkészi szolgálatba való bevezetésére. A megbízást kapott lelkészekkel és gyülekezetekkel az egyetem együttműködési megállapodást köt. A mentorok és a gyülekezetek ezáltal közvetlenül is bekapcsolódnak a gyakorlati lelkészképzés munkájába. A gyülekezetektől a szolgálatok biztosítása mellett elsősorban a lelkészjelölt megfelelő elhelyezését kérjük. Gyakorlata idején a lelkészjelölt a mentor vezetésével végezhet gyülekezeti szolgálatot.

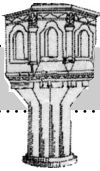
A pályázatnak tartalmaznia kell a gyülekezeti munka rövid (legfeljebb 60 soros) bemutatását és a pályázó lelkész motivációját, valamint annak közlését, hogy milyen módon tudnak a hallgató részére 10 hónapon át szállást és ösztöndíj-kiegészítést biztosítani.

Egyúttal kérjük a pályázási szándék egyidejű jelzését a területileg illetékes püspöki hivatalban.

A pályázatoknak *2007. március 31-ig* kell az EHE rektori hivatalába megérkezniük (1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.).

Bővebb felvilágosítással a Gyakorlati Intézet vezetője, Szabóné Mátrai Marianna (mariann.matrai@lutheran.hu) tud szolgálni.

*Dr. Csepregi Zoltán rektor
Dr. Szabó Lajos tanszékvezető
Szabóné Mátrai Marianna, a képzés koordinátora*

BÖJT 3. VASÁRNAPJA (OCULI) • Lk 11,14–28

Az alapige főbb irányvonalai

Lukács Jézus Krisztus életét ismerő keresztény olvasókat és hallgatókat feltételez, amikor csak nagyon röviden számol be egy ördögűzésről. Nem részletezi az esetet, nem tudósít a megszállotról, illetve arról, aki Jézust a gyógyításra megkéri. Nem írja le a Jézus részéről hasonló esetekben szokásos mondat valamilyen formáját: *a te hited megtartott téged*. Lukács azt hangsúlyozza, ami a néma lélek kiűzése után történt.

Az alapigét hallgató gyülekezet is hasonlóan „gyakorlott” hallgatók gyülekezete lesz böjt harmadik vasárnapján, hiszen az előző vasárnapon is egy gonosz lélek kiűzéséről hallhattak – részletesen – az alapigében (Mt 15,21–28). Így általánosságban véve nem kelt hiányérzetet a rövid tudósítás.

Az alapige gazdag mondanivalójából a teljesség igénye nélkül említek néhányat.

Ördögűzés, démonvilág vagy az ördög országa és Beelzebub (pontosabban Beelzebub)

Amit Jézus az ördögökről, démonokról mond, az az őt hallgatók számára érthetőbb volt, mint számunkra, mai hallgatók számára. Ugyanis a rabbinizmus tanított ezekről a dolgokról. Azt mondták, hogy az ember a démon háza, viszont akiben Isten jelen van, mert az ember Isten útján jár, abból az emberből ezáltal kiűzetik a démon. Rabbi is űztek ördögöket.

Meghasonlás és egység

Gondolok itt saját meghasonló országunkra is, hiszen Jézusnak ez a mondata könnyen pártpolitizálásba hajthat. De gondolok a meghasonlás más szembetűnő területeire – elsősorban az emberi kapcsolatokban –, amelyek esetében a szemünk előtt vagy éppen a saját életünkben omlik össze minden.

Ugyanakkor Jézusnak ez a mondata arra vonatkozóan is felkelti a figyelmünket, hogy az ördög országa nagyon is egységes és összetartó. Nyoma sincs benne meghasonlásnak vagy pusztulásnak, összeomlásnak. De tegyük hozzá, hogy ugyanez a szilárd egység igaz Isten országára is.

E két ország feszül egymásnak az erős fegyveres hasonlatában, amelyből egyértelműen kiderül, hogy Isten országa és az ő legfőbb harcosa, Krisztus az erősebb és hatalmasabb. Fegyverei az ördög országa ellen: a szentségek, az ige és a bűnbocsánat. Ezekkel a fegyverekkel támadhatjuk meg mi is az ördög országát, hatalmát az emberek felett – és saját magunk felett.

Mindkét ország összetartó egységének következménye, hogy ha egyet támadok meg „polgárai” közül, akkor az egészet támadom. Amikor Jézus egy gonosz, tisztátalan lelket űz ki, akkor e világ fejedelmének egész országát és hatalmát támadja meg, győzi le. De mutatja a fordított eset igazságát is az, amikor Jézus azt kérdezi Saultól: *Miért üldözöl engem?* – pedig Saul egyes embereket üldözött Krisztus-hitükért. Vigasztaló, bátorító és reménységet kelto Isten országának ez a védelme, amelyet itt Krisztus szavaiból megismerhetünk.

Isten igéjének ereje

Egyértelmű abból, hogy Krisztus szava által űzi ki a néma ördögöt, a tanítványok pedig Jézusnak, a testté lett Igének nevében teszik máshol ugyanezt.

A világ válasza Krisztus művére

Ha figyeljük, hogyan reagálnak a szemük előtt lezajló csodálatos gyógyításra az emberek, akkor háromféle csoport ismerhetünk meg.

Az első a hívők csoportja, akiknek megnyílt a szemük, és látják Isten igéjének dicsőségét és Istennek a szavában rejülő hatalmát. Ők a sokaság, amelyben csak néhányan szólalnak meg másképp.

A második csoport azoké, akik a saját szemükkel látják Krisztust, így vakok meglátni az ő művét. Nagyképpük. Szentnek tartják magukat. Megvetik Jézust, de Beelzebult

is, és így a felette hatalmasan győzedelmeskedő igét is. Ezért talán ők vannak a legnagyobb veszélyben, hiszen éppen a veszélyt és vele szemben a megmenekülés útját vakok meglátni.

A harmadik csoport a hitet tettető közömbösöké. Ők azok, akik még látják is Jézus tettében az isteni hatalmat, mégis többet és nagyobbat kívánnak, égi, mennyei jelet. Nagyot, látványosat, szenzációt. Ők azok, akik meg akarják szabni Istennek, hogy hogyan legyen hatalmas és mindenható Ura a mindenségnek. Ha a pártjukat szeretnénk fogni, akkor viszont azt is állíthatjuk róluk, hogy Jézust védik vádlóival szemben. Azért követelik a mennyei jelet, hogy Jézus az által igazolja hatalmát és hovatartozását. De ez esetben is önzésüket bizonyítja a követelés ténye, mert mindennél jobban féltik saját, alig csírázó Isten-látásukat.

Mária-tisztelet

A 27. versben megszólaló nőt az ragadja meg Jézus dicsőségéből, ami természetesen adódik személyes életéből. De így önmagára hallgat, és végső soron Mária, az édesanya előtt hódol – talán némi irigységgel. Jézus viszont teljesen egyértelműen határolja el az őt hallgatókat a teremtmény imádsásától. Kijavítja és tanítja a nőt és az egész sokaságot: ne a részletekben vesszenek el, és ne azok előtt boruljanak le, hanem Isten szavát hallgassák meg és tartsák meg.

Igehirdetés az Isten Bárányának vasárnapján

Ez az igeszakasz eszembe juttatta *A kód neve: Merkúr* című filmet. Ebben a főszereplő autista kisfiú tekintetét, amely, ha nem figyel oda, mindig valamerre felfelé kalandozik, a felnőttek egy határozott megszólítással és mozdulattal újra és újra magukra irányítják.

Az istentisztelet elején elhangzó zsoltár szerint a zsoltáríró rajta tartja tekintetét az Úron, és tőle várja a kegyelmet és a szabadítást. Az alapigében viszont olyan emberekkel találkozunk, akiknek a tekintetét Jézus újra és újra magára és Isten országára irányítja határozott szavaival és hasonlataival.

A Bárány ismeri azokat, akiket megvált

Jézus rögtön felismeri hallgatói lelkének, hitének állapotát. Vannak közöttük ördögöktől megszállottak, tévelygők, vádaskodók, figyelmetlenek. Ugyanakkor vannak sokan, akik felismerik őt, és mint saját Megváltójukban és Szabadítójukban hisznek benne.

Az alapigében szereplő embereknek ez a sokfélesége őszinte, ugyanakkor kritikus önvizsgálatra kell hogy indítsa a mai ígehallgatót. Hiszen mi, ma élők is része vagyunk annak a világnak, amelynek valahogyan válaszolnia kell Jézus tetteire, szavaira, megváltó művére. Mindenki megtalálhatja a helyét ebben a történetben, és ha megtalálta, akkor választ is kap Jézustól kérdéseire, még meg nem fogalmazott kérdéseire is.

A Bárány tiszta és tökéletes

Jézust vádolják, illetve mint tőlünk, lelkészeinktől, tőle is szolgáltatást rendelnek, sőt követelnek, elcsúsznak dicsősége alatt, és önkényesen választott bálványimádás eszközének használják fel. Ha ebben az igeszakaszban Jézus maga nem igazolná önmagát, akkor senki nem tanúskodna róla mint Isten Fiáról, mint hatalommal bíróról, mint szegletkőről. Senki nem tanúskodna róla, mert akik hisznek benne, azok csendben maradnak. Mintha már itt elkezdné az ördögnek az a lázító harca, amelynek végeredménye a keresztfa és a rajta függő Isten Báránya. Igaz, az ördögnek ebből a munkájából is kiténik: van nála erősebb, aki saját üdvözítő és szabadító terve véghezviteléhez használja fel annak fegyverzetét.

Jézus szenzációt keltő mennyei jelek nélkül, hatalommal bíró szavával igazolja magát különféle hallgatói előtt. Nem ejt csorbát Isten dicsőségén és hatalmán. És amit mond, azt nem önmagáért mondja, hanem hallgatóiért. E két tény is megmutatja számunkra Krisztusnak mint Isten Bárányának tökéletességét.

A Bárány a Fiúisten maga

Ahogy Jézus az Isten országának, és itt főként az ördög hatalmának titkairól szól, egyértelmű lehetne a hallgatói számára, hogy hatalommal beszél. Úgy tanít, hogy hallgatói elviselhessék a nehéz titkokat. Határozott, egyenesen kemény szavaival világosságot visz a sötétségben tapogatózó lelkébe. Éppen ezért talán nem is csak egy emberből és nem is csak egy ördögöt új ki Jézus ebben az igeszakaszban a mennyei Atyától kapott hatalmával.

Ebben a történetben még nem jött el annak az ideje, hogy Jézus némán tűrje az ellene irányuló vádaskodást. Még szól, még tanít, még vezet az Isten országa felé, amely már meglepte, utolérte hallgatóit.

Következtetések a Jézust hallgatóknak

Ez az igeszakasz egyrészt megmutatja bűneinket és bűnbánatra buzdít. Másrészt helyes hadviselést tanulhatunk belőle. Olyat, amellyel Isten országát védhetjük az ördög ellen, azokkal a fegyverekkel, amelyeket Krisztus adott a kezünkbe (szentségek, ige és igehirdetés, bűnbocsánat). Ez lelki értelemben vett ördögűzés is, amely Luther szerint azt jelenti, hogy a másik embert „vigasztaljam, erősítsem, s őt Krisztus érdeméből Istennek kegyelme felől biztosítam”. Mindemellet pedig Krisztus, Isten Báránya iránt érzett hála indít.

Simon Réka

.....

Tallózó

„Boldogabb tehát Mária azáltal, hogy Krisztust hitben foganta, mint az ő testi anyasága által.” (*Káldi-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) megszólal ellene az a képtelen vád, hogy démoni

hatalmakkal áll szövetségben, majd az a kívánság, hogy »mennyei jelt« adjon: döntésre szólító jeleit semmibe se véve a személyes döntést fölöslegessé tevő hatalmi megnyilvánulást követelnek." (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) a »jel« egymagában nem igazít el abban a tekintetben, hogy a hatalom Istentől vagy a Sátántól (démoni erőktől) ered-e. Csak az isteni kinyilatkoztatás (...).” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„(...) aki velem van, minden bűne megbocsáttatik; aki nincs velem, aki ellenem van, arra nézve nincs, nem lehet bűnbocsánat, mert bűnbocsánat csak bennem van. (...) Nem költözködik be oda a törvényes gazda, az igazi király. Érvényesül tehát az üres tér törvénye: újra megtelik gonosz lélekkel, hétszerte többel, mint elébb volt. Áll ez minden hangulati újjászületésre, divatos megtérésekre, gyermekkori, konfirmációi fellángolásokra. Áll ez minden olyan kegyességre, amelyet nem ápolnak, nem gyakorolnak, közösségben el nem helyeznek. Minden evangelizációs kampány fölött ez a fenyegetés sötétlik. Tehát nem a »megüresedés«, hanem a »megtelés« legyen minden lelki munka célja.” (Ravasz László: *Az ÓÚjszövetség magyarázata. Kálvin Kiadó*)

„(...) aki nincs vele, ellene van (...). »Egy ember vagy úton van, vagy útban van.«” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Az egész intermezzo jellemzően mutatja a felszínes megértést, a lényeg félreismerését. Az ige kegyeskedő fogadtatása olykor rejtett elutasítást hordoz magában.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„Mária-kultusz Jézusért! Nem vitatható, hogy Jézus nagyrebecsülése is benne foglaltatik. (...) Az általa használt kötőszó jelentése az ellenvetéstől a helyreigazításon át a fokozásig terjed. (...) Jézus nem hagyja jóvá az asszony boldogmondását. (...) Jézus nem tiszteletet, hanem követést vár. (...) Aki csak tiszteletét fejezi ki iránta, az ugyanolyan távol áll tőle, mint aki szembehelyezkedik vele.” (Próhle Károly: *Lukács Evangéliuma. Evangélikus Sajtóosztály*)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(*Minden ország, amely meghasonlik önmagával, elpusztul, és ház házra omlik...*)

Camus az abszurd fogalmáról:

„Ha nem hiszünk semmiben, ha semminek nincs értelme, és egyetlen értéket nem tudunk igenelni, minden lehetséges és semmi sem fontos.”

Camus: *A lázadó ember* (lásd még *Közöny* c. regényében Meursault szavait a börtönben)

(*kisöpörve és felékesítve... az utóbbi állapota pedig rosszabb lesz az elsónél*)

„...valahogy mindig ott lappanganak a háttérben az elvesztíteni nem akart élet »zug-számításai«. A marokban szorongatott élettől lesz az egész oly szürke, esetleges, erőtlén.

Igen, az illúziók lehervasztanak, eltorzítják a lélek nemes arányait, elszívják az életerőt, mint a fagyöngy. Sápadt, nem evilági, túlbeszélő, édeskedő, agyonvirágozott, locsogó vallásosság üli meg ilyenkor a lelket... a finomkodó fantom-Krisztus finomkodó hívőt szül.”

Vasadi Péter: *Vallási életünk formáiról*

TÖRTÉNET

(*a 17. századi japán keresztényüldözés idejéből*)

– Atyám, elárultam magát. Megtapostam Krisztus képét – mondta Kicsidzsiro könnyek között. – Ezen a világon egyesek erősek, mások gyöngék. Az erősek sohasem engednek a kínzásoknak, s a Paradicsomba jutnak; de mi történik azokkal, akik, mint én is, gyöngének születnek, azokkal, akiket ha megkínóznak s rájuk parancsolnak, hogy tapossák meg a szentképet...

Én is ráléptem a szentképre [mondta magában a pap]. Rátettem a lábamat erre az arcra. [...] aki pedig folyton velem volt gondolataimban, arra az arcra, amely előttem lebegett a hegyekben, a bujdosásomban, a börtönben, a legszebb és legjobb arcra, akit valaha ismertünk a földön. Ez az arc most is szánakozó szemekkel néz rám a réztábláról, amelyet már belapított a sok láb.

– Taposd meg – mondják ezek az együttérző szemek. – Taposd rám! Lábad fájdalomtól sajog...

– Mivel az országban nincs senki más, aki meggyón-tasson, megteszem én... mondd el a bánatimát... menj békével!

(Endo Suszaku: *Némaság*)

BÖJT 4. VASÁRNAPJA (LAETARE)

• *Jn 6,1–15*

A csoda jele

A csodálatos kenyér- és halszaporítás a negyedik jel János evangéliumában, amelyet Jézus tesz. Fontos lehet elolvasni a csodaleírás előtt közvetlenül található jézusi beszédet, amelyet az őt vádoló zsidókhoz intéz. A kérdés az Atya és a Fiú bizonyágtétele körül forog, kiemelve a hit és a jóindulatú értelmezés szerepét a befogadásban.

Jézus világossá teszi, hogy a csoda nem úgy jön létre, mint *miraculum gratia miraculi* (csoda a csoda kedvéért), hanem hogy önmagán túlmutatva nemcsak tanúság-, de bizonyágtétel is legyen.

Emellett az evangélium arra is fölhívja a figyelmet, hogy a csodák csak ritkán érik el eme nemes célt, s a csodát látók általában nem látnak, nem hallanak, nem értenek, vagy félremagyarázzák az eseményeket. Talán érdemes fölidéznünk a Monthy Python-csoport *Gyalog-ga-*

loppjának egy örökbecsű jelenetét, amelyben az apa az ablakhoz viszi a fiát, s így szól hozzá: „Fiam, egy napon mindez a tiéd lesz!” S az visszakérdez: „A függöny, apám?” A csillagokra mutatónak gyakran csak az ujját vesszük észre. Csodák mégis történnek. Jézus mégis véghezvitte küldetését. S lett körülötte néhány ember, akiknek a szemében megcsillant a fény, mert hallgattak rá, ki nyitották a szemüket, s szélesre tárták a szívüket.

Meditált exegézis

Ez az egyetlen olyan csodatörténet, amely mind a négy evangéliumban szerepel. Jánosnál a történet elbeszélése különbözik Fülöp és András szerepének kiemelésében, a páska ünnepének közelségére történő utalásban, az Elizeus csodálatos kenyérszaporításával való összecsengésben. Hangsúlyos az is, hogy az ételt mindenki közvetlenül Jézustól kapja (s nem a tanítványoktól, mint a szinoptikusoknál).

János evangéliumában e csoda a második azok közül, amelyekben szerepet játszik az étkezés. Az első a kánai menyegző, ahol Jézus borra változtatta a vizet. Együtt állnak tehát az eukarisztia elemei már az evangélium elején, hogy az élet vizeként és az élet kenyereként hitünk tartópillérei legyenek. Az új exodusról és az eukarisztiáról elhangzó bizonyosságtétel adja meg az elbeszélés értelmezésének második síkját.

Közel volt a húsvét: János szereti a főbb zsidó ünnepek köré csoportosítani Jézus életének eseményeit, hogy ezáltal még szélesebbé tegye a jézusi jelek jelentéstartományát. A páska különösen is nagy súllyal bírt a zsidóság történetében mint a fogságból való megszabadulás ünnepe. A páska ünnepén az étkezésnek, a közösségi étkezésnek s az étel megosztásának kiemelt jelentősége van. A megosztott öröm dupla öröm (a megosztott fájdalom fél fájdalom). A közös étkezés az ellentétek rendezésének, a kibékülésnek is a helye. Utálattal a szívünkben nem megy le a falat torkunkon. Jézus a páska kiteljesedett ünneplésében, az eukarisztiában kibékíti az ellentéteket ember és ember, Isten és ember között. A szabadulásnak, a szeretet szabadító erejének az ünnepe közeledik.

Jézus így szólt: Jézus kezébe vette a kezdeményezést. Hiányoznak a számonkérés, az elégedetlenség, a rosszindulat felhangjai, mint amikor a tanítványok lépnek Jézushoz, kérve, hogy küldje el a sokaságot. Teret nyer ellenben az isteni gondviselés, mindentudás és mindenhatóság.

Hogy próbára tegye: János evangéliumában Jézus mindig előre tud mindent, s várja, hogy tanítványai is megértsek őt, és fölnöjének a rájuk váró feladatokhoz.

Kétszáz dénár: Egy római dénár egynapi napszám volt (Mt 20,2), vagyis fedezte egy család egynapi szükségletét. Amennyiben a magyar napi átlagkeresettel számolunk, amely 3000 forint körül van, 600.000 forintot sem tartott elégnek Fülöp apostol. Ez nem is meglepő, hiszen az

mindössze 120 forintot jelentett volna fejenként, vagyis férfifejenként, nem számolva a nőket s a gyermekeket.

Van itt egy gyermek: Egy kis névtelen. Nem tudjuk, ki ő, azt sem, hogy honnét jött, s azt sem, hogy miként került hozzá az öt kenyér és a két hal. Ennek ellenére ő minden gyermek egyik kedvenc hőse, aki csendes alázatában föl-készültebbnek mutatkozik a felnőtteknél, még a tanítványoknál is. Nagylelkűen fölajánlja mindazt, amije van, s ezáltal Jézus mellett ő az egyetlen ember, aki nem kap vagy elvár, hanem ad. Újabb értelmet nyer a *ha olyanok nem lesztek, mint a kisgyermek*ek kezdetű jézusi mondat.

Árpakenyér: A gazdagok kenyere búzalisztból készült, míg a szegényeké árpából. Eszünkbe juthat Elizeus, aki szintén árpakenyereket sokasított meg az éhínség idején (2Kir 4,42–44).

Ültessétek le az embereket: Jézus nem ingyenkenyeret oszt a rászorulóknak, akik egyesével sorakoznak föl előtte, majd elfordulva igyekeznek azt minél hamarabb magukba tömni. Jézus nemcsak jelet tesz és nemcsak ételt ad, hanem méltóságot is: az embereknek is és a közös étkezésnek is. A szájalom és a szégyenkezés hangulata helyett a várakozás (advent) és a hálaadás (eukarisztia) tölti el a szíveket.

Nagy fű volt: Tavasz van. Virágzik és zöldell a természet. A zarándoklat egyszeriben piknikké vált. Jelen van a teremtett világ: az Isten, az ember, az állat- (halak) és növényvilág (fű), hogy együtt ünnepeljen, s részesedjék az eukarisztikus (hálaadó) jelből.

Jézus pedig vette a kenyereket, hálát adott (εὐχαριστήσας), *és kiosztotta az ott ülőknek: Vette a kenyeret, áldást mondott, és megtörte, odaadta nekik, és ezt mondta: „Vegyétek, ez az én testem.”* (Mk 14,22) Jézus e tetteivel betöltötte a páskaünnep reményeit.

Amikor pedig jóllaktak: Mindenki a saját mértéke, igénye, szükséglete szerint kapott az ételből. A mérték tehát az elfogadón belül van. Az isteni nagylelkűség és az emberi szabadság példaértékű találkozása ez.

Hogy semmi ne menjen kárba: Talán útravalónak kellett a távol lakóknak? Vagy szétozották a közeli városok szegényei között? Nem tudjuk. Komolyan véve azonban az eukarisztiára utaló felhangokat, az úrvacsora után megmaradt ostya és bor (meg nem) őrzésének s kárba veszejtésének gyülekezeti szokásait érdemes lenne újragondolni.

Tizenkét kosár: Az apostolok, avagy Izrael törzseinek száma szerint maradt még egy-egy kosárral, hogy továbbadják az élet jelét. Valószínűleg a halból is maradtak fölösleges darabok. Róluk azonban nem tesz említést János, lévén, hogy az eukarisztiában a halnak nincs jelképes jelentősége. Maradékokkal teli kosárral és a szeretet megtapasztalásától túlsordult szívvel küld haza Jézus, hogy szétosszuk fölöslegünket.

A próféta: Az utalás nem tűnik egyértelműnek: lehet Mózes (5Móz 18,15) vagy Illés (Mal 3,23), esetleg mindkettő (Mk 9,2–8). Mindegyik prófétáról szólnak jövendölések, s mindegyik adott ételt csodamód az éhezőknek.

Hogy királlyá tegyék: Nehéz dolog csupán befogadónak lenni, vagyis olyanak, aki csak kap. Legalább olyan nehéz önzetlenül elfogadni, mint önzetlenül adni. Nem véletlenül alakult ki az adok-kapok kölcsönös láncolata. Az ember megkönnyebbül, ha visszafizetheti a váratlan ajándékot. Ha semmije sincs, akkor legalább azzal, hogy fölmagasztalja azt, akitől kapott. Nehéz elfogadni az ajándékot, és nem visszafizetni, hanem hagyni, hogy a jószág és az öröm megtapasztalása betöltse az embert. Hagyni, hogy a szeretet cselekedetére annak megsokszorozásával s életünk megjobbításával válaszoljunk. Hagyni, hogy Isten ott járjon mellettünk, és nem emelni őt a fejünk fölé, nem zárni palotába.

A hegyre egymagában: A hegy mindig az Istennel való találkozás helye volt. Bár az egész csoda e találkozásra hívott, Jézus mégis egyedül maradt. Tömeg nélkül, tanítványok nélkül. Egyedül. Istennel. Még hosszú út áll Jézus előtt, míg megnyílik a tanítványok szeme, és látván látnak, értvén értenek. Egyelőre még Jézusnak kell a tanítványok után mennie a tengeren, mert azok lesétáltak a hegyről, s Mesterüket hátrahagyva elhajóztak.

Ismét: Mindez nem először és nem is utoljára történik Jézussal.

Laetare vasárnapja

E vasárnap egy kicsit megtöri a böjt szigorúságát. Míg hagyományosan böjtben nincs virág az oltáron, és az orgona is csak az ének kíséretére szorítkozik, e nap liturgikus színe a rózsaszín, és szólhat hangszeres zene is a templomokban.

A pápák egykor Laetare vasárnapján aranyból készült rózsákat áldottak meg, amelyeket azután katolikus királynőknek s királyoknak ajándékoztak. E vasárnap innét nyerte másik nevét: a rózsaszín vasárnapja (*Dominica de Rosa*). S hogy miért éppen rózsaszín? A rózsaszínben egyesíti a böjtt, a szenvedést (tövisszorosít) és a föltámadást, a Húsvét örömet (virág). A rózsaszín a „már igen és a még nem” feszültsége: a már jóllakott, de még nem megelégedett tömeg élményének jelképe.

A rózsaszín virága Krisztus jelképe, aki a szenvedések fáján lett az egész világ Királya. Az arany rózsaszín pedig Krisztus dicsőségének uralmának jelképe.

Rózs-Nagy Szilvia

Tallózó

„A lényeges pontokon azonos Mk és Jn evangéliumának a bizonyágtétele, természetesen van különbség is tudósításuk között. Az esemény azonban, amiről az evangéliumi híradás szól, azt hirdeti, hogy Jézusban érkezett az a Messiás, akiről a prófécia szólt (...). Jézus Messiás voltát hirdeti az is, hogy átlátta, mi a szándékuk vele. Tudta,

hogy királlyá akarják tenni. Neki azonban erre nem volt szüksége, mert eleve az.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A tanítványait próbára tevő Jézus arra tanítja az evangélium olvasóit, hogy nemcsak emberszeretete, irgalmasága, hanem bölcsessége és hatalma is felülmúl minden emberi elképzelést. Elvisz a lehetetlenség kapujához, átlépi annak küszöbét, és csodatettének »hasznélvezőjévé« teszi a benne hívőket. (...) A sokaság a jelekből azt olvassa ki, hogy itt a messiási király közöttük. Jézus elvonulása éppen ezért azt fejezi ki, hogy nem az évszázados emberi, vallásos reménységek valósulnak meg (...), hanem olyan isteni terv, amely felülhaladja az emberi értelmet, tapasztalati eredményeket (...)” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Jézus ezt azért kérdezte Fülöptől, hogy próbára tegye. Isten azért teszi próbára az embereket, hogy finomítsa hitüket, s nem azért, hogy gonosz dolgok megtételére csábítsa őket (...). Mózes táplálta az embereket. Mózes kivetelte őket a szolgaságból. Jézus táplálta az embereket. Jézus ki tudná vezetni a népet a gyűlölt római szolgaságból.

Az emberek látták a jelét, de nem fogták fel az értelmét. Meg akarták ragadni, hogy királlyá tegyék. Ekkor volt Jézus a legnépszerűbb, ami nagy kísértés is lehetett számára. Övé lehet-e az ország a kereszt nélkül? Nem. Jézusnak az Atya adja oda az országot (vö. Zsolt 2,7–12; Dán 7,13–14). Ez nem e világból való lesz (Jn 18,36).” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Ahogyan Szt. Bernát mondta, ő mindig elmenekült, amikor királlyá akarták tenni, és megjelent, amikor keresztre akarták feszíteni.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

Illusztráció

Az a Jézus, aki visszautasítja az első (messiási) kísértést, nem akarja az ember lelkét se kenyérral, se cirkušszal („vedd le magad”), se hatalommal uralni – most mégis megeteti a sokaságot. A kísértés idején elvben visszautasítja a kenyércsodát, a szükségét látva a gyakorlatban megteszi azt. A mindig magasztos elveknek mindent és mindenkit alárendelő gondolkodásmód embertelenségét mi felénk jól ismerjük. Jézus nem „elvtelen”: tartja a törvényt, de azt is tudja, mikor kell azt átlépni, a törvénytől, az elvénél nagyobb nevében. Nem engedi, hogy királlyá tegyék, de engedi, hogy egyenek. Mert éhesek. – K. I.

GONDOLATOK

„...az ember örök sorsa azon is fordul majd meg, hogy mily mértékben vállalt szolidaritást a bajba jutottakkal. Akármilyen furcsának tűnik, de ebben az értelemben a gyomornak elsőbbsége van a szívvel és a gondolkodással szemben. Sem az ima, sem bármilyen más szellemi tevé-

kenység nem pótolhatja azt a cselekvést, mely arra irányul, hogy munkát biztosítson a megélhetéshez, és kenyeret tegyen az éhező asztalára. Jámbor szavakkal még sohasem sikerült csillapítani az éhezők éhségét... Isten azt akarta, hogy ne csak az ő ügye, az ő országa, az ő akarta és az ő neve legyen fontos számunkra, hanem az ember dolga is. Ezért méltatja tekintetre az ember éhségét és egyéb szükségleteit.”

Leonardo Boff: *Miatyánk*
(Negyedik kérés: a mindennapi kenyér)

„Ti, akik a tanítványaim vagytok. Ti, akik szeretettek volna »egyedül lenni« velem a meghitt magányosságban; és ezért együtt kell lennetek velem a fáradalmas szolgálatban. Enni kell adnotok az éhezőknek; azoknak, akik »kittartanak mellettem«. Elküldeni őket, hogy gondoskodjanak magukról: ezt mindenki tudja. Nektek azt kell tudnotok, hogy jóllakassátok őket. Öt kenyérből és két halból, ötezer embert, nem számítva az asszonyokat és a gyermekeket....

Aki a tanítványom, annak a zsebében mindig kell egy morzsának, legalább egy parányi morzsának lennie e kenyérből. Abból, amelyik minden osztással sokszorozódik. És annál jobban szaporodik, minél többet adnak belőle.

»Nem kell elmenniök. Ti adjatok nekik enni.« És a ti felelősségeitek, ha mégis elmennek, mert nem kaptak tőletek enni.”

Rónay György: *A csodálatos kenyérszaporítás*

VERS

Ady Endre: *Csák Máté földjén* (részlet)

Éhe kenyérnek, éhe a Szónak,
Éhe a Szépnek hajt titeket.

BÖJT 5. VASÁRNAPJA (JUDICA)

• *Jn 8,46–59*

Vasárnapunk az egyházi év és a vallásos szokások keretében

„Nagyböjt 5. vasárnapja Dominica Passionis – *Szenvedés vasárnapja* néven is ismert, de sokhelyütt Feketevasárnap a neve. Jézus a kereszten a 22. zsoltár szavaival imádkozott, a 43. zsoltár részlete pedig mintha az igazságtalan megítéltetésre előtekintő Megváltó szavai lennének. Nemcsak Nagycsütörtök éjszakáján kellett elviselnie a hamis vádaskodásokat Jézusnak: az evangéliumi szakasz épp egy ilyen esetet hoz elénk. A zsidók izzó szenvedélyű vádaskodásával és kődobálásba torkolló gyűlöletével éles ellentétben állnak Jézus tiszta szavai. Az emberi értelem és okoskodás ma is éppilyen értetlenül, botrányt kiáltva áll a megváltás titka előtt.”

Ez a vasárnap tehát figyelmünket már egyértelműen a keresztre irányítja: ideje elővenni a nagyheti énekeket, a passiótörténetet vagy annak számos zenei feldolgozását.

„Méltán olvassa az imádkozó egyház ettől a naptól fogva Jeremiás próféta könyvét, és jó rendje volt gyülekezeteink életének, hogy ezen a héten már mindennap hangzott a passiók prédikáció. Az »ecclesia passionis et crucis« életében teljesen a legszentebb »theologia crucis« uralkodott.”¹

Érdemes ezen elgondolkodni, és ott, ahol erre halvány remény is adódik, e szép gyakorlatot feléleszteni egyházunkban. Tehát a böjti idő utolsó szakaszába lépünk az előttünk álló vasárnapon, amikor nagyhét közelsége és hangulata határozza meg ünnepünket és az igehirdetésre való készülődésünket is.

A római katolikus liturgikus hagyomány szerint feketevasárnaptól a feltámadási szertartásig a templomi feszületeket, továbbá a főoltár képét violaszín lepellel eltakarják. A hívők pedig otthoni feszületüket vagy szentképeiket borítják le fekete lepellel. Egyes kutatók szerint ez a szokás az evangélium következő sorával függ össze: *de Jézus elrejtőzött, és kiment a templomból* (Jn 8,59). A vasárnap nevéből érthető, hogy régebben a falusi asszony- és lány-nép az ország számos vidékén fekete gyászba öltözve ment a templomba. A leírt szép szokásokat bátran használhatjuk igehirdetésünkben illusztrációként.

A textusról

„Streit um Jesu Ehre” – áll a Luther-Biblia e jól elhatárolt szakasza fölött. Egy kemény vitát olvasunk fel a szószéken, amely Jézus dicsőségéről és személyéről folyik. Valójában egy három menetből álló vitabeszéd harmadik menete az igehirdetésünk forrása. Jézus a templomban, kérdések özöne és egyre fokozódó düh közepette hirdeti meg az ő nagy titkát, amelyet csak a hit és a bizalom, de semmiképpen sem a vádaskodás és a gyűlölködés légkörében lehet megragadni. Mai időkből és közéletünkéből is ismert a farizeusok és írástudók akkori vitastílusa. Nem megérteni, nem átgondolni akarják, amit Jézus mond, hanem egy preconcepció alapján, szinte magukat belelovalva Jézusra törnek. Luther e textusról mondott igehirdetésében² egy folyamatról beszél. Világos, hogy a zsidók nem akarják Isten igéjét meghallani, és fokozatosan az ördög (δαίμων)³ hatása alá kerülnek. Jézus elkezdi prédikálni, és megparaszol rá, majd samaritánusnak csúfolják, és ördöginek tartják. Ezzel már elég mélyen a pokol felé tartanak, értetlenkednek, majd gyilkolni is készek: köveket ragadnak, hogy megkövezzék. Luther természetesen kora han-

¹ Jánossy Lajos: *Az egyházi év útmutatása*. Sopron, 1944. 20. o.

² <http://www.luther.enet.de/>

³ δαίμων (dájmon) származékának semleges nemű alakja; démonikus lény; kiterjesztve istenség; ördög, isten.

gulatának megfelelően a reformáció tiszta ügye és a vele szemben álló, megátalkodott „pápások” párhuzamát is meghúzza.

Az evangélium csodálatosan írja le a gyűlölet pszichológiai folyamatát. Mindezzel szemben áll Jézus tiszta és isteni beszéde. A vita Jézus személye körül forog. A keresztény hit egyik legfontosabb kérdése: Kinek tartjuk Jézus Krisztust? Káténk nagy kérdését feszegeti az evangélium, és bizony a lehetséges válaszokat is megtaláljuk igénkben. Jézus a templom csendjében felforrósítja a levegőt, amikor azt mondja Ábrahám utódainak, hogy ti nem az Istentől valók vagytok, és visszautasít minden vádat, amely ellene irányul (47). Jézus világossá teszi, hogy Ábrahám felett áll, és isteni kinyilatkoztatást tesz: ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ,⁴ θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ⁵ εἰς τὸν αἰῶνα (51).

Itt nem két zsidó teológiai irányzat vitázik egymással, hanem Isten szava és a bűn hatalma alatt álló és megtérni nem akaró ember beszél el egymás mellett. Nem valamilyen korabeli vitakultúrát, illetve annak hiányát ismerjük meg a szövegből, hanem a legalapvetőbb kérdésről esik szó Jézus és a zsidók között. Igazság és hazugság szava hangzik, és olyan emberekről olvasunk, akiknek a vita végére az életük irányultsága dől el az üdvösség vagy a kárhozat vonatkozásában. Tehát a Jézus dicsőségéről folytatott vita olyan vita, amely a végső konzekvenciákat hordozza magában.

A textus megértése miatt Ábrahám⁶ szerepére is vissza kell térni. Ábrahám alakja a zsidók számára a legfontosabb volt. Ha ő is meghalt, kell-e nagyobb bizonyosság arra nézve, hogy a halál alól nincs kivétel? Akkor viszont hogyan dőlhetne el az ember sorsa a Jézus igéjéhez való viszonyban? Sőt, a zsidó hiedelem Ábrahámot büntetlennek tartotta, aki az ószövetségi kegyesség mintaképe volt. Jézus pedig Ábrahámot mintegy maga mögé helyezte: ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμί. Jézus saját preegzisztenciájára⁷ utal, ami szintén az ő isteni dicsőségét emeli ki. A zsidók totális támadásként értelmezték Jézus szavait. Származásuk és kiválasztottságuk forgott veszélyben, ezért követ ragadtak. Ítéletet hirdettek olyanok, akik ebben a helyzetben egyáltalán nem kompetensek az ítéletalkotásra, és ezzel magukat vonták kemény ítélet alá. Az ítélet egyedül Isten kezében van. A vitán végighúzódik az a jelenség, amikor az értelmes és tiszta szó felülkerekedik a hamisságon, de a hamisak, érezve, hogy vesztségre állnak, átsapnak vak érzelmekbe, ami végzetes helyzetbe sodorja őket. Ennyi év távlatából,

⁴ τηρέω (téreo) a τερος-ból: őriz, védelmez: rajta tartja a szemét.

⁵ θεωρέω (theoreó): szemlélője valaminek, vagyis észrevesz (szó szerint, átvitt értelemben [tapasztalat] vagy intenzíven [elismer]): megpillant, észrevesz, tekintetbe vesz, ránéz, végignéz, észlel, érzékel, lát.

⁶ Karner Károly: *A testté lett ige*. Budapest, 1950. 141. o. Az idetartozó exegézist ajánlom elolvasásra.

⁷ Kol 1,17: καὶ αὐτός ἐστιν πρὸ πάντων καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν.

a Szentírás lapjain keresztül is szörnyű látni, ahogy a gonoszság örvénye magával rántja az embert, és Jézus eltávozik onnan.

Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok. Ez azt jelenti, hogy Jézus az örök és mindenható Isten. Ha valaki megszabadul bűneitől, és a halálból az életre jön, annak csak rajta keresztül vezet az útja. Erre sem Ábrahám, sem Mózes, sem a próféták nem voltak képesek, mert ők emberek voltak. Krisztus azonban valóságos ember és valóságos Isten, és ezért egyedül nála van az élet és az üdvösség. Miért Isten ő? Azért, mert hallja az Isten beszédeit (47), és azért, mert az ő mennyei Atyja megdicsőíti őt (54), és mert előbb volt mindenkinél, még Ábrahámnál is.

Meditáció

Jézust halálra ítélték, de még nem jött el halálának az ideje. Nagyböjt ötödik vasárnapján vagy a húsvét előtti második vasárnapon már a kereszt felé tekintünk, ahol az ártatlan értünk szenvedett. A 43. zsoltárban a zsoltáros Isten igaz ítéletéért könyörög, hogy szolgáltasson neki igazságot. Ahol Jézus megjelenik, ott az igazság hangja szólal meg. A hamisság és álnokság lelepleződik. Így volt ez a jeruzsálemi templomban is, ahol sarokba akarták szorítani, majd véres ítéletet hoztak felette, de így van ez velünk is, akik sokszor a gonosz hatalmának engedünk, elvakulunk, és kőért hajolunk le. Jézus szava tiszta szó, teremtő, a bűnt feltáró és gyógyító ige. Az elvakultságtól és az istenellenes vallásos ügybuzgalomtól megóv a zsoltáros fohásza és sóhaja, amely nem marad válasz nélkül. Jézus kérdése nekünk szóló kérdés: Ha az igazságot mondom, miért nem hisztek nekem?

Az igehirdetés vázlata

1. Az igehirdetés első részében az *e vasárnaphoz kötődő böjti szokások* említésével felkelthetjük a gyülekezet tagjainak figyelmét, hisz evangélikus kegyességünk igen visszafogott a böjt szimbolikus cselekedeteivel kapcsolatban, és ismereteink is igen hiányosak ezen a téren.

2. Az evangélium történetéből kiemelendő:

– Jézusnak és ellenségeinek párharca, amely nagycsütörtök estéjének előszele. Már kimondták fölötte az ítéletet. Nem hosszan, de szükségét érzem a vita kortörténeti, teológiai megvilágításának is, különös tekintettel Ábrahám szerepére.

– Jézus isteni és szentséges dicsősége az ellenséges, démoni közegben is ragyog. Minden az ő kezében van, és csak akkor foghatják el, amikor eljött az ő ideje.

– Az igehirdetésben kiemelendő az 51. vers, amely Jézus Isteni méltóságát és rangját fogalmazza meg. Aki rá figyel és védelmezi, őrzi az ő igéjét, az nem látja meg a halált soha.

– Ahol vallásos fanatizmus és a kegyességben való

megkötözöttség uralkodik, ott Jézust nem tartják Istennek, és ő távozik onnan.

Az Istenbe vetett hitünket és vele való kapcsolatunkat mindig alá kell vetni az ő ítélő igéjének. Ez a kontroll szoros kapcsolatban áll Jézussal. Keresztény egzisztenciánkat újra és újra a Krisztussal való élő kapcsolatban kell mérlegre tenni. Nem használ a korábbi generációk ősi hite, de kevésnek bizonyulhat önmagában a dokumentált gyülekezeti kapcsolat vagy az egyházas viselkedés is.

A hit mindenekelőtt mély és szoros kapcsolat Istennel, amely a Jézussal fenntartott legszemélyesebb kapcsolatban mutatja meg magát.

3. Jézus igéje akarata ellenére feltárta a zsidók gonoszságát. A zsolotárossal együtt hívóként kérhetjük, hogy igéje világítsa és ítélje meg

– *saját életünket*, és tárja fel mindazt, ami a bűn gyümölcse benne. Igazi böjti kérdés, hogy miként viszonyulunk mi személy szerint Istenhez. Üdvösség vagy kárhozat? Jézus szava a benne való hitre szólít. Őbenne eldől az életünk útja. Ha mi Istentől valók vagyunk, vagy legalábbis erre vágyunk, akkor hinni fogunk Jézus szavában.

– *gyülekezeti közösségünket*;

– *egyházunkat*;

– *társadalmunkat*. Az egyház és a hívők feladata, hogy Jézus nevében Isten igazságát képviseljék a világban. Ebből következik, hogy a környezetünkben tapasztalható hazugságok, démonikus jelenségek láttán is szót emelünk, még ha „követ is dobnak” felénk. A kereszténynek nincs tevékeny keresnivalója ott, ahol sötét erők uralkodnak, és a gonoszság örvénye fenyeget.

Gregersen Labossa György

.....

Tallózó

„Jézus itt magát bűntől mentnek nyilvánítja, tehát embernél többnek. (...) többre nézték az ő éveit, némelyek szerint azért, mivel (...) soknemű fáradalmi és szenvedései miatt sokkal idősebbnek nézett ki, mint valóban volt. Mások szerint a zsidók az ötvenes számot mint a jubileumi időszak kerekszámát vették. (...) az ötven év közmondásképpen vétetik az idősb életkor kifejezésére (...).” (*Káldi-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A halál Jézus által elvesztette borzalmas mivoltát, ő megszabadít annak hatalma alól. (...) A megromlott emberi logika nem képes követni Jézus kijelentését, sem megérteni annak lényegét. (...) Jézus kijelentése láttatni kívánja az emberben az Istent, aki tegnap, ma és örökké ugyanaz. (...) A megkövezés az istenkáromlók kivégzésének módja. A Messiást megkövezni szándékozó nép számára azonban ő még újabb jelet és időt ad a megtérésre. Elrejtőzött előlük és kiment a templomból. (...) Népét megmentette a gyilkos szándék kivitelezésétől. A kijelentő Isten elrejtőzése is kijelentés, a templom elhagyása népe

mentéséért történt.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Nem Jézus, hanem Isten igazolja, hitelesíti Jézus igehirdetését és tetteit, vagyis egész messiási működését. Ezért mondja: »(Isten az, aki) megítéli szavai igazságát« (8,50). Ugyanakkor Jézus – aki »az Istentől származik és tőle jött«, valamint »az ő beszédeit szólja« és »tiszteli az Atyát« (...) – beszéde az egyedül üdvösségre vivő isteni eszköz az ember számára. Aki erre az igére épít, annak örök élete van (8,51).” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Jézus ismeri (*oida*, »önmagából eredően vagy ösztönösen ismerni«) az Atyát, de ők nem ismerik (*ginosko*, »tapasztalatból vagy megfigyelésből megismerni«) őt. (...) Jézus világos állítása istenségéről feszültséget keltett. El kellett döntenünk, hogy az-e, akinek állítja magát, vagy káromolja Istent (vö. 5,18). Ezért a bűnért a megkövezés volt a normális büntetés.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„(...) később sem tudtak semmi bűnt rábizonyítani Jézusra (...), s bár az igazságot szólja, nem hisznek neki.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(Ha az igazságot mondom...)

„Jól jegyezzük meg: nem a Jézus szavaira vadászó farizeusok (...) botránkoznak meg Jézus kijelentéseiben, hanem a Jézusban hívők, Jézust keresők...

...vagyis mi is ki leszünk téve a botránkozás (...) veszedelmének (...) Mi erről gyakran megfeledekezünk. Abban a hiszemben ringatjuk magunkat, hogy hitünk elveszítethetetlen.”

Belon Gellért: *Ellesett pillanatok*

TÖRTÉNET

(köveket ragadtak...)

„Ideírom egy családyánának a levelét, akit megérintett Isten sebezhetőségének gondolata:

»Amikor gyermekeim kicsik voltak, akár helyettük gondolkoztam, akár helyettük döntöttem, minden könnyű volt: egyedül az én szabadságomról volt szó. De amikor elérkezett a pillanat, és felfogtam: feladatom az, hogy fokozatosan hozzászoktassam őket a választáshoz, érezni kezdtem – mihelyt beleegyeztem –, hogy a nyugtalanság belém fészkelődik.

Amikor hagytam, hogy gyermekeim döntsenek, tehát kockázatot is vállaljanak, én magam is vállaltam azt a kockázatot, hogy az enyémtől különböző szabadságok bontakozzanak ki. Ha nagyon gyakran továbbra is én választottam gyermekeim helyett, bevallom, ezt azért tettem, hogy megkíméljem őket egy választás miatti szenvedéstől, amelyet utólag talán megbántak volna; de ez legalábbis

ugyanolyan mértékben, ha nem jobban, azért is történt, hogy elkerüljem a megpróbáltatást: az ellentétet az ő választásuk és ama választás között, amelyet én szerettem volna, hogy megtegyenek. Tehát szeretethiány volt részemről, mivel ezzel lényegében meg akartam menekülni egy lehetséges szenvedéstől, attól, amelyet átérzek, valahányszor gyermekeim más úton kötelezik el magukat, mint ami az én szememben a legjobb számukra.

Így végülis megsejtettem, hogy az Atyaisten szenvedhet. Gyermekei vagyunk. Szabadnak akar bennünket, hogy önmagunkat építsük, és szeretete végtelensége lehetlenné tesz minden kényszerítést az ő részéről. Tökéletes Szeretet, minden számítás nélkül, de magában foglalja a kezdettől a szenvedés elfogadását, amely ezzel az általa akart teljes szabadsággal együtt jár.»

(F. Varillon: *Isten alázata és szenvedése*)

VIRÁGVASÁRNAP (PALMARUM)

• *Fil 2,5–11*

Exegetikai megjegyzések

5. v.: φρόεισθω – nem főnévi, hanem igei alak. Nem *indulat* (lásd a magyar fordítást), amelyet elhatározásunktól függően birtokolhatunk, illetve amely állapotszerűen megvan bennünk, vagy éppen nélkülözzük, hanem folyamatos cselekvésre felszólító parancs: „bensőtökben ti is úgy éreztetek, mint Krisztus Jézus!” Istent kell folyamatosan úgy szeretnünk, mint Jézus, aki számára az Isten iránti szeretet nem érzés vagy érzelem, hanem aktív cselekvés, ami mindig egyet jelent az engedelmisséggel: legvégül élete odaadásával, a kereszten rá váró kínhalál elfogadásával és elszenvetésével. Pál a 6. verssel kezdődő (valószínűleg nem tőle származó) Krisztus-himnusz bevezetőjeként a levél olvasóit arra szólítja fel, hogy maguk is ezzel a feltételt soha nem állító, mindent vállaló, mindent elfogadó és mindenről lemondani kész szeretettel szeressék Istent.

6–11. v.: Az itt következő Krisztus-himnusz annak bemutatása, hogy Jézus számára mit jelentett a végsőkig való engedelmisségben megnyilvánuló, Isten iránti szeretet. Mert Pálnak nincs kétsége afelől, hogy amit Krisztus kereszthalálával az emberi nem megváltásáért tett, azt mindenekelőtt Istennek engedelmeskedve, Isten iránti szeretettől hajtva tette. Pál számára így nyilvánul meg Krisztus halálában Isten irántunk való szeretete. Pál számára a levélbe idézetként beépített Krisztus-himnusz csúcsa a 8. versben van: *engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig*. Az isteni létforma elhagyása, önmaga kiüresítése (kenózis), megalázása (tapeinózis) csupán szükséges előzménye ennek. Mint ahogy a 9–11. versben leírt megdicsőülés is szükségszerű következmény.

Pál a Krisztus-himnuszt nem ezek miatt idézi, hanem

Krisztus engedelmisségének példáját akarja a gyülekezet elé állítani. Egyértelműen erre utalnak a fejezet felolvasására nem kerülő első versei éppúgy, mint a textus folytatása a 12. verstől.

Összességében a Filippiekhez írt levél 2. fejezete nem dogmatikai, hanem etikai töltetű. Az első négy versben Pál szinte könyörög a gyülekezetnek: *Ha tehát van vigasztalás Krisztusban, ha van szeretetből fakadó figyelmeztetés, ha van közösség a Lélekben, ha van irgalom és könyörület, akkor tegyétek teljessé örömet azzal, hogy ugyanazt akarjátok: ugyanaz a szeretet legyen bennetek, egyet akarva ugyanarra törekedjétek...* A 12. verstől ezt a kérést folytatja: *Ezért tehát, szeretteim, ahogyan mindenkor engedelmeskedtetek... Zúgolódás és vonakodás nélkül tegyetek mindent, hogy feddhetetlenek és romlatlanok legyetek, Isten hibátlan gyermekei az elfordult és elfajult nemzedékben, akik között ragyogtok, mint csillagok a világban...* És hogy mi indítja Pált erre a könyörgésre, kérésekre, azt a 16. vers panaszos megállapítása leplezi le: *mert mindenki a maga dolgával törődik, nem pedig a Krisztus Jézusával.*

Meditáció

Virágvasárnap nekünk sem a himnusz krisztológiai elemeire kell összpontosítanunk figyelmünket. Nem az idézett Krisztus-himnuszt kell prédikálnunk, hanem Pálnak a Krisztus-himnusz alapján mondott prédikációját kell tolmácsolnunk. Ez pedig ebben az egy mondatban foglalható össze: ne a magunk dolgával törődjünk, hanem Krisztuséval, aki pedig Isten ügyének szentelte egész életét: Isten ügyéért, azaz a bűnös ember megmentéséért volt engedelmes *mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig*; és az az Isten iránti szeretet hajtson minket is egész életünkben, ami őt hajtotta minden cselekedetében, egészen a kereszthalál vállalásáig és elszenvetéséig.

Textusunkat a virágvasárnapi bevonulás kontextusába helyezve azt kell meglátnunk, hogy Pál a hozsannázóknak abból a népes táborából akar kiemelni bennünket, amely nagypéntekre a „Feszítsd meg!”-et kiáltók kórusává alakul. Ezért int, hogy bensőtökben mi is úgy érezzünk, mint Krisztus Jézus.

Vázlat

1. Az alázatos király jeruzsálemi bevonulásának történetét idén az oltár előtt hallhattuk. Pál apostol már a folytatással szembesít: akik ma pálmaágot lengetnek, ruhájukat terítik lába elé, és közben ujjongó énekkel dicsőítik, azok nagypéntekre elhagyják, elárulják, halálát követelik Pilátustól, és így legmélyebb megaláztatásának okozói lesznek. Hogy így lesz, azt Jézus már most is tudja, amikor elfogadja ünneplésüket. Alázattal elfogadja a „hozsannát” azoktól, akik néhány nap múlva, amikor választaniuk kell

közte és Barabbás között, a rablányok szabadulására szavaznak, rá pedig „Feszítsd meg!”-et kiáltanak.

2. A ma békésen ünneplő sokaság vérszomjas csöcslékké való átváltozására Pál apostol Krisztus-himnuszában találjuk a magyarázatot: a virágvasárnap királyának hódoló népet más célok és más energiák hajtják, mint a szolgák „járművén”, számárháton érkező, isteni méltóságát és hatalmát elrejtő Urat, aki azért jön, hogy mindenben Isten akaratát teljesítse. Ő Isten Fia, akinek minden tettét és minden megnyilvánulását a mennyei Atya iránti odaadó szeretet motiválja. Az ő istenszeretete nem érzés vagy érzélem, hanem szüntelen cselekvésben megnyilvánuló engedelmség. A nép viszont Istennel szembeni engedetlenségét, lázadását rejti a messiási várakozás leple alá. Az érzések, a vallásos érzelmek szintjén rajonganak Istenükért, tetteikkel mégis szüntelenül ellenszegülnek akaratának.

Az érkező Messiás feltételt nem ismerő, végsőig menő engedelmsége és a messiást váró nép engedetlensége csap össze nagypéntek drámai konfliktusában. Az engedetlen nép a maga országát szeretné felépíteni a messiás király isteni hatalmát kihasználva. Az érkező Úr azért jön, hogy Isten országát alapítsa meg bennük és közöttük. Mindezt Isten országának az eszköztárával igyekszik megvalósítani: minden embert megtérésre hív, és a bűnbocsánat evangéliumával vigasztalja a megtérőket. Az ellenszegülőket figyelmezteti ugyan a rájuk váró ítéletre, de maga nem ítél senkit. Mindenkiel – ellenségeivel is – csak jót tesz. Támadásaikkal szemben egyetlen fegyvere az igazság ígéje. Ha ez hatástalan, akkor elhallgat, és többé nem válaszol. A fizikai támadásnak, a nyílt erőszaknak nem áll ellen: kiszolgáltatja magát, és közben imádkozik kínzóíért. Isten előtt menti tettüket, mert szánja őket, hiszen nem szűnt meg szeretni egyiküket sem. Szeretetét a gyűlölet felé záporozó nyilai nem képesek kioltani. Szeretete nem csap át gyűlöletbe az elutasítás miatt. Végsőig menő engedelmségét helyezi szembe népe és az egész emberi nem engedetlenségével.

3. Ez a küzdelem emberi mértékkel mérve egyesélyes. Kimenetele bizonyos, hiszen a hatékony fegyverek – az áruló megvásárlásához és a nép szavazatának megnyeréséhez szükséges ezüst- és aranytallérok, a dorongok és husángok, az e világi hatalom jellemtelen, gyáva és korrupt tisztviselői, a korbács, a szögek és a kalapács, a lándzsa – az engedetlenség fiainak kezében vannak. Az engedelmség ezzel szemben nem más, mint istenszeretet, és persze – a szerető Isten kedvéért – emberszeretet is, amely nem ismer személyválogatást.

Emberi mértékkel mérve ez gyenge és erőtlen fegyver. Aki ezzel él, a földön bukásra van ítélve. A Filippiekhez írt levél Krisztus-himnusza szerint Isten mégis annak ítéli a győzelmet, aki mindvégig ellenáll a kísértésnek: nem veszi igénybe az engedetlenség „hatékony” fegyvertárát, és utolsó lehetőségig engedelmes marad, azaz kizárólag a szeretet eszköztárával él: alázattal tűr minden bántást, min-

dent szívből megbocsát, a rosszat mindig jóval viszonzza. Rendíthetetlen a meggyőződése, hogy a jó erősebb a rossznál, az igazság erősebb a hazugságnál, a szeretet erősebb a gyűlöletnél – és ez végül nyilvánvalóvá lesz.

4. Virágvasárnap tartson számvetést az egyház, a keresztény gyülekezet és minden egyes keresztény ember: miközben Krisztus „csapatához” tartozónak vallja magát, elutasította-e és elutasítja-e az engedetlenség fegyverzetét? Nem kíséri-e meg újra és újra, hogy Krisztus oldalán az engedetlenség fegyvereivel küzdjön, mivel ebben a világban csak az tűnik hatékonyak? Vizsgáljuk meg ennek fényében nemcsak az egyháztörténelmet, hanem egyházunk és a magyarországi kereszténység jelenét is! Hogyan viszonyul az egyház, a kereszténység a mai magyar társadalomhoz és annak problémáihoz? Az engedelmség vagy az engedetlenség eszközeivel akarjuk szolgálni Krisztus ügyét? Előbbi emberileg kilátástalan ugyan, de a Krisztus-himnusz befejező verseinek fényében mégis reménytelen. Utóbbi viszont botrány, de nem a kereszt botránya, hanem a kereszténység nagy botránya a világban.

Véghelyi Antal

.....

Tallózó

„(...) az előző intelmek az itteni hitvallásnak gyakorlati alkalmazását jelentették. (...) »Az az indulat legyen bennetek...« Ezen a helyen a *phronein* (2,5) gondolkozást jelent, de nem teoretikus, hanem praktikus gondolkozást. (...) »(...) Ebben különbözik véghetetlen különbségben minden embertől, hogy a megaláztatásnak önként vetette alá magát« (Kierkegaard). (...) Régi festők a keresztben kapott sebhelyekkel festették meg a megdicsőült Urat. Egy nagy igazság jut ezekben a képekben kifejezésre: Az önmagát megüresítő, a keresztaláig engedelmes Úr a megdicsőített Úr.» (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„»engedelmség« (...) Jézus páratlan viszonyát fejezi ki ez a szó, s hiba volna az általános emberi (szülő és gyermek) kapcsolatnak pszichológizáló kényszerzubbonyába bújtatni. (...) Amikor tehát azt írja, hogy »ezért az az indulat legyen bennetek« (...), akkor nem valamilyen »új tanítást« ad, hanem a Krisztussal szoros napi kapcsolatban állókat emlékezteti a kísértésekkel szemben védelmet adó Úrra és az ő erejére. (...) Minden időben fontos felismerés ez: az út már akkor is »felfelé« halad, amikor az emberi tekintet előtt a mélység tárul fel. (...) a krisztusi (...) életfolytatás ugyanilyen »kettős út« járását jelenti. Nehéz előrehaladni rajta, de aki rajta jár, soha sincs egyedül, testvérek is akadnak, s mindenkifelett és mindenekelőtt: Jézus is rajta jár. (...) Mindez azért történt, hogy mindegyikünk meghódoljon a Krisztus előtt. Ma még önként és boldogan tehetjük, egykor fogcsikorgatva.» (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„(...) azáltal üresítette meg magát, hogy magára vett

valamit, ami ő azelőtt sohasem volt – az *emberi mivoltot*. (...) ha a keresztyének hajlandók alázas helyzetet elfogadni, másokat szolgálni, és áldozatul adni életüket, akkor nem lesznek veszekedések. Emberek, akik hajlandók meghalni másokért, általában nem veszekszenek velük.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(magatartásában is embernek bizonyult...)

„Ha valaki bebizonyítaná nekem, hogy Krisztus nem egyenlő az igazsággal, és Krisztus valóban nem volna egyenlő az igazsággal, akkor én inkább Krisztussal kívánnék maradni, mintsem az igazsággal.”

(F. M. Dosztojevszkij)

(fel is magasztalta őt...)

„Egy ember se fordította ki annyira sarkából a világot, mint Krisztus. Nyilvános életének három éve jobban hozzájárult az emberiség megújításához és megnevesítéséhez, mint a tudósoknak minden találmánya és az erkölcshirdetők minden intése.”

(Perlaky Lajos)

(a kereszthalálig...)

„A megváltás az áldozat útjára lép... De hát tényleg elfogadjuk, hogy Isten nem intézhette ezt másképpen? Isten tényleg nem lett volna képes a papok, politikusok és teológusok kasztjának szívét megilletni és velük megértetni, hogy miről van szó? Nem lett volna képes a népet megragadni, azt a követ iránt szeretettel eltölteni és ingadozó lelkületét igazi hűségben megerősíteni? Hiszen Isten az igazság! Ő a világosság! Ő a Lélek!...”

Isten úr a világ és az ember felett. De ahogy a világba belép, és az emberekhez odalép, az nem az Úr módja. Úgy fest, mintha mindenhatóságát a lét kapuja előtt letenné... Ez az Isten alázata. Az ő belépése abba, ami semmi előtte. Ami csak azért lehetséges, mert ő az Egyedül-Nagy...”

(Romano Guardini)

„A jövőnk: vagy az Isten – vagy nincs is jövőnk. Vagy belelépülünk az ő életébe, vagy a halál áldozata leszünk.”

(H. Lacordaire)

VERS

Karácsony Gábor: *Szenvede Poncius Pilátus alatt*

A gyermek felnőtt.

Igen szenvedett.

Bár szenvednek a széles tengerek,

kiszikkadnak a rémült préri-fák

és sikongat a szédült délibáb,

s az ember is, mint talán senkisémm:

nem érdemes már minket verni sem.

Őt érdemes volt. Mind magára vette

a kint, mit elbírt igen drága teste.

Keskeny mellére roppant terhet raktak,

Két karja lett alapja kőfalaknak.

NAGYCSÜTÖRTÖK

• *1Kor 11,23–29*

Bevezető gondolatok

Nagycsütörtök ünnepére különösen is igaz, hogy a lelkipásztor feladata nem az ígéhirdetéssel kezdődik. Hosszú előkészítésre, tanításra, de legalább a böjti időszakban zajló tudatos felkészítésre van szükség ahhoz, hogy a gyülekezet nagycsütörtök napján úrvacsorát ünnepeljen. Nem tudok elképzelni nagycsütörtöki istentiszteletet úrvacsoraosztás nélkül. Nagycsütörtök ünnepén nem az a feladatunk, hogy „prédikáljunk” az úrvacsora ajándékáról, hanem az, hogy egy jól felkészített gyülekezetnek kiszolgáltassuk a szentséget.

Néhány gondolat az exegézishez

Érettetek: ebben minden benne van: a szeretet, amely az elveszettekért önmagát odaadja, és az a felfoghatatlan nagy nyereség, amely ebből az áldozatból származik: örök megmentésünk. Ezért adhat Jézus hálát, és az ő gyülekezete ezért ünnepelheti szent örömnépként a „kenyér megtörését”, az ő áldozatáról, szenvedéséről és haláláról való megemlékezést.

Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre: Ez nem azt jelenti, hogy az úrvacsora pusztán emlékünnap. Az igazi megemlékezés jelenvalóvá, valóságossá tesz valamit. Amikor a megdicsőült Krisztus Jel 2,5 szerint egy gyülekezetet figyelmeztet: *emlékezzél tehát vissza, honnan estél ki*, nem csupán egy visszapillantásra gondol, hanem azt a fájdalmas valóságot fejezi ki, hogy mit veszített el a gyülekezet, amely egykor az övé volt. Az Ótestamentumban is így értendők a megemlékezésre való felszólítások. A gyülekezetnek állandóan szüksége van arra, hogy elevenen előtte álljon teljes elveszettségének tudata és Urának mentő cselekedete maga teljes nagyságában. A hívő ember újra meg újra kezdi elfelejteni, hogy kicsoda és mit tett érte Ura. Amikor a gyülekezet a megtört kenyérben Urának testét veszi és eszi, megemlékezik Istennek egész üdvtörténeti művéről, amelyet Krisztusban elvégzett. De ez a megemlékezés nemcsak gondolatokból, emlékekből áll, hanem cselekvésből, valóságos befogadásból is. Pál meg volt győződve arról, hogy „részesülünk” Krisztus testében (1Kor 10,16).

Új szövetség: aki ebből a pohárból iszik, az az új szövetségben részesül. Isten Jeremiás próféta által ígérte meg ezt a szövetséget (31,31–34). Most megköti, véghezviszi Jézusban. De az új szövetségben megígért megbocsátás csak úgy jöhet létre, hogy Isten hibátlan, szeplőtelen Báránya hordozza, elveszi a világ bűnét (Jn 1,29). Az új szövetség megkötése csak vér által lehetséges, a legnagyobb árat kellett érte fizetni, Isten Fiának halálát.

Az Úr halála: A karácsonyi eseménynél is nagyobb, halatlanabb csoda, hogy a *Küriosz*, a világmindenség Istene és Ura megízleli a halált. A halál és mindaz, ami a halállal összefügg, annyira ellentétben áll az élő Istennel, hogy az Ószövetség főpapja még apjának és anyjának temetésén sem vehetett részt, hogy ne kerüljön kapcsolatba semmivel, ami a halállal összefügg. Hiszen a halál *a bűn zsoldja* (Róm 6,23). Halál és bűn, halál és Sátán (Zsid 2,14) a legszorosabban összefüggének egymással. Most pedig az igazi Főpapnak, a szentnek és büntelennek kell nemcsak megérintenie a halált, hanem meghalnia. Kimondhatalanul félelmetes ez, mégis ez az egyetlen menekülésünk a megérdemelt haláltól. Ezért kell éppen az örömnep poharának a hallatlan eseményre, a kiomló vérré emlékeztetnie. És megfordítva, a kiomló vér és a keserű halál számunkra a legmélyebb, hálás öröm alapja lesz. Az úrvacsora ünnepe az összeegyeztethetlent egyesíti: az Úr halálát, ezért az átkot és az áldást, az ítéletet és a kegyelmet, a legmélyebb megaláztatást és a legnagyobb felmagasztaltatást kapcsolja össze. Így az úrvacsora ünnepe is a „keresztről szóló beszéd”. Az úrvacsora minden résztvevője az Úr halálát hirdeti azáltal, hogy eszik és iszik.

Amíg eljön: Az, akinek a halálát hirdetjük, az *élő és eljövendő Úr*. Az úrvacsoránál nem visszafelé tekintünk, hanem előre, amikor Jézus elhozza a beteljesedést, és kimondhatalan, örök örömben együtt ünnepli övével országának ünnepi vacsoráját (vö. Jézus szavaival Mt 26,29 szerint).

Méltatlan módon: A gyülekezetnek a fentiekhez méltó módon kell élnie az úrvacsorával. Fontos, hogy jól értsük ezt, hiszen sokan kínozzák magukat a kérdéssel, hogy vajon nem vétkeznek-e az Úr teste és vére ellen, nem „méltatlanok-e” az úrvacsora vételére. Ez odáig vezet, hogy csak amilyen ritkán lehet, vagy egyáltalán soha nem fogadják el Jézus hívását az úrvacsorához. A görög szöveg egyértelműen ezt jelenti: „Aki méltatlan módon eszik és iszik.” Egyedül így is illik bele a szöveg összefüggésébe. Pál nem azt veti a korinthusiak szemére, hogy „méltatlan emberként” jönnek az úrvacsorához, hanem hogy méltatlan módon vesznek részt az ünnepen, és ezzel megzavarják azt. Ha az Úr asztalát a gyülekezetben szakadások tépázzák meg, ha ott az egyik éheznek, a másik megrészegeedik, miközben a *Küriosz* felfoghatatlan halálát hirdetik nekik, akkor az „méltatlan mód”. És nemcsak „szépséghiba”, hanem rettenetes következményekkel jár, amit a korinthusiaknak nem szabad elfelejteniük. Az Úr teste és vé-

re ellen vétkeznek ezzel. A „részesülés” Krisztus testében és vérében minden úrvacsora alkalmával valóságosan aszerint történik, ahogyan élünk vele. Ezért kérdéses, hogy számunkra az mentő, kegyelmet hozó vagy pedig bűnössé tevő, ítéletet hozó valóság-e. Aki az úrvacsoránál úgy viselkedik, ahogyan néhányan Korinthusban tettek, az nemcsak Isten gyülekezetét veszi semmibe, hanem semmibe veszi magát az Urat és az ő áldozatos szeretetét. Itt közel járunk ahhoz, amiről Zsid 10,28–31-ben van szó. Nem intézhetjük el egyszerűen azzal ezt a kérdést, hogy a templomi úrvacsoravétel gyakorlata egészen más, ezeket a visszaéléseket, amelyek Korinthusban történtek, nem teszi lehetővé. De vajon nem ugyanilyen „méltatlan módon” ünnepeünk-e, amikor igazi bűnfelismerés és Krisztusba vetett hit nélkül jövünk az úrvacsorához? Csak az „méltó” igazán, aki valóban belátja „méltatlanságát”. Jézus ma is csak „bűnösökkel” ül egy asztalhoz. Csak a bűnösöknek van szükségük az Úr testének és vérének megmentő áldozatára.

Gondolatok az igehirdetéshez

Házi úrvacsoraosztáshoz hívták a lelkészt. Tudta, hogy a beteg régóta ágyban fekvő, idős férfi, aki egy bányászercsétlenségben elvesztette hallását és majdnem teljesen megvakult. Hogy adjon úrvacsorát, mikor az az ember semmit sem hall? Hogyan értene meg valamit a bűnbocsánatból, a Krisztussal való közösség örömeiből, ha egyszer süket, nem hallja a szavakat: „éretted adatott, éretted ontatott”? Fogalma sem volt, mitévő legyen, szorongva lépett be szobájába.

– Erős vár a mi Istenünk – köszönt a beteg, aki bizonyára megismerte őt sötét öltönyéről. – De jó, hogy eljött. Terítse meg az asztalt az úrvacsorához, gyűjtsön gyertyát, azt látom.

A lelkész mindent úgy csinált, ahogy a beteg mondta. Amikor elkészült, a süket férfi énekelni kezdett: „Készítsd magad, kedves lélek...” A pap habozva bekapcsolódott az éneklésbe. Utána a beteg tisztán, érthetően, megakadás nélkül végigmondta az imádságot, a szerzési ígéret, ahogy élete során sokszor hallotta. A lelkész csak némán állt az ágy mellett és megrendülten hallgatta. Szó nélkül nyújtotta a kenyeret, a kelyhet. Végül hálaéneket énekeltek. A lelkész még soha életében nem élte át ilyen megrendítően, milyen ajándékot ad az úrvacsora.

Nagycsütörtök estéjén, a halál torkában Jézus csodálatos prédikációt mond. Halála értelmének titkát fedi fel. Ez a Krisztus-prédikáció lényege: a kereszt. A keresztben megölt Krisztus adja nekünk testét és vérért, a keresztben megölt Krisztus szerez életet, szabadulást Isten haragjától, az ítélettől.

Egy Giuliani nevű olasz származású szerzetes indián ikonokat fest. Egyik képe navaho Krisztust ábrázol, kezében a megtört kenyér, lábánál kosár és egy csészében bor.

Az indián arcú Krisztus szelíd, ünnepélyes tekintete a távolba néz. Amikor Krisztus azon az éjszakán kimondta: „érettetek”, nemcsak az apostolokon nyugodott meg tekintete. Szeme elhatolt a föld végső határáig, szavába befoglalt minden embert. Láta gyermekeit a jövőben, nekik, nekünk mondta: „érettetek”. „Én veletek maradok örökre. A halál nem szakít el tőletek. Nemcsak »emléket« hagyok nektek, hanem örökséget kaptok: újra meg újra átélhettek a találkozás örömét velem, egészen addig, míg el nem jön a nagy találkozás a mennyben.”

Sokatmondó a festményen az indián Krisztus kézmozdulata: a szeretet odaadását tükrözi. Nézzétek, ezt adom nektek: összetört testemet. Nem kényszerítlek semmire, csak fölkínálom: tessék, vegyétek, egyétek, fogadjátok el. Gyertek mind, akik méltatlanok, bűnösök vagytok. Akik tudjátok, hogy nem érdemlitek. Jöjjetek, akik erőmet akarjátok, hogy az megóvjon az elbizakodottságtól, a hűtlenségtől. Jöjjetek, akik hajlandók vagytok királyi uralmam alá hajtani fejeteket. Jöjjetek, akik úgy érzitek, hogy van mit megköszönötök, és akik meg akarjátok ízlelni a menny örömét.

Végül még egy megragadó vonása van a festménynek: a Krisztus-arcról sugárzó békesség. Szinte mosoly bujkál az indián arcon. A győzelem biztos tudata. Nyoma sincs rajta halálfélelemnek. Mert Krisztus nagycsütörtöki prédikációjában a feltámadás diadala is felcsillan. *Amíg eljön* – mondja az apostol. *Majd újat iszom veletek Atyám országában* – mondja Jézus Máté evangéliuma szerint. Lesz új bor, új vacsora, új asztalközösség, új világ, új élet az Isten országában.

Vázlat

1. Krisztus prédikációja a halál torkában – a kereszt értelme
2. Krisztus meghívása az úrvacsorához – minket, méltatlanokat hív
3. Krisztus ajándéka az úrvacsorában – a feltámadás erejét kapjuk

Dechertné Ferenczy Erzsébet

Tallózó

„(...) »pontos átadás-átvétel« fegyelmezett és szigorúan az előírásokhoz ragaszkodó magatartásra utaló értelmével (...) »hiteles szöveggel« van dolgunk; (...) melyen egyéni hozzáállás (...) nem változtatható semmit, mert az az Úr Krisztustól eredt. (...) διακρινων-nak nem »megbecsül« a jelentése, hanem »szétválaszt, megkülönböztet« (...).” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Az úrvacsora látható igehirdetés, mely »a kereszt üzenetét« hirdeti (...), vagyis az Úr halálának valóságosságát és visszatérésének bizonyosságát (amíg eljön).” (*A Biblia*

ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Valamennyien méltatlanok vagyunk, hogy részt vegyünk ezen a magasztos vacsorán. (...) De (...) Az apostol (...) arról a szegyeteljes magatartásról beszél, amely a korintusiakat jellemezte, amikor összegyűltek az úrvacsorához.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Ha ellenben tartják magukat ahhoz, amit Pál közvetlenül az Úrtól vett, az majd kihat egész életükre. (...) Az »egyszer s mindenkorra« (...) elvégzett váltság személyes adománya a jegyekben, de missziói feladat is.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„(...) sokan távol maradtak már az úrvacsoravételtől azért, mert nem érezték magukat méltónak, és féltek kárhozatot enni és inni. (...) jobban tennék, ha eszükbe vésnék, hogy valahányszor hallják az igehirdetést, de szívükben arra választ nem adnak, ugyanúgy ítélet alá eshetnek.” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat!* Iránytű Kiadó)

„Az úrvacsorában való részesedés kiváltsága a legszigorúbb önvizsgálatot követeli meg. *Vétkezik az Úr teste és vére ellen az, aki »méltatlanul« részesül a sákramentumban (27).* (...) nem egyszerűen vétkezik, hanem Krisztus vérét *ontja*: vagyis nem azok közösségébe kerül, akik kinszenvedésének jótéteményéből részesülnek, hanem azok közé, akik keresztre feszítéséért felelősök.” (David Prior: *Pál első levele a korinthusiakhoz*. Harmat)

„Aki az oltári szentséghez akar járulni, üres szívet és éhes lelket ajánljon fel (...). Itt ugyanis az a legméltóbb, aki a legméltatlanabb. (...) ki-ki annyit kap, amennyit hitével megragad. A legfőbb előkészület tehát a hit.” (Luther: *Jer, örvendjünk keresztyének!* Evangélikus Sajtóosztály)

Illusztráció

GONDOLATOK

(nagycsütörtökre)

„...vajon miért kellett az egyik apostolnak árulóvá, a másiknak pedig az egyház sziklaalapjává válnia?... Péter esküdzött és fogadkozott, Júdás pedig lehajtotta a fejét és kiment...”

Péter ugyanúgy árulójává lett mesterének, mint a másik. Júdás is kesergett és sírt, mint Péter, és vissza akarta adni a bérgyilkosnak járó pénzt, de nem bírta elviselni terhét...

Mi az igazság? Ki vagyok én: egy gyöngye Péter, vagy egy gyöngye Júdás?

Talán nem is ezekre a kérdésekre kell választ adni, hiszen Péter is vagyok, Júdás is vagyok, János is, Mária is.” (Krizosztom testvér)

„Én vagyok a kehely. Az ital Istené. És Isten a szomjazó.” (Dag Hammarskjöld)

„Ő az, aki melegével meggyógyítja lelkünk betegségeit, akinek árnyéka megvéd e világ hevétől. Ő az, aki elvette tett halálával a földben, és ott termést hozott, harmadnapra feltámasztotta a szenteket a holtak sírjaiból, ő az, aki a földből az égbe virágozott, ő a magja az életnek, akit az Atya Isten vetett el a földbe, ő a halhatatlanság hajtása.”
(Aranyszájú Szent János)

VERS

Babits Mihály: *Eucharistia* (részlet)

Az Úr nem ment el, itt maradt.
Őbelőle táplálkozunk.
Óh különös, szent, nagy titok!
Az Istent esszük, mint az őst

törzsek borzongó lagzikon
ették-itták királyaik
husát-vérét, hogy óriás
halott királyok ereje

szállna mellükbe – de a mi
királyunk, Krisztus, nem halott!
A mi királyunk eleven!
A gyenge bárány nem totem.

NAGYPÉNTEK

• *2Kor 5,14–21*

Az egymásra találás alkalmá

Az alapige mindenekelőtt az ígihirdető legsajátosabb feladatát akarja tudatosítani ezen a nagy ünnepek sorából is kiemelkedő szent napon a szószékre lépőben. Hivatalának éppen az a legfőbb rendeltetése (lásd 19. v.), hogy azon a bizonyos gyászos pénteken történtek korszakos jelentőségét minden időben, fáradhatatlanul meghirdesse. A gyülekezet valamikor a nagyhét folyamán minden bizonnyal szembesül Jézus passiójának szívszorító történetével. Most, az ünnepi alapigében viszont a *történetek belső oldala, indítéka, isteni értelme* tárul fel. A textus kiválasztása tehát igen szerencsés. Alkalmas arra, hogy olyan mondanivalót helyezzen szívünkre, amely hozzásegít rendeltetésünk betöltéséhez. Mindeközben azonban ne veszítsük szem elől: ami a Golgota hegyén történt, *alapja*, és nem illusztrációja ígihirdetésünknek.

A szöveg néhány tisztázást igénylő mozzanata

14. v.: Vitatható, hogy a „Krisztus (szorongató) szeretete” az ő irántunk való szeretetére vagy pedig a mi iránta való szeretetünkre utal. (Nyelvtanilag: genitivus subiectivusról

vagy obiectivusról van-e szó?) Mivel a következőkben az kerül előtérbe, amit Krisztus tett értünk, aligha lehet kétséges, hogy az elsőként említett lehetőség mellett kell döntenünk.

16. v.: Miként kell értelmeznünk „Krisztus test szerinti ismeretét”? Nevezetes ugyanis *Bultmann* felfogása, aki szerint itt Pál apostol „a történeti Jézusra” vonatkozó ismeretek teológiai jelentőségét teszi kérdésessé (*Theologie* 294. o.). Valójában azonban ez Krisztus téves, gyarló megítélését jelenti, függetlenül attól, hogy halála előtti vagy utáni kilétét érinti.

17. v.: Az, hogy valaki „Krisztusban” új teremtés, nem csupán a „keresztény” megjelölés szinonimája, mint sok magyarozó véli. Arra a befolyásra utal, amelynek nyomán valaki „új teremtéssé” válik. A κτίσις szó sem egyértelmű. Mutathat magára a teremtés aktusára, de az eredményére is. A kijelentést követő megjegyzés az „újak létrejöttéről” inkább az első lehetőség mellett szól.

19. v.: A „reánk bízta” a békéltetés szolgálatát (új protestáns fordítás) kissé halványan adja vissza az eredeti értelmet. A görög szövegben ugyanis θέμιος van, ami tulajdonképpen intézményesítést jelent. Helyesebb tehát itt „elrendelésről” beszélnünk.

20. v.: A καταλλάγητε igealakot nemigen tudjuk magyarul más formában visszaadni, mint ha azt mondjuk, hogy „béküljete meg” (Istennel). Pedig passzív aorisztozzsal van dolgunk, ami pontosabb, de kissé nehézkes fordításban így hangzik: „Hagyjátok, hogy Isten kibéküljön veletek!”

21. v.: Itt azt az állítást olvassuk, hogy „Jézus nem ismert bűnt”. Nyilvánvalóan nem Jézus naivságáról szól ez az állítás, mintha fogalma sem lett volna az ember bűnös természetéről. Valójában ismét „a megismerésnek” az ószövetségi értelme jelentkezik, vagyis a szó olyan ismeretszerzésre utal, amely személyes részvétel, érintkezés útján jön létre. Jézus tehát, jóllehet mindenkinél inkább tisztában volt a bűn hatalmával, maga nem keveredett bűnbe, nem vált bűnössé.

Ugyancsak szokatlannak találhatjuk éppen Jézussal kapcsolatban a megfogalmazást, miszerint őt Isten „bűné tette értünk”. Érthetőbb volna a kijelentés, ha így hangozna: helyettünk őt tekintette bűnösnek. A különös fordulat feltehetően azt kívánja kifejezésre juttatni, hogy Isten Jézus halálában a *bűnt ítélte el, és nem a bűnöst*.

Isten mindezzel – Luther szavaival – egy „áldott cserét” vitt végbe: Jézust „bűnné tette”, hogy a bűnös pedig „Isten igazsága legyen őbenne”. Az ember itt is más megfogalmazást várná az apostoltól: hogy a bűnös a csere révén igazzá legyen Isten előtt. Valójában azonban Isten igazságáról van szó, és nem a kegyelmet nyert bűnöséről. Tehát magának Istennek a „minősítése” forog kockán. *A bűnös-sel való kibékülésben önmagához, szeretetéhez való hűsége mutatkozik meg* (lásd Róm 1,17).

Jézus kereszthalálának indítéka Isten részéről

Isten és ember kapcsolatának történelmet átívelő, eseménydús története van. A legdöntőbb fejlemény ebben a folyamatban egyszer s mindenkorra *Jézusnak a golgotai kereszten elszenvedett halála*. Ha ez nem is tűnik ki az alapigéből első olvasásra, mégsem lehet kétségünk efelől. Jézus földi élete és működése sem tekinthető az evangélium szempontjából elhanyagolhatónak, mert tudnunk kell, hogy nem akárcsak vállalta a kereszthalált. Jézus feltámadásának híre sem nélkülözhető, mert különben hiányozna Isten tanúságtétele a Megfeszített mellett. De *Isten és ember viszonyában meghatározó szerepe* a kereszthalál eseményének van.

Felfoghatnánk a kereszten történeteket Isten és ember végzetes összeütközésének és szakításának is. Isten azonban, ahogyan Pál itt és Róm 5,8–11-ben megfogalmazza, meglepő módon *a kibékülés alkalmává* tette a kereszthalált közte és a vele meghasonlott ember, sőt az egész embervilág (lásd 19. v.) között. Nem lehetünk elégedettek az új protestáns fordítás megoldásával, amikor régi hagyományt követve „megbékélésről” beszél. A szó ma már megnyugvást, beletörődést sugall. Ennél Jézus keresztje sokkal többről beszél. A katolikus fordítások „kiengesztelésnek” veszik a görög szót. Ez pedig az elégtétel gondolatkörére szűkíti le a *καταλλάσσω* fogalmát. Ajánlatos a hétköznapibb változatot, a „kibékülést” előnyben részesíteni, mert Pál ugyanezzel a szóval él más összefüggésben, mégpedig korábban elvált házastársak összebékülésével kapcsolatban is.

Ha pedig mindkét esetben alkalmasnak találja a szót, akkor Isten és ember, valamint házastárs és házastárs kibékülésében közös vonások le lehetők fel. Mindkettőben személyes döntést igénylő *személyes kapcsolatról* van szó, és nem elégszenek meg a másik létezésének pusztá tudomásulvételével. Ha az ilyen természetű viszony Isten és ember között jön létre, akkor mondhatjuk el: „közösségük” van egymással (lásd 1Kor 1,9; 1Jn 1,3), amelyben Isten gyermekeiként tartja őt számon, az ember pedig így szólítja meg Istent: *Abbá, Atya!* (Róm 8,15) Tehát kölcsönös bizalomban és szeretetben élt élet indul meg közöttük. De abban is hasonlít a kibékülés Isten és ember, valamint az elváltak között, hogy *az ehhez szükséges egymásra hangolódás* csak sok zavaró tényező kiiktatása révén lehetséges.

Hogy egyetértés jöhessen létre Isten és közöttünk, ahhoz Krisztuson kell tájékozódnunk, mégpedig mint megfeszítetten (lásd 1Kor 2,2; Gal 6,14), különben csak „test szerint”, azaz gyarló, emberi módon, felszínesen ismerjük Istent vagy bárki emberfiát. Amíg nem állunk a kereszt világosságába, távol tudhatjuk magunkat Istentől, szembezállhatunk vele, leírhatjuk az életünkéből, sőt még neheztelhetünk is rá. De ha azt nézzük, ami Jézus osztályrésze lett az emberek között, akkor elnémul minden Istenre szórt vád, és visszahull nemcsak Jézus kortársaira, hanem min-

den kor emberére, akik semmivel sem értetlenebbek és hitetlenebbek amazoknál. Valóban, Krisztus halála halottnak minősít mindenkit, még ha egyébként él is (lásd 14. v.).

De ha Krisztuson, mégpedig mint megfeszítetten tájékozódunk, akkor képesek leszünk ráhangolódni Isten szeretetére is. Mert ami a kereszthalálban történt, félreérthetetlenül tanúskodik erről a szeretetről, hiszen az ítélet nem arra sújtott, aki rászolgált, hanem arra, „aki bűnt nem ismert”. Nehogy azt higgyük azonban, hogy olyan magától értetődő Istennek ez a szeretete. Igazán azok kételkednek benne, akik rádöbbentek bűnös voltukra. Vajon Isten túltette-e magát jogos haragján? – kérdezik. Ezért olyan fontos Pálnak az a felismerése, hogy Isten a keresztnél *önmagával is kibékült* (lásd 18. v.). A bűnbocsátnak ugyanis, mert erről van szó, ára van. *Áron vétettünk meg* – fogalmazza meg az apostol másutt (1Kor 6,20; 7,23). Ezt az árat Krisztus fizette meg a kereszten hulló vérével, mert a bűnösök terhét az hordozta, aki „bűnt nem ismert”. Ez az a vér, amely „szebben beszél Ábel vérénel” (Zsid 12,24), mert nem vádolja a bűnöst, hanem felmentéséért kiált.

Mindez benne rejlik a nagypénteki eseményekben. Isten egyszer s mindenkorra, visszavonhatatlanul kibékült a bűnös emberrel. Nincs akadálya annak, hogy Isten vele legyen, ő pedig fenntartás nélkül az övé legyen. De előfordulhat az is, ami a második világháború befejezése után a Fülöp-szigeteki őserdőben egy japán katonával történt: még évtizedekkel később is hadban állt, mert nem jutott tudomására a békekötés híre. Hogy ez ne történhessen meg a Krisztus keresztjénél megkötött békességgel, Isten „elrendelte közöttünk a kibékülés igéjének hirdetését”. Ezért „mint amikor Isten kérlel általunk: Krisztusért kérünk, velünk együtt béküljön ki Istennel” a nagypénteki alkalom minden résztvevője.

Cserhádi Sándor (id.)

.....

Tallózó

„Az *en Khristö* gyakori páli kifejezés; sem nem misztikusan lokális értelmű, sem nem pneumatikusan perfekcionista gondolat, hanem alapjában ez is jogi: aki Krisztus váltságművének részese. Ugyanakkor az azt elfogadó hit nemcsak teoretikus ügy, valaminek az elhívése, hanem ennek a koinoniának tudatos vállalása. (...) aki hisz, az meghalt és feltámadott. (...) Aki tehát Krisztusban van, az új teremtés, a Krisztusban már jelen lévő eszkaton részese ő maga is. (...) Nem empirikus valóság még az új teremtés, hanem Krisztus váltságművének ténye (...). Ez persze azzal a következménnyel jár, hogy ennek empirikusan is érvényesülnie kell már ebben az életben, jöllehet a teljesség az eszkatonban következik be. (...) béküljete meg az Istennel! Ennek a megbékélésnek is igazi alanya Isten, az ember csupán „haszonélvezője”, elfogadója – mégis neki szól a felszólítás.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„A kereszt Pálra nézve a legnagyobb valóság, az anyatény, amiből egész igehirdetése következik. S a kereszt történeti valóság és nem spekuláció. (...) A régi világ még él, ragyog, a Sátán még uralkodik, a bűn ágál; az emberek veszedelembé rohannak, mert az Isten ellenségei. Ezért kell az evangélium hirdetése, az apostoli misszió. (...) Kibékíteni az embereket Istennel! Istennek is ez a legfontosabb.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„A Krisztusnak átadott új élet azt jelenti, hogy az embernek más hozzáállása és tettei vannak (...)” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„(...) egy dolog volt ismerni Jézust mint közvetlen szomszédot Názáretben, vagy akár úgy is, mint földi Messiást, és egészen más ismerni a megdicsőült Krisztust, aki jelenleg Isten jobbján ül.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„A világ például bűnös eredete és óembere miatt nem tud a halálban mást látni, csak rettentő ellenséget, amely véget vet az életnek és minden öröme. A keresztyén ember viszont, mivel új teremtés lett, egészen mást, sőt ellenkezőt tud látni a halálban.” (Luther: *Jer, örvendjünk, keresztyének!* Evangélikus Sajtóosztály)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(*ha valaki Krisztusban van, új teremtés az...*)

„A jobb lator semmi vallásos előzménnyel nem rendelkezett. Reménye sem volt a szabadulásra, nem is ezért kérte Jézust. És megkapta az ígéretet az örök életre, pedig még hátravolt számára a próbatétel. Jézus megrendítő imája: Istenem, Istenem, miért hagytál el engem? – hogyan érintette az ő lelkét. Azután a lábszárcsontok pokoli kínjai még hátravoltak. Megrendítő, hogy ez a lator hogy őrzi Jézus ígéretét akkor is, amikor Jézus az Istentől való elhagyatás sötét felhőjében vergődik.

A csodátlan kereszt fordította meg a latort. De a pogány századost is...”

Belon Gellért: *Ellesett pillanatok*

TÖRTÉNET

(*nekünk adta a békéltetés szolgálatát...*)

Böjte Csaba OFM gyermekkoráról

„A kolozsvári születésű ferences szerzetes korán árvaságra jutott. Édesapját 1956 után egy tavaszváró verséért, úgymond rendszerellenes izgatásért hét év börtönre ítélték, amelyből négy és fél évet le is töltött. Itt értesült gyermeke születéséről: édesanyja beküldte a kis kék papucsot, amelyből tudta, hogy kisfiú érkezett. Szabadulása után néhány héttel a börtönben elszenvedett kínzások miatt iszonyú fájdalmak közepette meghalt. Édesanyja nagy-

nagy áldozatok árán egyedül nevelte két gyermekét, Csaba testvért és az édesapa halála után fél évvel világra jövő kislányt.

A gyermekben tehetetlen bosszúvágy ébredt édesapja gyilkosai ellen, majd ráébredt, hogy ők is áldozatok, egy embertelen rendszer becsapott kiszolgálói. Nem ellenük kell harcolnia, hanem a sötétség, a butaság, a bűn, a gonosz ellen. Szeretetet vinni az embereknek, fényt gyújtani bennük. Élete azóta ennek jegyében telik.”

(A fénygyújtogató – Benkei Ildikó beszélgetése Böjte Csabával; előszó)

VERS

Rudolf Otto Wiemer: *A kakas*

Átkozott kakas! Minden éjjel hallom a hangját és érzem nyelvemen a tábortűz keserű füstjét.

Hallom, amint szól a loboncos hajú szolgálóleány: Nem vele voltál te is? És hallom a válaszom is rá, hogy: Nem!

És látom a paraszt körülülő kockázó zsoldos katonákat. És látom az engem feloldozó kezeket bilincsbe verve.

A fáklyák rámvillanó fényében látom véres szemeit. Engem keresnek, de elfordulok, és úgy mondom: Nem én vagyok az.

Átkozott kakas. Minden éjjel elvágom nyakát, de ez az állat csak kukorékol, kukorékol, csak kukorékol késeink alatt.

NAGYSZOMBAT

• 1Pt 3,18–22

Az alkalom

Jézus sírig tartó passiójának leírásában az evangéliumok – kivétel nélkül – rendkívül közlékenyek, a temetés és a húsvéti feltámadás között eltelt idő vonatkozásában azonban épp ilyen hallgatagok. A csend jellemzi az evangéliumokat, a hallgatás csendje, a halál csendje. Ez a csend nem csupán az élők gyászának kegyelettel teli ál-

dozatos csendje, s nem csupán az az elnémulás, amely a halálról való ismereteinket jellemzi, hanem egyúttal nagyszombat ünnepének homiletikuma is, hiszen a sír csendességét jelenti.

Elgondolkodtató, hogy nagyszombat tulajdonképpen a nagyhét „fekete báránya”. Nemcsak azért, mert az oltárterítő színe fekete, hanem mert úgy tűnik, mintha igazából nem tartozna sehová sem. Nagyöbötöt ugyanis lezárja a nagypénteki esemény, s az ötven nappal álló húsvéti ünnep csupán húsvét vasárnapkal kezdődik. (Bár a római katolikusok már szombat délután megtartják a feltámadás ünnepét.) Az ünnep mellőzöttségét tanúsítja az is, hogy gyülekezeteink nagy többségében ekkor nem is tartanak istentiszteletet, mondván, úgyis zsúfolt a húsvéti ünnepkör. Mindezek ellenére nagyszombat igazi üzenete mégsem elhanyagolható, hiszen Krisztus megváltói munkáját hirdeti még a sír csendje is. Ahogyan az ősi matutinum antifónája is hirdeti: *Uram, nem engedsz át a halálnak, nem hagyod, hogy szented elmúlást lásson.* (ApCsel 2,27) Az antifóna is hangsúlyozza, hogy Jézus kereszthalála nem a vég, nem zárja be őt a sír, hanem mindaz, ami vele történt, előremutat húsvét eseményére. Ez nagyszombat ünnepének központi mondanivalója.

A textus

Krisztus is szenvedett egyszer a bűnökért: A 18. vers „az egyik legrövidebb és legegyszerűbb, mégis az egyik leg gazdagabb összefoglalása az Újszövetségben annak, mit jelent Krisztus keresztre” – írja J. Ross *The First Epistle of Peter* című kommentárjában.

A *bűnökért* (περὶ ἁμαρτιῶν): Ez a kifejezés a LXX-ban fordul elő a bűnért való engeszteléssel (áldozattal) kapcsolatban. Az itt szereplő *egyszer* (ἅπαχ) frazeológia viszont már vitathatatlanul szemben áll a nagy engesztelés napján a főpap által bemutatott áldozattal, és hirdeti Jézus Krisztus halálának egyszeri és elégséges voltát. Jézus halálának engesztelő, helyettes jellegét fejezi ki az *igaz a nem igazakért* (δικαίος ὑπὲρ ἀδίκων) szófordulat is. Krisztus halálának célja tehát az ember Istennel való kibékítése volt, hogy *elvezessen minket az Istenhez*. A szerző nem zárja le Krisztus váltságművét az ő halálával, hanem továbbmegy egészen húsvétig, és rámutat a Lélektől való feltámadásra.

Így ment el a börtönben lévő lelkekhez is, és prédikált azoknak: Tudvalévő, hogy ez az egyetlen szentírási szakasz, amely Jézus alvilágba való leszállásával összefüggésbe hozható, s éppen ezért sokan többféleképpen értelmezték. Alexandria Kelemen óta a görög teológia azt tanítja, hogy Jézus mintegy második esélyt adott az elhunytaknak a megtérésre, s ezért prédikált nekik. Vagy pedig az Atyától öröktől fogva született Krisztusra utal itt az ige, aki Nőé ajkával hirdette az igét a bűnösöknek a vízözön előtt, ahogyan a középkori teológia tanította. Esetleg a szerző egész egyszerűen Jézus halálára gondolt, amellyel Luther és Kál-

vin szerint egyúttal a kárhozottak pokoli szenvedését is természetszerűleg megtapasztalta? Ha ezt elfogadjuk, akkor ez alapján Jézus a pokolban nem valamit tett, hanem valamit elszenvedett: mégpedig Isten haragját, a kétségbeesés kísértését tapasztalta meg a halálban.

Bár alapjában véve ez az ige hely lett az apostoli hitvallás idevonatkozó részének alapja (*descendit ad infernos*), mégis megjegyzendő, hogy a πορευεῖν ige jelentése: *elment*, tehát a szövegben nem tükröződik az ókori háromszintes világképpel (menny-föld-alvilág) kapcsolatos feltevés. Ezért az „alászállt a poklokra” kifejezést inkább az ógyház szimbolikájának megfelelően kellene értelmeznünk, mintsem a középkori egyház felfogása szerint. A pokolba vezető krisztusi út ugyanis egyáltalában nem a szenvedésnek, a megaláztatásnak az utolsó felvonása, hanem egyfajta diadalmenet, a tulajdonképpeni felmagasztalás első eseménye. Textusunk ugyanis nem Jézus „pokolraszállásáról”, hanem sokkal inkább mennybemeneteléről beszél: *aki, miután felment a mennybe, az Isten jobbján van.*

Az alvilágba való leszállást tehát így érthetjük Hans Küng szerint: „Ez a kereszténység előtti és ezzel együtt a nem keresztény emberiség üdvözülése lehetőségének jelképe. Tehát az üdvösség lehetősége az ószövetségi kegyesek számára, a keresztény ige hirdetéssel el nem ért emberek számára, sőt minden elhunyt ember számára.”

Az ige hirdetés felé

Keresztényként gyakran mondjuk: „hiszem a test feltámadását”. Ezt ismételjük vasárnapról vasárnapra az Apostoli hitvallásban is. De vajon értjük-e, valóban hisszük-e, fel tudjuk-e fogni ennek a mondatnak az értelmét? Nagyszombaton különösen is fontos, hogy tisztázzuk magunkban a Credo idevonatkozó hittételét.

Az emberiség ősi egzisztenciális kérdései nagyhéten különösen is aktuálisak: Miután az ember meghal, fog-e újra élni? Van-e halhatatlanság? Van-e feltámadás?

Vajon mi, „felvilágosult” emberek, akik figyelemmel kísérrjük a természettudomány és a technika eredményeit, vívmányait, nem gondolkodunk-e néha ugyanezeket? Hiszen tudatosan vagy ösztönösen, de menekülünk a halál elől, rettegünk, hogy mi lesz velünk azután, hogy kilépünk a földi életből.

Mindannyian félünk az ismeretlentől, s ez így természetes. A halállal kapcsolatban pedig elmondhatjuk, hogy a róla alkotott képeink rendkívül homályosak. Csak a sötétben tapogatózunk, amikor erről elmélkedünk. Nincsenek tanúk, akik a túloldalról visszatérve hiteles beszámolót adhatnának nekünk, s így kielégítenék kíváncsiságunkat. Mi azonban képtelenek vagyunk megelégedni a nyitott kérdésekkel, nem tudjuk elfogadni azt, amikor nincs válasz. S ilyenkor mit teszünk? Megpróbálunk valamiféle önmagunk szülte, önmagunk alkotta feleletet adni kérdé-

seinkre. Lehet, hogy ez a válasz igen messze jár az igazságtól, de legalább kíváncsiságunkat kielégítjük vele.

Tegyük fel magunkban a kérdést: a 21. század elején képesek vagyunk-e elhinni, elfogadni a feltámadás tényét? Bevallom, gyakran bennem is felmerül a kétely: ember nem támadhat fel a halálból. Ugyanakkor lázadunk az ellen a gondolat ellen, hogy földi életünk a halállal végérvényesen befejeződjön.

Talán igazat adhatunk *Epikuros*znak abban a megállapításában, hogy az ember nyugalalmát alapvetően a haláltól való félelem zavarja meg. Nehezen vagyunk képesek felfogni, hogy a halál és az élet elválaszthatatlanul összetartozik. Ez alól a megállapítás alól, sajnos, korunk „felvilágosult” emberei, s még mi, keresztények sem képezünk kivételt. Hiába van meg bennünk a túlvilágba, a halálon túli életbe vetett hit, sokszor mégsem vagyunk képesek mennyország, üdvösség, kárhozat, pokol, örök élet bibliai képeiben gondolkodni. A végzet és a halál pillanatával szemben tehetetlenek vagyunk. Talán valami rosszízű dolognak fogjuk fel a halált, ami elől lehetetlen kitérni, de igazából nem tudjuk vagy nem is akarjuk elképzelni, hogy velünk is megtörténik egykor. Noha tudvalevő, hogy ahol élet van, ott a halál is mindig jelen van, hiszen minden élet egyúttal állandó meghalás.

Napjainkban sokan vannak, akik képtelenek szembenézni a véggel, nem tudják elfogadni mulandóságuk tényét. Mindannyiunknak megadatott, hogy egy bizonyos helyet elfoglaljunk az időben, s egy bizonyos szerepet a történelemben. Ha pedig elvégeztük mindazt a tennivalót, amelyet Isten számunkra kijelölt, akkor nyugodt szívvel válhatunk meg e földi léttől és világtól. Akkor nem gyötör a kétségbeesés, mert tudjuk, hogy volt célja és értelme életünknek. *XXIII. János pápa* is ki tudta mondani élete végén: „Bőrröndjeim be vannak csomagolva, az utazásra készen állok.”

Textusunk tulajdonképpen mondanivalója, hogy Jézus leszállt a holtak birodalmába, arra a helyre, amelyetől emberként olyannyira rettegünk. De nem maradt ott! Isten életre hívta, és a nagyszombati csend, a halál csendje hűsvéti öröme változott. Nekünk pedig ígéretünk és reményességünk van arra nézve, miért ne féljünk itt hagyni ezt a földi világot. A mi reménységünk Krisztus keresztje és az ő feltámadása. Így mindannyiunknak szól *Seneca* biztatása: „Az a nap, amelytől annyira félsz, s amelyet utolsó napodnak hívsz; az örökkévalóság születésnapja!”

Szabó Ferenc

.....

Tallózó

„Hogy a szenvedés mennyire nem értelmetlen (...), azt Krisztus szenvedése és halála bizonyítja. (...) Igaz életét, hibátlan Bárányként, helyettes áldozatul adta halálba a bűnösökért, de Istennek különös gondja volt a Szenvédőre: Lelkével feltámasztotta a halálból.

Krisztus (...) győzelmét a tömlöcben levő lelkek előtt is

kihirdette (19–20. v.). Krisztus prédikációja *kérygma* volt, azt hirdette meg, hogy az az evangélium, amelyet annak idején hallottak, de megvetettek, milyen csodálatos valóság. (...) Az özönvíz vize a keresztség vizének előképe: a régi világ bűneit mosta el, ez Krisztus vérével a megkereszteltékét. (...) Mérheterlen sok szenvedése, megaláztatása és kereszt-halála után Isten nemcsak feltámasztotta, hanem a mennybe is felvitte, és ott jobbján adott neki helyet.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A 18–22. versekben Péter szemlélteti a 13–17. versekben leírt igazságokat. Újból csak Krisztus adott tökéletes példát ezek megvalósítására. Szenvedett, mert azt tette, ami jó (2,14). Bűntelen élete a gonosz emberek igazságtalan ellenségeskedését váltotta ki, de ő nem félt az emberektől, hanem rábízta magát Istenre. (...) Egyesek szerint (...) Krisztus lelke alászállt a Hádészbe a halála és feltámadása közötti időszakban, hogy második lehetőséget ajánljon fel az üdvösségre azoknak, akik az özönvíz előtt éltek. (...) a Szentírásban máshol nincs alátámasztva.

Mások (...) szerint Krisztus alászállt a pokolra megfeszítése után, hogy kihirdesse győzelmét a bebörtönzött bukott angyaloknak (...) a szöveggörnyezet alapján itt mégis inkább emberekről és nem angyalokról van szó.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„»Ha igazunk van, miért vagyunk olyan kevesen?« Péter ezt válaszolja: »Volt idő, amikor a világon csak nyolc embernek volt igaza, a többieknek nem!« (...) Az igazi hívők rendszerint kis maradékot képeznek, tehát ne inogjon meg az ember hite a hívők kis száma miatt.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

„A kereszt nem öncél. Irányt mutat felfelé.”

(Edith Stein)

„A szenvedés a halál hírnöke, mi másnak lehetne hírnöke a boldogság, mint a föltámadásnak?”

(Karinthy Frigyes)

„Az emberi élet keresztjei olyanok, mint a kottában a kereszték: fölemelnek.”

(Ludwig van Beethoven)

TÖRTÉNET

(*Most pedig titeket is megment...*)

Beda Venerabilis bencés szerzetes, a kora középkor legnagyobb tudósa utolsó betegsége alatt János evangéliumát fordította angolszász nyelvre. Halála napjának reggelén titkára, gyöngességét látva, így szólt hozzá:

– Még egy fejezet hátravan, és úgy látom, nehezedre esik a beszéd.

– Nem lesz nehéz – szólta Beda –, vedd elő a tolladat, és írd olyan gyorsan, ahogy csak tudsz.

A fejezet végén az írnok így szól:

– Elvégeztük. – Beda így felelt:

– Igazat mondtál: Consummatum est (elvégeztetett).

Ekkor szétosztotta csekély vagyonát szerzetestársai között. Kérte, hogy vigyék arra a helyre, ahol imádkozni szokott, majd így szól:

– Dicsőség az Atyának, és a Fiúnak, és a Szentléleknek.

Az utolsó szó kimondása után elszállt a lelke.

VERS

(alávetettek neki angyalok, hatalmasságok és erők)

Ratkó József: *Ember, fa* (részlet)

Minden emberben fa lakik,
ágaira fészkel a hit,
s dalol, mint valami madár,
míg le nem üti a halál.

(nagyszombat)

Rónay György: *Este a Golgotán* (részlet)

Magdolna ott állt az üres kereszt
tövén. A Mestert alkonyatkor levették.
Sírt. Félt. S egyszerre látta: az ijedt ég

alatt a szégyen fája nőni kezd,
s karjait a végtelenbe tárja,
s az alvó Földre ráborul az árnya.

HÚSVÉT ÜNNEPE

• *Ézs 26,14.19*

Evangelium az Ószövetségből

A nagypénteki eseményekbe belekeseredett nép számára hirdetni a feltámadás örömeit – egy ószövetségi igé alapján –, ez a mi feladatunk ma.

A halál, gyász, szeretteink elvesztése során felgyülemlett fájdalom enyhítésére hirdetni, hogy Jézus feltámadt, legyőzte a halált és az ördög hatalmát, ez a mi küldetésünk ebben a szolgálatban.

Megállok egy halott mellett mosolygó arccal, mert hiszem, érzem, hogy az illető hazaérkezett, és úgy temetem el őt, hogy abból érzékeltetni lehessen: én magam is szilárdan hiszek az örök életben és a halottak feltámadásában. Ez óriási öröm!

Feltámadáshit az Ószövetségben – vajon ez mit jelent?

A legtöbbször azt, hogy az Istentől elfordult nép újra visszatalál Istenéhez, újra kegyelmet kap, új lehetőséget arra, hogy dicsérje az Urat. Teljesen reménytelen és elve-

sztetnek tűnő sorsból is újjáéledés lesz, mert Isten nem akarja népét a sötétségben hagyni. Hogy a holtak feltámadásába vetett hit már az Ószövetségben is megjelenik, annak legékezebb példája Ézs 25,8 és 26,19. Ezen kívül csak Dán 12 beszél erről.

Az Ézsaiásnál, Deutero-Ézsaiásnál megszólaló Istent teremtő, megváltó Istennek ismertem meg eddig, és most nagyon örülök annak, hogy őt mint feltámasztó, új életet teremtő Istent is láthatom. Szeretném ezt megláttatni azokkal is, akik – látván, hogy húsvétra ószövetségi ige van kiírva – inkább elővonnának egy újszövetségi textust.

Jézus mindenben Atyja akaratát követte. Isten kijelenti akaratát számunkra is, már az Ószövetség próféciaiban keresztül. Csodálatos érzés rádöbbenni arra, hogy Istennek állandóan gondja van ránk, és ő képes minket is, az egész teremtet világot is, az elfáradt embereket is újjáteremteni.

Isten nem a holtak, hanem az élők Istene! Erről tanusodik mai igénk is.

A textusról

A két vers egymás ellentéte, viszont mindkettőt érdemes jól átgondolnunk.

A 14. versben még arról hallunk, hogy a halottak nem élnek, mert Isten megbüntette őket. Azokról van itt szó, akik elfoglalták Isten helyét, uralkodtak a nép felett, visszaéltek hatalmukkal, nem Isten segítségével bíztak, hanem önmagukban. Az ilyenek menthetetlenül elvesznek, Isten tökéletesen megsemmisíti, még a nép emlékezetéből is kitorli őket.

Nagyon fontos motívum kerül elő, amire példákat találhatunk már a zsoltároknál is (88,11–13; 30,10; 115,17–18): a halottak nem tudják dicsérni az Urat! Ezt mondja Ézsaiás is 38,17–19-ben: ha meghaltam volna, nem tudnám most dicsérni a nevedet, Uram! *Az élő, csak az élő magasztalhat téged, akárcsak én most.* (38,19a)

Érdemesnek tartom elgondolkodni ezen a kérdésen: vajon mi, élő emberek, dicsérjük az Urat?

Jézus feltámadása óta tudjuk, hogy a halál hatalma megdőlt. Nem a halálé az utolsó szó! Isten döntésén múlik minden.

A 19. versben megfordul a kép: „Életre kelnek halottaid, holttesteim feltámadnak!”

Nagyon sok fejtörést okozott ez a szakasz az írásmagyarázóknak. Megváltozik a személyes névmás: előbb a *te halottaidról* van szó, mintha Isten a maga kiválasztott embereit, a kegyeseket, igazakat támasztaná fel, azután pedig *az én holttesteimről* beszél, mintha valaki személyes reményességét is beleírta volna a szövegbe. Vagy egy előimádkozó tárja fel népe bűnbánatát, megtérését, amire Isten válasza a holtak megelevenítése, és az előimádkozó személyes reményessége a kis betoldás saját halottainak feltámadásáról.

Egy versen belül változnak az igeidők és -módok is. 19a az előbb idézett rész, amelyet felfoghatunk Isten ígéretének,

ami bármikor bekövetkezhet. 19b imperatívusz, amely tökéletes örömré és ujjongásra szólítja fel a föld porában alvókat, mert bizonyos lesz a *valóságos feltámadás*. 19c pedig a gyülekezet rácsodálkozása arra az eseményre, amely eddig lehetetlennek tűnt, de most megvalósulni látszik: Isten harmata a világosság (vagy Károli fordításában az élet) harmata, amely visszaadja az árnyakat. Az elkeseredett hangulatot óriási bizalom váltja fel Isten csodálatos tettei iránt. Ez a vers hitvallás a feltámadás bizonyosságáról. Az Istent magasztaló ember már látja a csapások és nyomorúságok végét, hiszen még a halottak is feltámadnak!

Kézenfekvő, hogy ez a hitvallás a 14. vers ellentéte, és a mögötte álló tradíciót fejezi ki. Nem szorul magyarázatra, hogy a feltámadtak az örvendezésre való felszólításnak eleget tesznek, és ebből óriási öröm és az *eljövendő élet felismerése* fakad.

Isten, az ő világosságának harmatában, a világ világosságában, Jézus Krisztusban mutatja meg, hogy teljes a diadal a halál felett.

Valóban feltámadt!

Ennél hihetlenebb, ám ennél nagyobb erejű hitvallást nem lehet hallani sehol másutt, csak a húsvéti istentiszteleten. *Krisztus valóban feltámadt!* Halálával legyőzte a bűn és az ördög hatalmát, és feltámadásával véget vetett a halál hatalmának. Isten ígérete, amelyet Ézsaiás prófétán keresztül előre megjövendölt, itt is valósággá vált.

Mi közöm van nekem ehhez, vagy mit érek én ezzel ma? – kérdezheti sok elkeseredett ember. Az ő halottaik nem keltek életre, emlékük talán nyomasztóan kísért.

Hatalmas felelősség van a vállunkon, hogy mennyire hitelesen hirdetjük gyülekezeteinkben a feltámadás örömhírét. Nagypéntek tragikus eseményei után nem csüggedten bandukoló tanítványok vagyunk, hanem élő hitű keresztények, mert élő és feltámadott Urunk van.

A terhek és a gondok ettől még automatikusan nem tűnnek el, viszont biztosan tudhatjuk, hogy aki meghalt értünk a kereszten, és harmadnapra feltámadt a halálból, *ő a mi Urunk*. Ha a legyőzhetetlennek tűnő ellenséget is legyőzte, hogy ne tudna úrrá lenni a mi gyötrelmeinken is? Jelenlétét, életet adó erejét naponta kérhetjük, és naponta megköszönhetjük neki, hogy ő mindent *értünk* tett.

Fantasztikus erőt jelenthet az embernek az a tusakodás, amelyet Istennel szemben folytat. Szinte alkudozásnak is lehet ezt tekinteni: Uram, engedj élni engem, én dicsérem nevedet, és csodálatos tetteidet hirdetem! De akkor ez így is legyen! Isten számon fogja kérni rajtunk neki tett ígéreteinket. Ő betartja ígéreteit, és elvárja tőlünk is, hogy hasonlóképpen cselekedjünk. Természetesen előbb-utóbb mindannyiunknak meg kell halnunk, de nem mindegy, hogy milyen hittel halunk meg. Várjuk-e az örök életet és a halottak feltámadását, vagy nem?

Az igazak emlékezete áldott, és a gonoszokat az embe-

rek elfelejtik, de Krisztus ítélőszéke előtt mindnyájunknak meg kell jelennünk. Életünkben és halálunkban egyaránt Isten szent színe előtt vagyunk.

Hiszem a halottak feltámadását

A feltámadáshit nagyon szép példáját találjuk az Ószövetségben Ézsaiásnál, Ezékielnél és Dánielnél. Elgondolkodtató, hogy Jézus kortársai ennek ellenére sem tudtak hinni abban, hogy ő valóban feltámadt.

Ézsaiás próféta szavai többször jelentettek nekem erős támaszt, vigasztalást, útmutatást. Örülök, hogy most, húsvét-ra készülve is az ő szavain keresztül juthatok el Krisztus feltámadásáig, illetve Krisztus feltámadásával láthatjuk beteljesedettnek mindazt, amit Isten prófétái által megígért. Nem hiába írja Pál apostol: *Ha Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi ígéhirdetésünk, de hiábavaló a ti hitetek is.* (1Kor 15,14) *Ámde Krisztus feltámadt!* – vallja Pál, aki előtt meg is jelent a feltámadott Úr, és elhívta őt szolgálátára.

Pál apostol még Ábrahám hitét is feltámadáshitnek tekintette, hiszen azt írja: *Ábrahám hitte, hogy Isten megeleveníti a holtakat, és létre hívja a nem létezőket.* (Róm 4,17) Isten Izsákkal jutalmazta meg Ábrahám hitét, és nagy nép atyjává tette őt.

Az Ószövetség bizonyágtételeitől kezdve Pál apostolig minden ige arról győz meg minket, hogy Isten számára semmi sem lehetetlen. Ő képes életre hívni a föld porában nyugvókat. Képes feltámasztani a holtakat ugyanúgy, mint új életre kelteni a megfáradtakat. Rólunk sem feledkezik meg, mert egyszülött Fia által mindnyájan fontosak vagyunk számára.

Nem tudjuk, mikor lesz a mi feltámadásunk, de egyszer biztosan bekövetkezik. Ézsaiás szavai szerint ez örömteli, ujjongásra méltó esemény lesz.

(Felhasznált irodalom: Kaiser, Otto: *Der Prophet Jesaja. Kapitel 13–39.* Göttingen, 1983. /Das Alte Testament Deutsch 18./)

Koskai Erzsébet

Tallózó

„A harmat a megelevenítő isteni erő jelképe (...). Bár itt még nem kifejezetten az egyén feltámadásáról van szó, hanem inkább a nép feltámadásáról, mégis igen fontos állomás ez az igeszakasz a feltámadásról szóló bibliai tanítás kialakulásában. A nép feltámadásának a gondolatától, Ez 37; ez az ige vezet el bennünket, az igazak feltámadásának a hirdetése által, addig a tanításig, hogy jók és gonoszok egyaránt fel fognak támadni és Isten ítélőszéke elé állnak (...).” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Még ha Izráel vajúdása nem is lesz eredményes, Ézsaiás bizonyos volt abban, hogy a nép hívő halottai feltá-

madnak.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Kereszt-
tyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„(...) *életre kelnek majd halottaid*: Vajon a feltámadásról van szó, vagy ez csak egy metafora; az egyénekre vonatkozik vagy a népre, amelynek az elnyomását a »halál« szó jelölte? Sokan úgy tekintik a 26,19-et, mint az egyéni feltámadásba vetett alakuló hit bizonyítékát. Sem a kifejezőmód, sem a közvetlen kontextus nem dönti el a kérdést. Hős 6,2 hasonló kifejezésekkel írja le a nemzeti újjászületést, amiért Ézs 26,15 is fohászkodik. De a 24–27. fejezetek nagyobb összefüggésében, amely meghirdeti a halál megsemmisülését, úgy tűnik, hogy a nemzeti újjászületés magában foglalja az egyéni feltámadást is.” (*Jeromos Bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„(...) a 19. vers (...) szöges ellentéte egymásnak. (...) A 14. versben azokról az Istenre nem tekintő urakról esik szó, akik egy ideig a nyakukon ültek (...), de már elenyésztek, s még az emléküik is odavan. (...) Hegyek vajúdtak és egerek születtek, állíthatnánk a latin közmondást a 18. vers mellé. A szabadítás Istentől érkezik, nem ember végzi el önmagán (...). Öncsalás és füllentés minden önmegváltási kísérlet. (...) Szó szerint: »holttesteim« (19). Tehát a halálban is övé, aki életében hozzá tartozott.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Ézsaiás bizonyos volt abban, hogy az egész emberi történelem egyetlen közös esemény felé tart, amelyet Isten már előre elkészített.” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve*. Harmat)

Illusztráció

GONDOLATOK

(Ébredjétek, és ujjongjatok, kik a porban laktok!)

„Az öröm akarása... ez benne van a világ rendjében... hiszen (Isten) maga az öröm, ezt mélyen hiszem... Isten a maga teljességében vidámság, túláradás, tánc, humor, teremtő lendület... Amikor minket a saját képmására teremtett, ránk ruházta ezt az öröm-akarást. Amikor keresem az örömet, amikor rálelek és megízlelem, Uram, rád hasonlítok.”

Jean-Bernard Pommier francia
zongoraművész és karmester

(a húsvéti öröm forrása)

„A Szentháromságban minden személy a másik kettő vidámsága.”

Francois Varillon SJ, francia jezsuita teológus

„A katekizmusok és a prédikációk kevésbé fontosak, ha van anyánk, aki Istenről beszél. Az igaz Istenről. Arról, aki szeretet és öröm, még ha nem is látjuk, hol az öröm és hogyan éljük meg az örömet Istennel.”

Albert Decourtray, Lyon érseke

„A húsvét napfényében a föld titkai más megvilágításba kerülnek.”

Friedrich von Bodelschwing

VERS

(a textus első részéhez)

Ismeretlen 15. századi szerző: *A halál diadala* (részlet)

Elmegyek meghalni, engem nem siratnak,
sem értem nem imádnak,
de elfelejtetem még az enyéimtől is,
mikor én meghalok.

József Attila: *Karóval jöttél* (részlet)

Karóval jöttél, nem virággal,
feleseltél a másvilággal,
aranyat ígértél nagy zsákkal
anyádnak és most itt csücsülsz,

mint fák tövén a bolongomba
(így van rád, akinek van, gondja),
be vagy zárva a Hét Toronyba
és már sohasem menekülsz. (...)

Be vagy a Hét Toronyba zárva,
örülj, ha jut tüzelőfára,
örülj, itt van egy puha párna,
hajtsd le szépen a fejedet.

(a textus második részéhez)

5–6. századi dél-franciaországi himnusz (részlet)

A keresztnek gyalázatát
elvallaltad az emberért
és odaadtad véredet
üdvösségünknek béreként.

Feltámadtál: Atyád keze
dicsőségedbe visszavisz.
Hisszük, hogy egykor általad
életre támadunk mi is.

Szívünket, Jézus, töltsé be
a húsvét boldog öröme;
kiket kegyelmed újra szült
győzelmeidben részesítsd.

Jézus, dicsőség tenedek:
halált legyőzve tündökölsz,
s Atyádnak és a Léleknek
meg nem szűnő időkön át. Ámen.